7 EYLÜL 1960 SAYI: 316

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI: 1 LİRA

İkramiyeli
yeni Puro kalitesini
tecrübe ettiniz mi?
Kremli PURO TUVALET SABUNU
Amerikadan getirtilen modern yağ tasfiye makineleri ve yepyeni bir Amerikan formülü sayesinde PURO TUVALET SABUNUNUN kalitesi şimdi mükemmeliyetin şahikasına erişmiştir
● PURO TUVALET SABUNU'nun terkibinde krem hassaları vardır
● PURO TUVALET SABUNU cildi besler, yumuşatır, cazibe ve güzelliği artırır.
Üstelik Puro Tuvalet Sabunlarının içinde talihliler için
PARA VAR!
1000 liradan 1 liraya kadar çeşitli para ikramiyeleri Puro Tuvalet Sabunlarının içine Noter huzurunda rasgele serpiştirilmektedir.
BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU
PURO
TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTİR
VAAL a - 178

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVIII, Sayı: 316

Yazı İşleri

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

★

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

★

İstanbul Bürosu

Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han

Tel : 27 12 07

★

Başyazar

Metin Toker

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :

Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 10.00 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 20.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 40.00 lira

İlân şartları :

Santimi : 20 lira

3 renkli arka kapak : 2.500 TL.

İlân işleri :

Telefon : 15221

★

Dizildiği yer :

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer :

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

Basıldığı tarih: 6.9.1960

FİYATI 1 LİRA

Kapak resmimiz

D. P.

Bir partinin hikâyesi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Memleketlerin siyasî hayatlarında ihtilâlleri, bir "kapalı devir" takip eder. Doğrusu istenilirse bunu tabiî görmemenin imkânı yoktur. İhtilâl, gürül gürül de olsa, sel haline de gelmiş bulunsa belirli istikamette akan bir suyun önüne ânide set çıkarılması mânasını taşır. Hâdisenin karışıklık doğurmamasına, taşmalara yol açmamasına imkân yoktur. Cemiyet hayatında anormal bir değişiklik olmuştur, bâzı tabakalar yerlerinden atılmıştır, bir takım taze kuvvetler suyun yüzüne çıkmıştır, tortu bulanmış, cereyanlar anafor haline gelmiştir. İhtilâl idareleri sükûnetin avdetini "kapalı devir"ler yoluyla ararlar ve iyi de ederler. Tabiî bu "kapalı devir" ne kadar kısa sürerse ihtilâl o derece başarı kazanmış demektir. Zira "kapalı devir"ler, tabiatları icabı, mahzurlarını da beraberlerinde taşırlar: Gizlilik! Devlet idarelerinde her fenalığın başının gizlilik olduğu artık herkesin bildiği hakikatlerdendir.

Bizde, Millî Birlik İdaresi ihtilâl sonralarının iyi taraflarını alıp kötü taraflarını atan formülü bulmuştur. Bir bakıma, halen "kapalı devir" yaşadığımız doğrudur. Siyasî faaliyet yasaktır, İnkılâp Mahkemeleri kılıcı başların üzerinde asılıdır. Komitenin müzakereleri kapalı kapılar arkasında yapılmaktadır. Ama, bunların yanında, normal hayata bakan pencerelerden en mühimi, Basın açık tutulmuştur. Gazeteler, Millî Birlik İdaresinin ta kendisini tenkit ettiklerinde dahi bu idarenin kendisinden en ufak bir serzeniş dahi işitmemişlerdir. Hattâ bu tenkitlerden haklı görülenler netice de vermiştir. Bir Gözübüyükün yuvarlanıp gitmesi ve hareketinin bizzat Gürsel tarafından alenen takbih edilmesinde Basında çıkan tenkitlerin rolünün bulunmadığını sanmak kadar büyük saflık olamaz. İşin eğlenceli tarafı şudur ki Basına tanınan bu gerçek hürriyetin aleyhinde vaziyet alanlar ve Millî Birlik İdaresini "şuursuz basın"a karşı şefkat ve himaye kanadı altına sokmaya çalışanlar eski D.P. artıkları olmuştur. Bunlar, Millî Birlik İdaresinin hoşuna gideceğini sandıkları her fırsatta işaret parmaklarını Basına uzatmakta ve "İşte, al bakalım basın hürriyetini! Adamlar Adalet Bakanından İçişleri Bakanına, İçişleri Bakanından Albay Türkeşe herkesi parmaklarına dolamaktadırlar. Bunlara karşı mutlaka tedbir almak, bu mesuliyetsizliği önlemek lâzımdır" diye feryat etmektedirler. Şimdi, bu neviden bir kampanya Yeni Sabah - Havadis kumpanyası tarafından düşük iktidar ileri gelenlerine şakşakçıları tarafından yazılmış ve hususî hiç bir ciheti bulunmayan mektupların mutlaka gizli tutulmasını temin için açılmıştır. Bunlar, sahiplerinin eline salimen varmış ve onların kasalarında numaralanmış halde bulunmuş mektupların yayınlanmasını dahi "muhabere emniyeti"ni ihlâl eden, Ceza Kanununda maddesi olan bir suç gibi göstermeye kalkmaktadırlar. Halbuki suç, istimlâk bedelinin arttırılmasını istimlâk komisyonundan değil Meclis Başkanından, döviz müsaadesini Maliye Bakanlığından değil Adnan Menderesten talep etmektir. Zira bunun adı, dünyanın her yerinde "nüfuz ticareti"dir. Çıkacak başka mektuplar, bilhassa Yeni Sabahçıları tabiî telâşa vermiştir ve bütün maksatları İnkılâptan sonra Çankayada Millî Birlik Komitesi mensuplarına dald tafra satmaya kalkışıp onlardan hak ettikleri cevabı alanların vaktiyle Menderesle ne çeşit işler gördüklerinin ortaya çıkmasını önlemektir. Bunların bütün derdi, AKİS'in bu eğlenceli vesikaları nereden bulup ta yayınladığıdır. Ama, dünyanın her tarafında bu, "gazetecilik"in ta kendisidir. Eisenhower'in canı ciğeri Sherman Adams'ın otel masrafının bir iş adamı tarafından ödendiğini otel kayıtlarından çıkaranlar gazeteciler değil midir ve kim orada bunu hususî hayatı karıştırmak saymıştır? Adam Başbakana mektup gönderiyor. Mektupta Başbakanın vazifesiyle alâkalı talepte bulunuyor -veya ona gammazlık yapıyor, yahut parlak tavsiyeler ileri sürüyor-. Bu mektuplar elbette yayınlanacak ve bir devrin panoraması gözler önüne serilecektir.

AKİS bu sayısında da Ethem Menderesin hâtıra defterinden parçalar yayınlamaktadır. Onun yanında, işlerin iyi gördüğü taraflarını da, iyi görmediklerini de belirtmektedir. Metin Tokerin "Son bir ikaz fırsatı" başlıklı başyazısı, İlhan Mimaroğlunun "Bu büyük gaf düzeltilmeli" başlıklı yazısı, "Böyle hataları önleme yolu" ve "Talihsiz bir beyanat" fıkraları, Time mecmuasının "Görüş"ü hep hürriyet içinde bir basının vazife anlayışının işaretleridir ve ikazlar AKİS'in, belirtmesi dahi lüzumsuz iyi niyetinin icabıdır.

Saygılarımızla **AKİS**

Cilt; XVIII, Sayı: 316

AKİS
HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

7 EYLÜL 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Zorla zorlaştırılan işler

Bu haftanın başında pek çok kimse memlekette işlerin eskisi kadar iyi gitmediği düşüncesindeydi. "Eski"den maksat elbette ki 27 Mayısın arefesi değildi. Ama 27 Mayıstan sonra bir ara parlayan ve ruhları saran ateşin yavaş yavaş kaybolduğu hissediliyor, bir bezginlik, bir karamsarlık ve bir memnuniyetsizlik havası gittikçe daha geniş bir sahayı hakimiyeti altına alıyordu. Doğrusu istenilirse, bu sâdece psikolojik değildi ve bir takım esaslı sebeplere dayanıyordu. Kabinede yapılan değişikliğin tarzı hiç kimseyi tatmin etmemişti. Hükümetteki boşlukların doldurulması için bulunan usûl daha da az kimsenin hoşuna gitmişti. Bakanlığa getirilenler ise pek küçük bir ekalliyete ümit vermiş, pek küçük -ve belirli- bir ekalliyet tarafından beğenilmişti. Her şeyin uzamakta oluşu, hep lâfla vakit geçirilmesi, nihayet Anayasa Komisyonunda patlak veren üzücü ihtilâf yüreklerdeki sıkıntıyı arttıran unsurların başlıcasını teşkil etti. Bu yüzden, yeni haftaya gülümseyen yüzlerle girilemedi.

Yeni idarenin karşılaştığı zorlukların, büyük nisbette bizzat kendisi tarafından yaratılmış olması milleti üzen hususların bir diğeridir. Politik meharet sahibi kimselerin illâ politika dışı çevrelerden seçilmesi yolundaki anlaşılması son derece güç ısrar zayıf bir kabinenin kurulmasına yol açmış, üstelik her bakanlık dahi aynı zamanda doldurulamamıştır. Maksatlı kimseler tarafından Milli Birlik Komitesinde körüklenen bir C.H.P. kompleksinin tesirsiz kalmadığı açık şekilde belli olmakta, iyi niyetler bütün mânialarin yıkılmasına kâfi gelmemekte, bir takım yetersizliklerin kabulü cihetine samimiyetle gidilmemesi bunların mahzurlarını arttırmaktadır. Bu hafta, elinizde tuttuğunuz mecmuanın sayfalarını çevirdiğinizde hâdiselerin hikâyesini okurken ve tefsirler üzerinde düşünürken âdeta elle tutulur hale gelmiş bulunan memnuniyetsizliğin -bize göre- sebeplerini bulacaksınız.

Ancak, son derece mühim bir nokta günlük memnuniyetsizliğin bir ümitsizlik haline gelmesine mânidir. Bu, İnkılâp İdaresinin mürakabe yolunu alabildiğine açık şekilde muhafaza etmesidir. Bir cemiyette, maksatlı olmadıklarına inanılan ve gerekli imtihanı vermiş kimseler sert dahi olsa tenkitlerini, ikazlarını yapabiliyorlarsa hatalardan her an dönülebilmesi, aksaklıkların her an giderilebilmesi ihtimali mevcuttur. Gerçi D.P. artığı çevreler İnkılâp İdaresini basın hürriyetine paydos demeğe ve Milli Birlik Komitesini basın hürriyetini Menderesin anladığı mânada anlamaya kuvvetle itmektedirler. Bu, onlar için bir hayat memat meselesidir. Ceberrut Menderesin yüzüne hatalarını söylemekten çekinmeyenlerin temiz yürekli, müsamaha sahibi Milli Birlik İdaresini

Milli Birlik Komitesi çalışıyor
Sonbahar rüzgârları başladı

Haftanın içinden

Son Bir İkaz Fırsatı

Metin TOKER

Ondört yıllık bir siyasi parti için son perdenin başlangıç sahnesi açılmış bulunuyor. Bir mahkeme kararı D.P. yi "her türlü faaliyet"ten men etmiş ve mallarına haciz koymuştur. Bu, kısmen mevcut bir durumun tamamlanması ve üzerine kanuni etiketin yapıştırılmasıdır. Yeni vaziyet D.P. yi diğer siyasi partilerden ayırmaktadır. Diğer siyasi partiler "siyasi faaliyet"ten men edilmiş haldedir ve bu, bir umumi yasağın icabı olarak uygulanmaktadır. Nitekim, parti içi çalışmalar devam etmektedir ve bir fikri faaliyet meselâ C.H.P. de mevcuttur. Zaten, aslına bakılırsa, bundan tabii bir şey olamaz.

Ancak D.P. için başka bir durum mevcuttur. Bu siyasi teşekkülün, Cemiyetler Kanununa aykırı hareketlerinden dolayı kapatılması için âdi mahkemelere yapılmış müracaatlar vardır ve bir çok çevrede bu hükmün bir an önce verilmesi ısrarla talep olunmaktadır. On yıl boyunca devleti idare etmiş olan ve Cemiyetler Kanununa aykırı durumunu beş yıldır devam ettiren siyasi teşekkülün şimdi, nihayet formalite sayılabilecek böyle bir kusurundan dolayı kapatılmasının korkunç gülünçlüğü ortadadır. Nitekim son faaliyetten men kararı, Cemiyetler Kanununa uymamak değil "Anayasa ve kanunlara aykırı faaliyet ve tasarrufları ile Yüksek Soruşturma Kuruluna intikal eden ve tahkik mevzuu olan hareketleri sebebiyle" verilmiştir. Bu, gülünçlüğe düşme tehlikesinin tam açıklıkla görüldüğünün bir delilidir. Mahkemenin mucip sebebi, ayrıca, D.P. hakkındaki kesin kararın Yüksek Adalet Divanı tarafından verileceğini belli etmektedir. Şüphesiz, doğru ve faydalı bir tutum. Mesele böylece lâyık olduğu ehemmiyeti almakta, devleti nihayet on yıl müddetle idare etmiş bir siyasi teşekkülün âkibeti tek hakimli bir mahkemeye bırakılmamakta, Bayar - Menderes devrinin parti kapatma usulü terkedilmektedir. Önümüzde biraz daha zaman bulunduğuna göre, şimdi D.P. hakkında son bir ikaz vazifesini yerine getirmekte fayda vardır. Zira Yüksek Adalet Divanı gibi fevkalâde mahkemelerin sâdece hukukun ve kanunların dar çerçevesi içinde kalmayıp hükümlerini memleketin ve milletin yüksek menfaatlerini gözönünde tutarak verdikleri bilinen basit hakikatlerdendir.

Son derece açık konuşmak gerekirse belirtmek lâzımdır ki D.P. nin zor yoluyla kapatılması fikrinin şampiyonluğunu yeni bir parti kuruculuğuna heveslenenler yapmaktadır. Bunlar, D.P. nin kapatılması suretiyle hazır bir müşteri kütlesinin kendi ellerine düşeceği kanaatindedirler. Memlekette, hâlâ mevcut olduğunu gürültüye bakıp hayal ettikleri muazzam D.P. reyleri böylece kuracakları partiyi kendiliğinden erişemeyeceği bir seviyeye çıkaracaktır. Bunda, mahallede yeni bir bakkal dükkânı açmak isteyen sermayedarın, işi garantiye almak için Belediye Zabıtasını mahallenin eski bakkalını kapatmaya teşvik edişindeki arka düşüncenin izlerini görmemeye imkân yoktur. Bu noktadan hareket edenler yarı yolda her zamanki gibi iyi niyetli, fakat sosyal meseleleri kâğıt üzerinde halletmeye pek meraklı ve memleket dâvalarını daha ziyade [illegible] ele alan bâzı aydınları bulmuşlar, onlarla fikir mutabakatı sağlamışlardır. Bir de, zorlu rakipten kurtulacaklarını sanan akılevvel C.H.P. liler bu görüşe katılmışlardır. Bunların elindeki en inandırıcı silâh ihtilâlin ve ihtilâli yapanların emniyeti mülâhazasıdır. D.P. daima intikamcı bir parti olacak, memleketteki zararlı cereyanları sinesinde toplayacak, nisbî temsil yoluyla kurulacak Parlâmentoya bol nisbette temsilci sokacak, bütün gayretiyle eski liderlerinin temize çıkmasını, yâni 27 Mayısın yaratıcı ve tatbikçilerinin hiç olmazsa mânen -belki fiilen- mahkûmiyetlerini sağlamaya çalışacaktır. Bunun, bugün kudret sahibi kimseler üzerinde hiç bir tesir yapmadığını sanmak beyhudedir. Emniyet mülâhazası daima, ehemmiyetli bir faktör olmuştur.

Şimdi, boş tartışmaları önlemek için bir noktayı hemen belirtmek lâzımdır. D.P. nin siyasi fonksiyonunu tamamlamış bulunduğu ve lüzumsuz hale geldiği muhakkaktır. Ancak, zor kullanılmak suretiyle ortadan kaldırıldığı takdirde bir "martyre" olarak kalplerde mevkiini muhafaza edecek ve bir nevi kızıl elmaya dönecektir. D.P. 1954 ten beri yuvarlanmakta olduğu yokuşun şimdi alt başındadır. Onu kendi haline bırakmak ölümünü tabii hale getirecek ve yakın istikbalde de, uzak istikbalde de Demirkırata bir tehlike olmaktan çıkaracaktır. Üzerindeki kanlı elbisesiyle D.P. artık itibar bulmayacaktır. Onun, önümüzdeki seçimlerde bir varlık göstereceğini sanmak umacıdan korkmaktan farksızdır. Yassıada duruşmaları onun son samimi dayanak noktalarını ortadan kaldıracaktır ve o duruşmalar sona erip cezalar dağıtıldığında seçim sandığına D.P. pusulasını atmak pek, ama pek az kimsenin hatırına gelecektir. Halbuki D.P. kapatıldığı takdirde onun müşterileri, yüreklerinde intikam hissi alev alev yanarak gidecekleri teşekkülü bir mikrop yuvası, muhteris politika madrabazları elinde bir ufunet kaynağı haline getireceklerdir. Mesele, müşteri toplama sevdasında yeni parti heveslilerine uyup D.P. etiketini ortadan kaldırmak değildir. Mesele, kanlı elbisesiyle D.P. yi ortada bırakıp onu boşaltmaktır. Bu mümkündür. Öteki yol bitmez bir çekişmenin temelini teşkil edecektir. Unutmamak lâzımdır ki İsa, çarmıha gerilmeden peşinde ancak bir kaç kişi sürükleyebilmiş, ona yapılan muamele hristiyanlığın asıl plâtformu olmuştur. Buna mukabil bugün İtalyada etiketleriyle faaliyet halinde bulunan neo-faşistlerin başarı dereceleri ne zaman sıfırın pek çok üstüne çıkmıştır? Almanyada neo-nazilerin kudreti nedir?

Keza, müstakbel müşterilerini halen D.P. saflarında gördükleri için D.P. nin kapatılması fikrinin şampiyonluğunu yapan yeni parti heveslileri bir başka noktada yanılmaktadırlar. Seçimlere kadar siyaset hayatında bir değil, bir kaç parti belirecektir ve müşteriler taksim olacaktır. Ama, D.P. kapatıldıktan sonra taksim olurlarsa yüreklerinde intikam tohumlarını taşıyarak gidecekler ve bunları o yeni vasatlarda üreteceklerdir. Yazık değil mi? Tohumlar D.P. de kalsın ve orada, susuzluktan kavrulup yansın. Memleketin uzun vâdeli menfaati, D.P. yi çetecilerinden temizlenmiş halde kendi başına bırakmaktan ibarettir.

en iyi niyetle ikazdan çekineceklerini sanmak hayal etmekten farksızdır. Buna mukabil D.P. artıkları aynı idarenin her tasarrufunu, bilhassa hatalı tasarrufunu hararetle övecekler insanların tenkitten hoşlanmama âdetlerini istismar ederek onlara birmelce vazifesi görmeye çalışacaklardır. Bu bakımdan önümüzdeki günlerde 27 Mayısın başladığı kadar parlak şekilde bitmesini memleketin 1 numaralı menfaati sayan iyi niyetlilerle bu hareketi dejenere etmekte tek ümitlerini gören kötü niyetliler arasında bir meydan muharebesi verilecektir. Şimdilik zafer birincilere bütün parlaklığıyla gülmektedir, zira İnkılâp İdaresi tenkitleri zor kullanarak bastırmak niyetinde ve temayülünde görünmemektedir. Bu pencere açık tutulduğu müddetçe istikbale ümitle bakmak ve hataların düzeleceğini ummak, daha iyinin bulunmasını beklemek saflık değil, realistliktir.

Hükümet

Büyük sürprizler

Geçen haftanın sonlarında bir gün bir adam, İzmirde yazıhanesinde oturuyordu. İzmirin öğleden sonra esen ve sıcak Ege güneşinin hararetini biraz olsun kıran imbatı ağır ağır körfezi dalgalandırmağa, koyu mavi çarşaf gibi denizi beyaz köpüğe boğmağa başlamıştı. Saatlerin 13.45 i gösterdiği o sıralarda yazıhanesinde oturan kıvırcık saçlı, enerjik görünüşlü, iyi briç ve bezik oyuncusu adama "Devlet Bakanı olsanız ne yapardınız?" diye bir soru sorsanız güler, belki nükte olsun diye "Briç oynamayı mecburi kılardım" derdi. Halbuki şehirlerarası telefonun insanı yerinden oynatan acı zili birkaç dakika sonra çalacak ve kıvırcık saçlı, enerjik görünüşlü adama Başkentten bir ses:

"— Devlet Bakanı olarak İnkılâp Hükümetinde vazife görür müsünüz?" diyecekti.

Adamın adı Nâsır Zeytinoğluydu. Senelerdir Karşıyakada oturudu. Yedi yıllık yargıçlığı sırasında Karşıyakalılar kendisini hem pek sevmişler, hem de itimat edilir adam olarak benimsemişlerdi. İki yıldır devlet hizmetinden ayrılmıştı. Avukatlık yapıyordu.

İşte, kıvırcık saçlı, gözlüklü, dinç görünüşlü adama Ankaradan telefon tam saat 14 de geldi. Yazıhanesinde günün meselelerini düşünen adam evvelâ şaşırdı, sonra kaşlarını çatarak düşündü. Yüreği tıp tıp atmamış, heyecanlanmamış değildi. Dile kolaydı. Teklif edilen iş bir Devlet Bakanlığıydı. Karşıdaki ses evvelâ:

"— Nâsır Zeytinoğluyla mı görüşüyorum?" dedi. Sonra:

"— Devlet Bakanlığını kabul eder misiniz? Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel sizin Devlet Bakanlıklarından birini uhdenize almanızı istiyor" diye devam etti ve sustu.

Sessizlik belki birkaç saniye sürdü. Ama Zeytinoğlu bu bir kaç saniyeyi herhalde ömrü billâh unutmıyacaktı. Yutkundu. Ağzından çıkacak lâfı düşünmek için gayret sarfetti, fakat fazlaca düşünemedi ve telefondaki sese:

"— Evet" dedi.

Kabinede boş olan Devlet Bakanlıklarından biri böylece, sıcak bir Eylül günü saatlerin 14 ü gösterdiği sırada dolduruldu. Karşıyaka sâkinlerinden, eski yargıç Nâsır Zeytinoğlu artık, İnkılâp Hükümetinin Devlet Bakanlarından biriydi. Pek fazla zaman kaybetmeden eve döndü. Eşine durumu anlattı. Bayan Zeytinoğlu da bir hayli memnun olmuş, bir hayli sevinmişti. Şimdi tâyinin kesinleşmesini beklemekten başka yapılacak şey yoktu. Ama Nâsır Zeytinoğlu Bakan olduğuna mükâlemenin birinci saniyesinden itibaren emindi. Devlet ve Hükümet Başkanını iyi tanırdı. Karşıyakada General Gürselin, evinin bahçesini suladığı saatleri bile bilirdi. Kendisiyle ayrıca bir hususiyeti vardı. Briç arkadaşıydı. Briçi en az Cemal Paşa kadar iyi oynardı. Klüpte fiks oynadıkları zaman Paşanın eşiydi. Gürselin nasıl empasa karar verdiğini ve verdiği karardan kolay caymayan bir adam olmadığını çok iyi biliyordu.

Nitekim Zeytinoğlu yanılmamıştı. Ertesi gün Ankarada intişar eden bir gazete kendisini arayıp, Bakan olduğunu haber verdiğinde fazla telâşa düşmedi. Sâdece sevindi. Bayan Zeytinoğluna gelince, o da bir gece evvelinden kendisini Bakan hanımlığına hazırlamıştı. Aynı gazete Bayan

Gürsel Başbakanlıktan çıkıyor

Bakan koltukları boş mu, değil mi?

Zeytinoglunu aradığında karşısında telâşlı bir hanım yerine, bu işe hazırlanmış birisini buldu. Bayan Zeytinoglu şaşırmadı, telâşlanmadı ve gazetenin muhabirine kocasını nerede bulabileceklerini rahatça söyledi.

Gecikme..

Zeytinoglunun, yazıhanesinde İzmirin öğleden sonra esmeğe başlayan serin imbatını ciğerlerine doldurduğu saatte Başkentte, doğum sancıları çekiyormuşcasına rahatsız pekçok kişi vardı. Bunların büyük bir kısmını basın mensupları teşkil ediyordu.

Geride bıraktığımız haftanın başından sonuna kadar gazeteciler Başbakanlık binasının merdivenlerine âdeta abone oldular. O kadar ki, Başbakanlıkta nöbet bekleyen askerlerin hangisinin saat kaçta nöbete geleceğini artık ezbere biliyorlardı. Hattâ bâzıları merdivenlerin hangisinin daha çok eskidiğini, bir zamanlar içkili Bakanların hangi basamakta daha fazla teklediğini tetkike dahi koyulmuşlardı. Sabahın erken saatlerinden gece yarılarına kadar Başbakanlığın merdivenlerini bekleyen gazetecilerin tek derdi, Kabineye girecek olanların isimlerini öğrenmekti.

Doğrusu istenilirse Kabinenin teşkili biraz, hattâ bir hayli gecikmişti. Millî Birlik Komitesi tarafından evvelki hafta vazifelerinden affedilen Bakanların yeri bütün hafta doldurulmamıştı. Bunun sebebi gazeteciler tarafından araştırılıyor, fakat bütün çabalamalar boşa gidiyordu. Başbakanlık binası bir sır kutusu hâline gelmişti. Bir şey sızdırmak mümkün olmuyordu. Sonra Başbakanlığa gelip gidenlerin neden geldiği, niçin geldiği belli değildi. Merdivenleri tırmanan bir adamın beş on dakika sonra Bakan olarak merdivenlerden ineceğini kestirmek ne mümkündü? Nitekim Devlet Bakanlarından ikincisinin tâyini böyle oldu. Hayri Mumcuoğlu cuma günü öğleden sonra Başbakanlığın merdivenlerini çıkarken gazeteciler kendisini görmüşlerdi. Ancak Mumcuoğlu Başbakanlığa girip çıkan yüzlerce insandan biriydi. Üstelik, düşük iktidarın meşhur bir "Ankara Savcısı" idi ve bu sıfatla pek çok basın dâvası tahrik etmiş, pek çok gazeteci hapsettirmişti. Tekirdağlı Demokrat hemşerileri kendisini önümüzdeki devrede D.P. den aday göstermek istiyorlardı. Ama işte, D.P. nin ömrü yetmemişti. Ama aynı Mumcuoğlu Başbakanlığı terkederken bir hayli heyecanlıydı. Adımlarını eskisine nazaran daha çabuk atıyordu. Yeni Devlet Bakanının bu sırrı 32 saat sürdü. Kendisine bu işten pek fazla bahsedilmemesi esasen söylenmişti. Eski Ankara Savcısı, Devlet Bakanlığı teklifini aldığını eşine bile anlatmadı, böylece ketum bir insan olduğunu bir kere daha ispat etti.

Hayri Mumcuoğlu

Tam sürpriz

M. Raşit Beşerler

Bir meçhul şöhret

Mumcuoğlunun Bakan olduğu gazeteciler tarafından ancak cumartesi günü öğrenildi. Kaldı ki Mumcuoğlu gazetecilerin yabancısı değildi. Ankara Savcılığından kendisini iyi tanırlardı. Hele Ulus mensupları yeni Devlet Bakanına pek âşinaydılar. Başlarından geçen tatlı bir hatıra da vardı. Mumcuoğlu Savcı olduğu sıralarda, Ulusta sâbık Başbakan Menderesin sinir buhranları geçirdiği ve bu yüzden İsviçreye gideceği hakkında bir haber yayınlanmıştı. Haber birinci kelimesinden son satırına kadar doğruydu. Başbakan o sıralarda hakikaten pek sinirliydi. 1957 yılında seçimlerin yapılması için karara varması, üstelik seçimi kaybetme -ki kaybetmiştir- ihtimali mevcuttu. Böyle bir havada birkaç hafta İsviçrede tedavi görmesi hiç de fena olmıyacaktı. İşte bu haber Ulusta yayınlanmış ve sâbık Başbakan Menderes mûtadı veçhile küplere binmişti. Ulus mesullerine bunun hesabı sorulmalıydı. Nitekim Ankara C. Savcısı Ulusun Umumî Neşriyat Müdürü Nihat Subaşını hemen ertesi gün karşısına almış ve bir hayli terletmişti. Buna rağmen Mumcuoğlunun Devlet Bakanlığı Ulusçular tarafından bile atlanıldı. Mumcuoğlu, Millî Birlik Hükümetinin Bakanı! Doğrusu bu, tam bir sürprizdi.

Kabine için hem bu derece az tanınan ve hem de üzerine alacağı vazifeyi bihakkın başaracağı ümit edilen adam bulmak, Millî Birlik Komitesinin vazifelendirdiği komisyon üyeleri için bir hayli zor oluyordu. Gecikmenin birinci sebebi buydu. Seçilenler hem partilere kayıtlı bulunmayacaklar, hem verilecek işten anlıyacaklar, hem de liyakatli olacaklardı. Bu şartları haiz adam bulmak güçtü. Memleketin politik havası, böyle değerde insanları bir partiye kaydolunmak zorunda bırakmıştı. Aranılan vasıftaki şahısların bir çoğu partilerde kayıtlı, fiilen politikaya karışmış insanlardı. Bu bakımdan Kabineye Bakan arayanlar da gazeteciler derecesinde doğum sancısı çekiyorlardı. Zira, Bakanlık nihayet politik bir vazifeydi ve dünyanın her yerinde kullanılan "ministrabl" diye frenkçe bir tâbir vardı. Bu, "Bakanlık yapabilecek politik olgunluğa ulaşmış" mânasına geliyordu. Amatörlerden kabine kurmağa çalışmak elbette ki zordu. Bu yüzden Millî Birlik Komitesi "Teknisyen Bakan" aramayı daha doğru buldu ve görülmemiş tarzda Sanayi Odalarından Sanayi Bakanı, Ticaret Odalarından Ticaret Bakanı adayı istedi. Gösterilen adaylar hakikaten bir âlemdi. Düşük iktidarın gözbebeği Transtürk şirketinin Umum Müdürlerinden Koç şirketinin

Umum Müdürlerine, hattâ D.P. sempatizanı ve Bayarın yar-i vefakârı Nejat Eczacıbaşıya kimler, ama kimler bu adaylar arasında yoktu ki..

Başka bir güçlük, Bakanlık teklifini alan bir takım kimselerin mazeret ileri sürmesiydi. On eski Bakanın, haberleri dahi olmaksızın vazifeden affediliverıneleri bir takım tereddütler yaratmıştı. Zaten Millî Birlik Komitesinin bakanlığına bir politika çizmekten çok Komiteden aldığı direktifleri yerine getirecek kimseler aradığı ortadaydı.

Bu bakımdan Devlet ve Hükümet Başkanının, Kabinenin teşkili işinde kendisine yardımcı olarak seçtiği üç Bakan -Artüs, Sarper, Alican- oldukça müşkül mevkide kalıyorlardı

Şahap Kocatepe
Sanayici aday

Mumcuoğlu, Artüsün tavsiye ettikleri arasındaydı. İki hukukçu birbirlerini eskiden beri tanımaktaydılar. Yeni Bakanların hemen hepsinde bir endişe mevcuttu. Birbirlerini tanımıyorlardı, anlaşıp anlaşamıyacakları hakkında bir fikirleri yoktu. Teselliler, çalışma programları çizilmiş ve belirli bulunduğundan anlaşmamanın uzak bir ihtimal olduğuydu. Yeni Kabine, Millî Birlik Komitesinin çizdiği yol üzerinde yürüyeceğine göre, mesele kalmıyordu.

Küçük bir yanlışlık!

İşte, zihinleri buna benzer meselelerin kurcaladığı geçen haftanın sonunda bir gün Başkan Gürsel, yanında Başbakanlık Müsteşarı Alpaslan Türkeş olduğu halde Başbakanlığın kapısında göründü. Sivildi. Üzerinde herzamanki gri elbisesi ve bu elbiseye pek yakışan koyu kravatı vardı. Başkan ve yanındakiler daha birkaç adım atmışlardı ki etrafları bekleşen gazeteciler tarafından sarıldı. General Gürsel kendine has tebessümünü genişletti ve başını sol tarafa eğerek yanına yaklaşanlara sordu:

"— Ne istiyorsunuz? Gene aynı mevzu değil mi?"

Gazeteciler cevap verdiler:

"— Evet Paşam... Malûm... Kabineden sual edecektik.."

Devlet ve Hükümet Başkanı sol cebinden dörde katlanmış beyaz bir kâğıt çıkardı. Kâğıda bâzı isimler eski Türkçe harflerle yazılmıştı. General isimleri teker teker okurken gülümsüyordu. Sağ tarafında bulunan Türkeş de General gibi gülümsemekteydi. Okunan isimlerden hemen hepsi gazeteciler için yabancıydı. Sâdece bir isim iyice biliniyor ve ismin sahibi çok iyi tanınıyordu: Prof. Ragıp Sarıca..

Ancak, Ragıp Sarıca ismi, uhdesine tevdi edilen Bakanlıkla pek alâkasız düşüyordu. Sarıca hukukçuydu. Tâyin edildiği bakanlık ise Sağlık Bakanlığıydı. Evvelâ tâyin, sonra da Sarıcanın bu tâyini kabulü garipti. Ama ne olursa olsun Başkan Gürsel Kabineye alınan altı Bakanın adı arasında Sarıcayı da saymıştı. Yanlışlık ancak birkaç saat sonra anlaşıldı. İşin güzel tarafı, tâyin edilen yeni Bakanları Radyo bütün yurda yayarken Sağlık Bakanı olarak Ragıp Sarıcanın ismini söylemiş ve "küçük yanlışlık" oldukça büyümüştü.

İşin esası, bir isim benzerliğinden ibaretti. Sağlık Bakanlığına yapılan tâyin General Gürsel tarafından arzu edilmişti. Bakanlık koltuğuna oturacak olan Prof. Ragıp Sarıca değil, Prof. Ragıp Ünerdi. Üner İzmirde bulunuyordu. Ege Üniversitesi profesörlerindendi. O da Zeytinoğlu gibi yaman bir briççiydi. Gürselle olan yakınlığı buradan ileri geliyordu. Devlet Başkanıyla masa arkadaşıydı. Uzun zaman beraber bulunmuşlar ve birbirlerini tanımak fırsatını elde etmişlerdi. Kabineye yeni tâyin bahis konusu olunca General Gürsel Sağlık Bakanlığı için Prof. Dr. Ragıp Üneri düşünmüştü. Kendisine haber verilmesini ve Bakanlığı kabul edeceğini söylemişti. Ragıp Üner İzmirden aranmış ve teklif kendisine yapılmıştı. Hakikaten Üner eski arkadaşının teklifini reddetmemiş, bu vazifeyi büyük bir zevkle yapacağını kendisine söylemişti. Üner hâdiseden yakınlarını haberdar etmişti. Yanlışlığa sebep, her iki Ragıbın da Profesör olması ve Başkan Gürselin kabineye alınan yeni isimleri kaydederken "Bizim Ragıp" dediği Ragıp Ünerin soyadını yanlış kaydetmesiydi. Prof. Ragıp Sarıcanın bilhassa İhtilâle takaddüm eden günlerde isminin fazlaca dillerde dolaşması ve âdeta bir alışkanlık hâline gelişi bu küçük yanlışlığa sebebiyet vermişti.

Ya Sarıca ne yapsın?

İşe, hele radyoda okunduktan sonra en fazla şaşan bizzat Prof. Ragıp Sarıcaydı. Orhan Erkanlının oğlunun İstanbuldaki düğününde Sarıca ne yapacağını şaşırmış, etrafını alanlara ne cevap vereceğini bilememişti. Sarıca, bu işte muhakkak bir yanlışlık olduğunu söylüyor, kendisinin Devlet

Mehmet Baydur
Bir adımda üç basamak

ve Hükümet Başkanıyla Bakanlık hususunda tek kelime dahi konuşmadığını izaha çalışıyordu.

Sevimli profesör bir ara ellerini iki tarafa açıp yanında bulunanlara şöyle dedi:

"— Vallahi benim sağlıkla ilgim, hastalıklardır"

Sarıcanın yanında bulunan Hıfzı Veldet Velidedeoğlu bu söz üzerine kahkahayı bastı. Bu sırada da İstanbul Valisi General Tulga Profesörler grubuna sokulmuştu. Velidedeoğlu Tulgaya:

"— Efendim şimdi biz de, bizim Ragıbın Bakanlık hikâyesini konuşuyorduk" dedi. Sarıca Tulgaya gülerek döndü ve:

"— Ben hukukçuyum. İdarecilikten anlamam. Hattâ işlerin idaresinden o kadar anlamam ki, işlerimi idare etmesi için 65 yaşındaki anneme vekâlet verdim" dedi. Tulga gevrek bir kahkaha attı, Sarıcaya mânidar bakarak:

"— İyi ya, biz de size vekâlet veriyoruz Ragıp bey" diye takıldı. Anlaşılıyordu ki General Tulga da vaziyetten haberdar değildi ve yeni Sağlık Bakanıyla konuştuğunu zannediyordu. Sarıca hâlâ ısrar ediyor ve etrafındakilere:

"— Sağlıkla olan yakınlığım, belkemiğimin kırıklığı, kalçamın çatlaklığı ve ciğerlerimin zafiyetidir. Ben bu işten bir şey anlamadım" diyordu.

Yanlışlık evvelâ Prof. Ünerin Ankarada bulunan bir akrabası tarafından farkedildi. Ünerin yakın akrabası olan bu zâtın vaziyetten haberi vardı. Radyo isimleri okurken, Üner yerine Sarıca deyince evvelâ tereddüt etti. Sonra işin içinde bir karışıklık olduğunu sezdi ve Ankara gazetelerinden birisine telefon ederek durumu anlattı. Aynı saatlerde İzmirde, yeni Sağlık Bakanı, Radyoya rağmen evine gelen gazetecilere, bakanlık teklifini nasıl aldığını Ankaraya ne zaman gideceğini anlatıyor ve sorulan suallere rahatça cevap veriyordu. Daha sonra iş tamamen anlaşıldığından, Prof. Üner iki dakikada b'· şehirler arası telefonlara cevap vermek zorunda kaldı. Gazeteciler kendisini arıyorlardı.

Sıcağı sıcağına..

Altı yeni Bakanın altısı da aynı zamanda tâyin edilmiş değildi. Öyle ki, haftanın sonundaki cumartesi günü bu işi en iyi bilenlerden birisi olan Başbakanlık Müsteşarı Alpaslan Türkeşe, Kabineye girecek olanların ne zaman ilân edileceğini soranlar, hafif bir dudak bükülmesiyle karşılaşıyor ve "Pazartesi günü muhtemelen" cevabını alabiliyorlardı. Hakikaten o saatlerde henüz dört Bakanın ismi belli olmuştu. Açık olan Bakanlıklar on tane olduğuna göre iş muhtemelen bir iki gün daha uzayabilirdi. Ama cumartesi sabahı saatlerin 11'i gösterdiği sıralarda malûm Bakanların sayısı altıya yükseldi. İki Bakan daha bulunmuş, her ikisi de vazifeyi seve seve kabul etmişlerdi. Bunlardan birisi Ticaret Bakanı Mehmet Baydurdu. İkincisi ise İstanbuldan gelmiş ve Sanayi Odasının Bakan adayı olarak çağırılmış Şahap Kocatopçuoğlu. Kocatopçuoğlu Başbakanlığın merdivenlerinden tekrar İstanbula hareket etmek üzere inerken bir hayli neşeli görünüyordu. Verilen vazifeyi severek kabul

Böyle Hataları Önleme Yolu

Yeni Bakanların ilânı sırasında feci bir hata yapılmış bulunuyor. Sağlık Bakanının adı yanlış söylenmiş, radyolarda yanlış okunmuş, millete yanlış duyurulmuştur. Hâdisenin hikâyesini yan sütunlarda bulacaksınız. Fakat, İdarenin itibarıyla alâkalı bu nevi̇den falsoların bir inkılâp rejiminin ziyadesiyle muhtaç bulunduğu prestije esaslı darbe teşkil ettiğinin bilinmesi ve bunların tekerrürünün katî surette önlenmesi lâzımdır. Bir Bakan adı, bu! Yanlış söylenir mi?

Hatayı, sebebine teşhis koymadan önlemenin imkânı yoktur. Bakanlar, aklın almayacağı bir tarzda ilân edilmiş ve kusur buradan doğmuştur. Devlet Başkanı, Başbakanlığın dış kapısında, merdivenler üstünde, birikmiş bekleyen gazete muhabirlerine yeni Bakanların isimlerini elindeki eski harflerle yazılı bir kâğıttan okuyarak not ettirmiştir. Devlet Başkanı Sağlık Bakanı olarak Dr. Ragıp Üner diyecek yerde Ragıp Sarıca demiş ve radyoya giden bültende dahi aynı hata tekrarlanmıştır. Bir Devlet Başkanının gazetecilere Gürselin gösterdiği yakınlığı göstermesi ancak o Devlet Başkanını yükseltir, ama gene de yeni Bakanların ilânının yolu, usulü bu olmamak gerekir. Oldu mu, esef verici hataları önlemenin imkânı yoktur. Bakan tâyini bir kararname işidir. Basına resmî bültenle duyurulması icap eder. Alâkalıların vazifesi bu gibi durumlarda bir kanal hizmeti görmek ve bilgiyi daha normal yollardan umumî efkâra aktarmaktır. Bakanları basına açıklamak Devlet veya Hükümet Başkanının işi olmadığı gibi her halde bunun yeri de Başbakanlığın önü değildir.

Aslına bakılırsa bu hata belki de fayda sağlayacak, Devlet ve Hükümet mefhumlarını ilgilendiren hususlarda fazla samimiyetin yerini resmiyet alacaktır. Bunun antidemokratik hiç bir tarafı yoktur. Bilâkis, bu gibi müesseselere karşı duyulması şart saygıyı kuvvetlendirme, besleme bakımından elzemdir. Aynı şekilde, gazetelere aksetmesi istenilen hususların daha büyük ciddiyetle hazırlanması ve neşredilmesi istenilmeyen sözlerin söylenmemesi -söylenen sözü neşretti diye gazeteciye kızılmaz, onun vazifesi odur, bu mahzuru önlemenin yolu sözü söylememektir- dikkat edilecek hususlar arasında, şüphe yok, ehemmiyetli bir mevki işgal etmektedir.

Başkan Gürsel gazetecilere Kabineyi yazdırıyor

Mahzuru faydasından büyük

ettiği yüzünden belliydi. Baydura gelince, biraz mütereddid, biraz heyecanlıydı. Makamında karşıladığı gazetecilere cebinden çıkardığı resimleri dağıtmak istemiş, resim çekmelerinin önüne geçmeği arzulamıştı. Ama üzerinde yeteri kadar resim olmadığından flâşların patlamasını önleyememişti.

Yorulanlar..

Kabineye girecek olanların seçilmesi işinde yorulanlar arasında Millî Birlik Komitesi üyelerinden bâzıları da vardı. Komite tarafından bu işle vazifelendirilen üyeler, geçen haftanın içinde gece dememiş gündüz dememiş çalışmışlardı. Kabinenin boş âzalıklarına tâyin edilecekleri seçmek için bu Komisyon yetmişe yakın şahıs hakkında bilgi toplamış, bunlara duyurmadan tahkikat yapmış, bâzılarıyla da temas etmişti. Bakan adaylarının haberi olmadan veya kendilerinin bakan adayı oldukları kimseye sezdirilmeden hazırlanan ve muhtelif kimselerden cevapları alınan anketler inceden inceye gözden geçirilmişti. Bu anketlerle birçok kimse hakkında malûmat almak, siyasî kanaatlerini öğrenmek mümkün olmuştu. Elene elene kalburun üzerinde kalabilenler Komisyon tarafından Gürsele bildiriliyordu. Gürsel bu isimler üzerinde duruyor, çalışmaları bu yönden ilerletiyordu. Millî Birlik Komitesinin vazifelendirdiği Komisyon bu haftanın başında hâlâ faaliyetteydi. Geri kalan üç bakanlık için de adam aranıyor ve incelemelere devam ediliyordu.

Bu konuda Millî Birlik Komitesinin üzerinde durduğu bir nokta daha vardı: Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının lâğvı düşünülüyordu. Bu Bakanlığın uhdesinde olan işler Umum Müdürlüklerle idare edilebilirdi. Başbakanlığa bağlanacak olan Umum Müdürlüklerin Basın-Yayın, Turizm ve Radyo-Televizyon Umum Müdürlüğü adı altında çalışması düşünülmekteydi. Ayrıca bir Televizyon-Radyo Umum Müdürlüğüne ihtiyaç hissedilmesi önümüzdeki ilkbaharda Türkiyedeki Radyo istasyonu adedinin yediye yükseleceğinden dolayıydı. Hâl böyle olunca yeni yapılacak tâyin için iki kişi aramak daha akla yakın oluyordu. Ama bunlar, haftanın başındaki pazartesi günü henüz bulunmuş değildi. Üstelik yeni Bakanlar da, bunların seçilme usul ve tarzı da öyle fazla bir takdir toplamamıştı. Her halde ortada, kazanılmış bir başarı yoktu ve başka mesleklere ait metodların devlet işlerine olduğu gibi tatbiki iyi netice vermiyordu.

Suat Aydınlıyım
Tarih önünde

D. P.

Bir partinin âkibeti

(Kapaktaki parti)

Saatler.n 9.30'u gösterdiği sıralarda sinema salonundaki bütün koltuklar sayıları bine yaklaşan delegeler tarafından tamamen doldurulmuştu. Ön sırada partinin milletvekilleri oturmaktaydı. Sağ başta Fuat Köprülü, ağzından eksik etmediği sigarasını âdeta yiyordu. Onun solunda Adnan Menderes, Refik Şevket İnce ve bu iki milletvekili arasında da Celâl Bayar görülüyordu. Bayar merasim elbisesi giymişti. Sıranın sonlarına doğru kayan gözler bir koltuğa ilişivermiş Yusuf Kemal Tengirşek ve Mareşal Fevzi Çakmağı seçiyordu.

İkinci sıradan itibaren memleketin muhtelif bölgelerinden gelmiş bulunan degeleler başlıyordu. Tam 906 delege vardı. Herbirinin ağzı heyecandan kurumuştu. Gözleri pırıl pırıldı. Birşeyler bekliyorlardı.

Sinemanın balkonu dâvetlilere tahsis edilmişti. Ön sıralarda gazeteciler bulunuyord . Balkonu dolduran samiinin büyük bir kısmını hanımlar teşkil etmekteydi. Gözlerini yukarıya kaldıran delegeler kendilerini konfeksiyon mağazasında sanıyorlardı. Localardan beş tanesi müstesna, hepsi dolmuştu. Boş localardan bir tanesi kongreye dâvet edilmiş bulunan C.H.P. mensuplarına aitti. En ortadaki geniş locada büyük bir ampulün aydınlattığı bir masa ve masanın üzerinde de bir hoparlör bulunmaktaydı.

Nihayet vakit geldi ve Celâl Bayar delegelerin alkışları arasında sahneye yürüdü. Sahne ziyadesiyle güzel tefriş edilmişti. Orta yeri bir masa tamamen kaplamaktaydı. Masanın üzerinde ucları masanın altına kadar uzanan bir Türk bayrağı yer almıştı. Bayrağın sağında ve solunda yerlere kadar sarkan kadife perdenin üzerinde D ve P harfleri vardı.

Hâdise 1947 yılının 7 Ocağında, Ankarada Yeni Sinema binasında cereyan ediyordu. Toplantının sebebi, tam bir yıl önce kurulan bir partinin -D.P. nin- ilk büyük kongresini aktetmesiydi. Sinemanın dışı binlerce partili tarafından doldurulmuştu. Ulus meydanı, yeni kurulan bir partinin ilk kongresine şahit olmaktaydı. D.P. liler heyecan içindeydiler. Bağırıyorlar, çağırıyorlar ve hislerini istedikleri gibi ifade ediyorlardı. Etrafta sâdece ve sâdece âsayişi korumakla vazifeli birkaç polis görülüyordu. Emniyet mensupları partililere değil dokunmak, yardım etmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

O tarihten tam 13 sene sonra günlerden bir gün, Ankara Adliye Sarayının ikinci katındaki 5. Sulh Ceza Mahkemesinin küçük salonunda, dirseklerini kürsünün üzerine dayamış, kalın kara kaşlı, alnı hafif açık, bej bir elbise giymiş 40 yaşlarında gösteren hâkim, cübbesinin dik kırmızı yakaları kadar sert bir sesle zabıt kâtibine şunları söyledi:

"Anayasa ve kanunlara aykırı faaliyet ve tasarrufları ile Yüksek Soruşturma Kuruluna intikal eden ve tahkik mevzuu olan hareketleri sebebile, Demokrat Partinin her türlü faaliyetinin men'ine ve gayri menkûl bütün emvalinin ve bankalardaki mevcut mevduatının ve her nevi evrak ile defterleri ve matbuasının tedbir mahiyetinde muhafaza altına alınmasına, Ankara Beşinci Sulh Ceza Mahkemesince karar verilmiştir."

Kararı tefhim eden hakimin ismi Suat Aydınlıyımdı -Düşününüz, Aydınlı!- ve böyle bir tarihî kararı vermek kendisine nasip olmuştu. Karar 5. Sulh Ceza Mahkemesinin 131 sıra numarasıyla dosyaya kondu. D.P. bu kararla fiilen kapatılmış değildi. Aydınlıyım, kararı derhal teksir ettirdi ve bütün savcılıklara gönderdi. Ayrıca D.P. Genel Merkezinin emniyet altına alınması için gerekli tertibatı icap ettirecek muameleye başladı. D. P. nin Rüzgârlı Sokaktaki büyük sarı binasının önünde bekleyen görevli jandarma takviye edildi. Birkaç polis daha gönderildi.

Beklenilen netice..

Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesinin kararı radyoda okunduğunda, doğrusu istenirse pek fazla şaşkınlık yaratmadı. D.P. nin kapatılacağı en az bir aydır milletin ağzında sakızdı. Haber çoktan sızmış, kulaktan kulağa yayılmıştı. Gerçi Milli Birlik Komitesi üyeleri zaman zaman bu haberleri tekzip edici kaçamak beyanlarda bulunmuşlar ve bu beyanlarında, haberi tekzip değil, âdeta teyid etmişlerdi. Hakikatte Komite meseleyi iki aydır ele almış ve çok uzun sürmeyen tartışma sonunda D. P. nin kapatılmasını uygun bulmuştu. Sonra, kararı bizzat Gürsel gazetecilerle görüşürken imâ etmiş, buna taraftar olduğunu söylemişti. Ancak, nihai karar elbette ki bir mahkeme tarafından verilecekti. D.P. nin kapatılması için hukuki deliller mevcuttu. D.P. herşeyden evvel Cemiyetler Kanununu alenen ihlâl etmiş, senelerdir büyük kongresini yapmamıştı. Ama, Allahtan, 5. Sulh Ceza Mahkemesinde alınan karar bu basit gerekçeyi taşımıyordu.

Milli Birlik Komitesinin kelleyi koltuğa almış üyeleri İhtilali müteakip, işin bu kadar ileriye varacağını, suyun altındaki faaliyetin zaman zaman su üstüne çıkabileceğini tahmin etmemişlerdi. Kansız ve nevi şahsına münhasır bir ihtilâli başarmış olan 38 insan iyi niyetlerinin böylesine istismar edileceğini imkânı yok düşünememişlerdi. Ancak, Devlet ve Hükümet Başkanının son derece iyi niyete partiler arası münasebetler hakkında verdiği demeç âdeta D.P. nin ve D.P. nin hayaliyle avunan bâzı tatlısu kahramanlarının sonu oldu. "Partilerüstü idare" kelimelerinin sesli harfleri arasına saklanan bâzı kimseler derhal ortaya çıktılar. Kendilerine göre yapılan enfes bir tefsirle Gürselin demecini ellerine aldılar ve saldırmağa başladılar. Sanki düşük idarenin bir zamanlar hayranı olanlar -sebepleri malûm- kendileri değildi. Sanki sâbık Başbakanlarının radyoda okunan nutuklarını ağızları köpürerek dinleyenler kendileri değildi. Ne çâre, Gürselin son derece iyi niyetle verdiği demeç kendilerinin ve niyetlerinin uzun müddet kalkanı olamadı. Gemi azıya alanlar pek çabuk sindiler ve Devlet Başkanının İstanbulda verdiği bir başka demeçle D.P. nin istikbâlini kestirebildiler.

« Kadını Arayınız ! »

Polis romanı meraklılarının katili bulmak için kullandıkları bir formül vardır: "Kadını Arayınız!" Kadın bulundu mu, katilin kim olduğu kolaylıkla meydana çıkar. On yıl boyunca D.P. lilerin de bir "kadın"ı olmuştur: İsmet İnönü! Her şeyden, kendi marifetlerinden de İsmet İnönüyü mesul tutmuşlar, kabahati ona atmışlardır. Hattâ Uşakta başına taş yediğinden dolayı dahi "Aa, Paşam, oralarda işin neydi?" diye kendisine çatanlar çıkmıştır.

Ama geçen hafta bu mevzudaki rekor kırıldı. Bir D.P. artığı -veya Gürselin tâbiriyle, kuyruğu- insanın kırk yıl düşünse bulamayacağı bir suçtan dolayı İsmet İnönüye ver yansın etti. Bahis mevzuu zatın, bir zamanlar öpmekten İsmet İnönünün elini aşındırmış bulunan "malûm zevat"tan biri olması hâdisenin diğer bir eğlenceli tarafıdır. Orhan Seyfi Orhon D.P. yi bugünkü hale düşüreni bulmuştur: İsmet İnönü! Hani adam sıkılmasa, Yassıadadaki eski efendilerinin çıkarılıp yerlerine İsmet İnönünün konulmasını isteyecek. İşte, Orhon efendinin muteber Havadiste çıkan dâhiyane fıkrasının dâhiyane satırları:

Tecrübeli eski partinin ünlü lideri -İsmet İnönü- bu partiyi -D.P.- bağrına basmadı. Ona yabancı gözüyle baktı. Siyasi aile hayatımızın meşru bir çocuğu sayıp elinden tutsaydı, böyle olmayacaktı. İddia ettiği gibi, çok partili bir nizamı kurmak dileseydi, zerrece kin duymadan iktidarların el değiştirmesini, demokrasinin gelişmesini isteseydi, işler çok değişecekti. Hayata ilk adımını atan bu nevzada en az bir amca şefkati gösterseydi, korusaydı, yedseydi, sevseydi bu sonuca varmıyacaktık. Aradan geçen yılların ne feyizler bırakacağını tahmin edemem!

Bunu yapması lâzımdı. Yapabilirdi de, fakat yapmadı. Elinden tutacağına ayağına çelmeler taktı. Doğru yola götüreceğine uçuruma doğru itti, bağrına basacağına boğazını sıktı... Bu yüzden tabiatın değişmez kanunu hükmünü yürüttü:

Varlığını tehlikede gören her mevcut gibi o da nefsini korumak kaygısına düştü. Dişlenmesi, tırnaklanması, döğüşmesi icabetti. Diş dişe, boğaz boğaza bir ölüm-kalım savaşı başladı: Baba nasihatleri, şefkatli sözler yerine, düşmanca yermeler, lânetler ,küfürler... Sevmeler, okşamalar yerine yumruklar, tekmeler, tokatlar...

Tecrübesiz genç, gittikçe artan bir şiddetle delicesine kendini korumaya çalışırken, nasıl bir uçuruma doğru gizli gizli itildiğini anlıyamıyordu: Gittikçe yaklaşan tehlikeyi göremiyordu. Gözlerini kan bürümüş bir tehevvürle çılgın gibi dört tarafa saldırdığı sırada ayağı kayıp sonsuz bir uçuruma yuvarlandı. 14 yıl önce parlayan bütün güzel ümitlerle beraber karanlıklara gömülüp gitti.

Şimdi arkasında kalan şey: "Lânet, nefret, oh olsun, daha beter olsun!" sesleriyle karanlıkta ışıldayan gözler...! 14 yıl önce en güzel ümitlerle doğan bu partiden kala kala bu kaldı... İşte buna acıdım!

Ve kahramanlar..

İşin güzel olan tarafı, bâzı ileri görüşlü eski Demokratların hareketleriydi. Bir zamanlar Menderesin he. sözünü âyet gibi kabul eden bu adamlar Millî Birlik Komitesinin düşüncelerini sezince faaliyete geçtiler. Öyle bi faaliyet ki görenler hem hayret ediyorlar, hem de bu zâtı muhteremlerin seziş kaabiliyetlerine hayran oluyorlardı. İşte bu zâtı muhteremlerden biri de İzmirli meşhur avukatlardan Şahap Göksaldı. Göksal Menderesin umumi vekiliydi. Talihsiz -esasında son derece talihli- Demokrat İzmir gazetesi hakkında açılan her dâvaya Menderes adına bu zat girer ve Demokrat İzmirin mahkûm olması için elinden geldiği kadar çalışırdı. O zamanlar kendisini son derece haklı görmekteydi. Zira D.P. ye ve liderlerine inanıyordu. D.P. doğru yoldaydı!

İleri ve güçlü Demokrat avukat, 10 Haziran 1960 tarihinde D.P. nin feshi için dâva açtı. Demokrat Partinin yolunu şaşırttığını gerçek ülkülerine hizmet etmediğini anlaması için İhtilâlin üzerinden 13 gün geçmesi kâfi gelmişti!

Tâ 1946 dan bu yana, evvelâ D.P. li, sonra Millet Partili, D.P. iktidara geçince de yeniden D.P. li olan Göksal, doğrusu istenirse ideali için partisinde çok uğraşmış, çok savaşmıştı! Mücadelede devamlı olarak ön safta yer almıştı. Yaptıkları, yapacaklarının yanında bir hiçti. Göksal hele bir Meclise girsin, o zaman ne yapacağını biliyordu. Kendisini memleket ve millet hizmetine vermeyi onun kadar arzulayan çok az kimse çıkardı. Nitekim Menderesin vekili İhtilâlin üzerinden 13 gün geçince durumu "çakmış" ve dâvayı açıvermişti. Hem de dâvanın bir hususiye-

ti vardı: D.P. nin feshi için açılan ilk dâvaydı!

Halbuki Şahap Göksalın yanıldığı bir nokta vardı: D.P. nin feshini isteyen ve bunun için dâva ikame eden ilk şahıs kendisi değildi. Olsa olsa, bu işin şampiyonluğunu bir sıfatla uhdesinde taşıyabilirdi: İhtilâlden sonra ilk dâva ikame eden adam olmak sıfatı! Zira hâfızalarını biraz zorlıyanlar, İhtilâlden birbuçuk sene kadar evvel ihtiyar, iki büklüm bir adamın bu işe el attığını hâtırlıyacaklardı. Adamın ismi Osman Taşkınbaştı. Çubukta dâva vekilliği yapıyordu. Üstelik Taşkınbaşın açtığı dâvanın gerekçesi de bir hayli enteresandı. O zaman böyle bir dâva açmak, D.P. nin kapanmasını talep etmek, eh, biraz cesaret meselesiydi. Taşkınbaşın bu cesareti belli ki yaşının fazla ilerlemiş olmasından ileri geliyordu.

Osman Taşkınbaş mahkemeye yaptığı müracaatta, D.P. nin kendisine ve kendisi gibi düşünenlere borçlu olduğunu ileri sürmekteydi. Borç şundan doğuyordu: D.P. seçim beyannamesinde birçok vaitlerde bulunmuş, buna karşılık vatandaşın oylarını istemişti. Bu âdeta bir akitti. Vereceği şeye karşılık birşeyler almıştı. Ancak, aradan geçen müddet zarfında âkitlerden bir taraf -Demokrat Parti- akdin vecibelerini yerine getirmemiş, vaad ettiklerini yapmamıştı. Öyleyse D.P. kendisine her oy veren vatandaşa borçluydu. Bunun için tazminat vermesi gerekirdi. Taşkınbaş D.P. nin mallarına haciz konulmasını istiyor, ayrıca akdi yerine getirmiyen bu partinin feshini talep ediyordu. O zaman ihtiyarın bu müracaatına gülenler olmuştu, kızanlar olmuştu. Ama, her ne hikmetse pek fazla ciddiye alınmamıştı. Dâva açılmış, ancak bilinmiyen sebeple uzayıp gitmişti. Taşkınbaşa Demokrat baştar dokunmamışlardı. Bunu dâva vekilinin ihtiyarlığına vermek lâzımdı.

Ahlâkı bozulanlar..

D.P. nin başından geçenler sâdece bununla kalmıyordu. Bir zamanlar D.P., müntesipleri tarafından ağır ithamlara mâruz kalmıştı. Hele bir tanesi vardı ki, partisine tevcih ettiği itham günün esprisi olmuştu. Bu zat Ankaranın genç ve ateşli politikacılarından Hüsamettin Cindoruktu. Cindoruk D.P. Gençlik ocaklarının kurucularındandı. Bu ocakların Genel Başkanlığını yapmıştı. Samimi bir Demokrattı ve inanıyordu! İnandığı için de şiddetli bir mücadeleye atılmıştı. Cindorukun D.P. saflarında kalışı, D.P. nin son Büyük Kongresine kadar devam etti. Hürriyet

Celâl Bayar — Adnan Menderes
Müflisler

Partisinin doğuşunu hazırlıyan ve 19 kişinin D.P. den ihracıyla başlayan hareket genç ve ateşli birçok Demokratı da sürüklemişti. İspat hakkı taraftarı 19 Milletvekilinin Büyük Kongreye alınmaması ve D.P. den ihracı bu genç Demokratların partilerine olan güvenini sarsmış ve ayrılmalarına sebep olmuştu. Bunların arasında Cindoruk ta bulunuyordu. Cindorukun partiden ayrılırken sarfettiği sözler günlerce dillere destan olmuş ve milleti güldürmüştü. Genç avukat şöyle demişti:

"— Bu parti, benim ahlâkımı bozuyor..."

Seneler sonra Cindorukun söylediklerinin doğru olduğu, hakikaten D.P. nin ahlâk üzerinde önemli değişiklikler yaptığı bizzat Cindoruk tarafından teyid edildi: İhtilâle tekaddüm eden günlerde, eski Hür. P lilerden sâkıt Başbakan Menderese vedia olarak sunulanlar arasında Cindoruk ta vardı!..

Siyaset falı..

Başkentte D.P. hakkında verilen karar duyulduğunda ilk akla gelen hikâyeler bunlar oldu. Ama bâzı yaşlanmış D.P. liler vardı ki bunların çok ötesine gidiyor ve hâtıralarını D.P. nin ilk büyük kongresine kadar götürüyorlardı. Tazelenen hâtıralar arasında en enteresan olanı 7 Ocak 1947 de zamanın D.P. Genel Başkanı Celâl Bayarın kongreyi açış nutkuydu. Bayar o sırada kendine has çalımıyla kürsüye gelmiş, dudakları kurumuş delegelere, usta bir oyuncu maharetiyle hâkim oluvermişti. Bayarın, açış nutkunun cafcaflı kısmı sona erdikten sonra temas ettiği bir mesele, kongreyi yaşamış, görmüş, şahit olmuş olanları şimdi kahkahayla güldürüyor ve acı acı başlarını sallamalarına vesile teşkil ediyordu. Zamanın D.P. Genel Başkanı sözü, C. H.P. Başbakanlarından Recep Pekerin kendileri için Meclis kürsüsünden sarfettiği bir kelimeye getirmişti Pe-

ker D.P. Kurucuları için o zaman "Psikopat" demişti. Büyük Kongrede kürsüden bu kelimeyi istemeye istemeye -Bayar ideal arkadaşlarını ve kendisini ne de olsa biraz tanıyordu- söylemişti. Sonra devrin iktidarına hücum ederek:

"— İktidar partisinin hükümeti bu hâdise ile mahiyet ve zihniyetini açıklamış ve millet nazarında iyi karşılanmamıştır" demişti. Salonda bulunan yüzlerce delegenin infiali Bayarı bir hayli rahata erdirmişti. Şimdi bu hâdiseyi düşünenler dudakları arasından "psikopat" kelimesini hafifçe çıkarıyor ve mânalı mânalı gülüyorlardı. Peker gitmiş, teşhisi yadigâr kalmıştı.

İzmirde..

D.P. ile alâkalı mahkeme kararı radyoda okunduğundan birkaç dakika sonra hemen bütün zihinlerde aşağı yukarı aynı sual belirdi. Ege bölgesi ne diyecekti? Ege bölgesinin diyeceği hakikaten mühimdi. İhtilâlden sonra ses gelen tek yer aşağı yukarı Ege bölgesi olmuş, İzmirde birkaç Demokrat, Başbakanları için ayağa kalkmağa çalışmışlardı. Tevkif edilenlerin sayısı oldukça fazlaydı. Ardı ardına iki hâdise göstermişti ki, kuyruklardan bu bölgede toplananlar oldukça yağlı kuyruklardı.

İşte bu sebepten ötürü, D.P. hakkında verilen kararın hemen akabinde bütün gözler İzmire çevrildi. Gelecek sesin tonu doğrusu merak ediliyordu. Gerçi Egeden öyle bariton veya bas bir nâra beklenmiyordu. Ama ne de olsa birşeyler duyulacağı ümit ediliyordu. Gelecek sese kulak kabartanlar boşuna beklediler. Buna üzülenler vardı. Belirli ve enseleri başkentin sıcağıyla buram buram terleyen, inlerinden İnkılâp mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili kanunun yürürlüğe girişinden bu yana çıkamıyan kimseler gün geçtikçe ümitlerini kaybetmişlerdi. Egeden bile ses sedâ çıkmıyacağını anlayınca bütün bütün çöktüler.

Hakikaten Egenin en büyük ve her zaman kaynayan şehri İzmirden tek ses [illegible]hi çıkmadı. Haber İzmirde pek tabiî karşılandı, hattâ normal bulundu. Bunun böyle olduğu polis tarafından yapılan bir istatistikten âyan beyan anlaşılıyordu. 27 Mayıstan sonra İzmirde başkaldıran bâzı kuyruklara rastlanmıştı. Bunların sayısı 301'i buluyordu ve 166 sı nezaret altına alınmış, yapılan incelemeler neticesinde birçoğu Yassıadaya gönderilmiş, bâzıları mahkemeye sevkedilmiş, bir kısmı da serbest bırakılmıştı. D.P. nin mallarına el konulması haberi İzmirde duyulduktan bu yana ise Emniyet ekipleri tek hâdiseye rastlamamışlar, tek itiraz duymamışlardı. 25 Ağustostan mecmuamızın baskıya verildiği şu âna kadar İzmirde İnkılâp aleyhine bir tek vakaya tesadüf edilmedi.

Esasen İnkılâp mahkemeleri kanunuyla D.P. kuyruklarının su üstü faaliyeti tamamen suyun altına inkılâp etmişti. İzmir C.H.P. İl Başkanı bu konuda AKİS muhabirine gülerek şunları söyledi:

"— Ocak ve Bucak teşkilâtı kaldırılmış olduğundan bunun her hangi bir tepkisi olmadı. Zaten olmasına da imkân yok.."

İzmirin şişman ve son derece sevimli İl Başkanı Lebit Yurdoğlunun hakkı vardı. Kuyruklar, biraz geç de olsa, memlekette bir ihtilâl olduğunu ve ihtilâlin temsil ettikleri zihniyete karşı yapıldığını anlamışlardı.

> ### Prensip
>
> *Menderesin, ama Başbakan Menderesin meşhur avukatı Prof. Bülent Nuri Esene bir gazeteci sormuş:*
>
> *"— Eski müvekkilinizi Yassıada duruşmalarında da savunacak mısınız?"*
>
> *Üstadın cevabı:*
>
> *"— İnsanların bir takım prensipleri vardır. Ben prensiplerimi şimdiye kadar yıkmamış bir adamım. Hayır, müdafaa etmeyeceğim. Zaten iler tutar tarafları yok ki, neyi müdafaa edeceksin!"*
>
> *Bülent Nuri ve prensip!. Hımm! Barı bu prensibin ne olduğunu da söyleseydi: "Ben insanları, iktidardalarken ve bana bir çıkar sağlayabilirlerken temsil ederim. Düştüler mi, çekiver kuyruğunu!."*
>
> *Prensip dediğinin de daha iyisi olmaz ya..*

Mücadele zihniyeti..

D.P. nin mallarına el konulduğunda, eskiden beri bilinen, ama tam mânasıyla efkârıumumiyeye ispat edilemiyen bir husus ortaya çıktı. Ortaya dökülen, D.P. başlarının mücadele tarzıydı.

İzmir D.P. İl Merkezine gelen alâkalı memurlar içeriye girdiklerinde bir hayli şaşırdılar. Alsancakta Birinci Kordonda son derece lüks ve şâhâne döşeli İl Merkezi âdeta bir küçük saraydı. İçinde bir çok sekreter odası vardı. Kuyruklar, başlarının lâtif cinse olan meyillerini bir kenara atmamışlar, sayın büyüklerine yakışır bir tarzda bunu devam ettirmişlerdi. Her odada bir hanım sekreterin çalıştığı, odalara sinen parfüm kokusundan belli oluyordu. Araştırma sırasında ele geçen bâzı resimler, araştırmayı yapanları şaşırttı. D.P. İzmir İl Merkezinde İnönünün resimleri bulunmuştu. Doğrusu böylesine idealist particilere

Sâbık D.P. Genel Merkezi

Alma mazlumun ahını

Bir V.C. ocağı açılışında Aygün konuşuyor
Lâfla peynir gemisi yürümedi!

can kurbandı. Hem D.P. li olsunlar, hem de İl Merkezlerinde İnönünün resimleri bulunsun!..

Ancak, kazın ayağı öyle değildi. İnönü resimde yalnız bulunmuyordu. Geçen yıl Ankaraya, Kanser Araştırma Derneğinin davetlisi olarak gelen ve muvaffakiyetli birçok temsil veren Rus Bolşoy bale trupu artistleri fotoğrafta C.H.P. Genel Başkanını ortalarına almışlardı. Resim Rus Büyükelçiliğinde çekilmişti. Resmin çekildiği gece elçilikte bir kokteyl vardı. Aynı kokteylde sâkıt iktidar mensuplarından bir çoğuna rastlamak mümkündü. Meselâ Fatin Rüştü Zorlu o gece pek keyifliydi ve güzel Rus balerinlerine bir hayli iltifat etmiş ve bol miktarda votka içmişti. Üstelik, aynı gece çekilmiş pek çok resmi mevcuttu. İki resim arasındaki fark, Yassıada sâkininin bu tip resimlerinin, Başbakan Menderesin ideal arkadaşları için tuttuğu dosyaların arasında bulunmasıydı. C.H.P. Genel Başkanının resimleri çoğaltılmıştı. Bâzılarının arkalarında "İnönü Rus kızlarıyla bir arada" gibi ibareler mevcuttu. Bu, D.P. nin seçim mücadelesinin en büyük kozlarından birini teşkil ediyordu. Bol miktarda köylere gönderilen bu resim, kredi için Kars ve Ardahan'ı pazarlık metaı haline getirenlerin silâhıydı.

Araştırma sırasında son derece eğlenceli bir hâdise de vukua geldi. İzmirde aşağı yukarı bütün İzmirliler tarafından tanınan, "Kırmızı kadın" adıyla mâruf ve bir aşk mâcerası neticesinde akli muvazenesini kaybetmiş olan bir hanım, heyetin yanına sokuldu. Sekreterler için döşenmiş şahâne odalara bakarak içini çekti:

"— Hâlimi biliyorsunuz, son derece güç vaziyetteyim. Şu odalardan birini bana verin de bâri biraz rahat edeyim" dedi.

Talep kahkahalara sebep oldu. Akli muvazenesi pek yerinde olmayan bayanın bunu neden istediği sonradan anlaşıldı. O da D.P. ye oy verenler arasındaydı!

Devlet babanın kesesi..

İl merkezinde bulunan evrak 1957 seçimlerinin bir hayli enteresan geçtiğini ortaya koyuyordu. Menderesin seçim tarihlerini öne almasındaki merakı ile, ocak ve bucak başkanlarının bu merakı desteklemesinin hakikaten önemli bir çok sebebi vardı. Bir kere sâbık Başbakan her seçim arefesinde sevgili vatandaşlarının gönüllerini hoş ediyor ve iyilik yapma arzusunu bol bol tatmin ediyordu. İkincisi, ocak ve bucak başkanları partileri için çalışmalarının semeresini her seçim cömertçe alıyorlardı. 1957 seçimlerinde İzmir İl Merkezi D.P. ocak ve bucak başkanlarına tamamı tamamına 263 bin 837 lira dağıtmıştı. Bu resmen dış transferdi ve elhak paralar makbuz mukabili verilmişti. Bir de iç transfer vardı ki, bunun miktarı 13 bin 700 lira tutmaktaydı. Bu paranın kime, nasıl ve niçin verildiği bilinmiyordu. Bu hususta ufacık bir evrak yoktu.

Masraf hanesine gelince İzmir teşkilâtı masrafının D.P. başlarının masrafından hiç te aşağı kalır tarafı yoktu. 15.5.1957 tarihinden 23.10.1957 tarihine kadar İl Merkezinin yaptığı masrafın yekûnu 103 bin 557 lira 3 kuruştu. İzmir İl Merkezi bunun da hesabını kuruşu kuruşuna tutmuştu.

Gelir hanesi daha eğlenceli rakamlarla doluydu. İzmirli Demokratlar pek iyi çalışmışlardı. Tâcirden toplanan paranın yekûnu bir sene içinde 247 bin 854 liraydı. Ayrıca bankalar da boş bırakılmamış ve 104 bin 694 lirası İş Bankasından olmak üzere muhtelif bankalardan 366 bin 939 lira 90 kuruş toplanmıştı.

Eee, kasası bu kadar zengin olan bir İl Merkezinin -hele D.P. İl Merkezinin- başka zenginlikleri olması da lâzımdı. Madenin mühim ve verimli kısmına diğer bir kasada rastlandı. Bunlar jurnal mektuplarıydı. 20 ayrı dosya halinde tertiplenmişti. İzmirli C.H.P. lileri, nurlu istikbâli ve müreffeh vatanı çelmeliyenler' belirtiyordu.

İstanbulda..

İstanbulda işler daha sükûnetle görüldü. D.P. İstanbul İl Merkezi Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesinin kararı verdiği gece açılacaktı.. 27 Mayıs tan bir gün sonra mühürlenen Merkez binasının mühürü sökülecekti. Saatlerin 22 yi gösterdiği sırada bir subay ve iki sivil vazifeli kapıya geldiler. Mührün açılması için D.P. den bir müşahit ve mahalle muhtarına ihtiyaç vardı. Vazifeliler lüzumlu malzemeyi bulmak için geri döndüler. Tekrar geleceklerdi. Ancak saatler ilerledikçe gidenlerin gelmediği görüldü. İş ertesi güne bırakıldı.

Cumartesi günü, öğleden sonra Vilâyet Harekât Dairesinden bir Albay ile bir Binbaşı, Beyoğlu Emniyet Âmiri, yanlarında D.P. müşahidi İl Merkezinin önünde göründüler. Mühür söküldü ve içeri girildi. D.P. yi Cevdet Gürkan adında bir zat temsil ediyordu. Mahalle muhtarı da muamelede hazırdı.

İçerde fazla kalınmadı. Tünel caddesinde ve bir sigorta şirketinden pek ucuza kapatılmış lüks bina süratle tarandı.. Basın odası olarak kullanılan odadaki, sâbık Başbakanın kafa resimleri kesilerek yapılmış D.P. arması kaldırıldı. Aynı tablodan büyük toplantı salonunda da bir tane bulunuyordu, o da indirildi ve alındı. Tablolar bir hayli tozlanmıştı.

Buradan İl Başkanının odasına girildi ve İl Merkezinin defteri ile bâzı evraklar alelâcele toplanarak götürüldü. Aynı muamele aynı saatlerde bütün ilçelerde de yapılıyordu. İstanbulda arama yapanların en fazla ele geçirdikleri şey sâbık Başbakanın resimleri oldu. Bu, putlaştırma manevrasının bir icabıydı.

İnkılâp

Gereği düşünülenler..

Lebaleb dolu salonun bir köşesinde ancak ayakta yer bulabilen genç adam elini kaldırdı ve uzun masanın başında oturan lâcivert elbiseli, kumral mavi gözlü, lâcivert elbisesine rağmen asker olduğu her halinden belli olan adama:

"— Bir sual sorabilir miyim efendim?" dedi.

Adam önündeki kalın dosyadan başını kaldırdı ve gence gülerek baktı. Bir kaç saniyelik sessizlikten sonra ayakta duran konuştu:

"— Cezaların infazı için bir mahâl düşünülüyor mu?"

Lâcivert elbiseli adamın gözlerinin mavisi biraz daha ışıldadı, alnında ve dudaklarını kenarındaki kırışıklıklar arttı. Gülümsüyordu. Başını kendine has bir tarzda sağ tarafa eğerek ağır ağır salladı ve cevap verdi:

"— Onu da plânlıyoruz efendim."

Hâdise, geçen haftanın sonlarında bir gün Milli Birlik Komitesinin çalıştığı eski Meclis binasında cereyan ediyordu. Komite Genel Sekreteri Orhan Erkanlı Yassıadada cereyan edecek duruşmalar hakkında bilgi vermek üzere bir basın toplantısı tertiplemişti. Hava gene sıcaktı. Odanın içi bir hamamı hâtırlatıyordu. Gazeteciler otur'ukları yerde terlemekteydiler. Erkanlı her zaman basın toplantılarının yapıldığı odadaki uzun masanın başına oturmuştu. Önünde, kabı petrol renginde kalın bir dosya tutuyordu. Buna dosyadan ziyade kitap demek doğru olurdu. Matbu idi ve Adada yapılacak yargılamanın en ufak teferruatına kadar plânım ihtiva ediyordu.

Basın toplantısı doğrusu istenirse pek çok alâka görmüştü. Öyle ki gazetecilerin yanı sıra birçok meraklı vatandaş ta salonda yer almış, Erkanlıyı dinliyordu. Bu meraklı vatandaşların nasıl e niçin geldikleri gerçi anlaşılamadı ama, enteresan taraf sâbıklar hakkında söylenen her kelimeyi başlarıyla, gövdeleriyle, daha doğrusu bütün mevcudiyetleriyle tasdik edişleriydi. Eğiliyorlar, kalkıyorlar, baş sallıyorlar, dudak büküyorlar. "Allah Allah" der gibi kaşlarını yukarı kaldırıyorlardı. Hele içlerinden bir tanesi vardı ki, neredeyse gazeteciler basın konferansını bırakıp onu tâkip edeceklerdi. Papyon kravatını kolalı yakasının üzerine itinayla yerleştirmiş olan, saçları hafif dökülmüş bu zâtın adı Dr. Cazip Sümerdi. Basın mensupları kendisini pek iyi tanıyorlardı. Bir zaman C.H.P. müfettişliği yapan ünlü Doktor, İnkılâbı tekaddüm eden günlerde "nurlu istikbâl"in cazibesine kapıl-

Talihsiz Bir Beyanat

Türkiyenin yeni idarecilerinden, üzerinde en ziyade konuşulan simanın Albay Alpaslan Türkeş olduğu muhakkaktır. Albay Türkeş hakkında söylenilen her sözün bir iyi not ifadesi sayılamayacağı ortadadır. Nitekim Milli Birlik Komitesinin, omuzlarında Başbakanlık Müsteşarlığı gibi bir vazife taşıyan bu üyesi zaman zaman bazı açıklamalar yapmak zorunda kalmakta veya kendisine atfen yazılan bir takım sözleri tavzih lüzumunu hissetmektedir. Daha ihtilâlin ilk günlerinden itibaren bu böyle sürüp gitmekte. Türkeş adı etrafında yaratılan hava kulis faaliyetine meraklı kimseleri kudretli Albaya sokulmaya, onu sarmaya sevketmektedir.

AKİS bundan bir kaç hafta önce, Albay Türkeşin bütün bu gürültülerden memnun bulunmadığını belirtirken hâdiseye bir de teşhis koymuştu. Bu mecmuanın kanaatine göre Albay Türkeşin, üzerinde pek çok lâf edilen bir sima olması üç esaslı sebepten ileri gelmektedir: Şahsen üstün vasıflara sahip olması, Başbakanlık müsteşarlığı gibi bir kilit noktasında Ahmet Salih Korurunkine denk bir kudret sahibi olarak bulunması ve bir takım talihsiz beyanatlar vermesi. Bunun son ve mânalı bir misali Albay Türkeşin geçenlerde bir İzmir gazetesine verdiği beyanattır.

Kudretli Albay Milli Birlik İdaresinin mâruz bulunduğu tazyiklere son derece isabetli teşhis koymuş, bunu mükemmel ifade etmiştir. Türkeş şöyle demiştir: "Bazı teşekküller hemen biran önce seçim yaptırıp seçim neticesine göre idareyi kendilerine bırakıp gitmemizi istiyorlar". Bu, sürat ile aceleyi birbirine karıştıran bazı Halkçılara yapılmış haklı bir serzenıştir. Türkeş devam etmiştir: "Diğer bâzı teşekküller ise, rakipleri bulunan teşekküller karşısında taazzuv edip teşkilâtlarını tamamlayıncaya kadar seçimlerin gecikmesini ve uzatılmasını istiyor". Bu, bâzı profesyonel C.H.P. düşmanlarının oyunlarının Milli Birlik Komitesi çevrelerince pek âlâ bilindiğinin delilidir ve endişe dağıtıcı bir açıklamadır. Fakat, bakınız kudretli Albay bu kadar aklı başında sözleri nasıl bağlıyor: "Fakat bunun dışında bu yurdun öyle iktidara gelecek hiç bir parti tarafından radikal bir şekilde ele alınmasına imkân olmayan dâvalarının ancak ve ancak inkılâp idaresi tarafından halledilebileceği kimsenin hatırına gelmiyor." O Albay ki beyanatının bir başka yerinde, gene son derece basiretli şekilde "Güdümlü Demokrasi olmaz. Onun adı diktatörlüktür" diyor.

Halbuki General Gürsele son basın toplantısında bir sual sorulmuştur. Sualde bâzı çevrelerde cemiyetimizin dâvalarını demokratik bir sistem içinde halledilebilecek olgunluğu kazanmadığı, bu bakımdan dâvaların ancak oy kaygısı taşımayan bir idare tarafından halledilmesi gerektiği fikrinin savunulduğu belirtilmekte. Başkanın bu konuda ne düşündüğü sorulmaktaydı. Başkan son derece açık bir cevap vermiş ve bunun Milli Birlik Komitesinin fikrini aksettirdiğini de ifade etmiştir: "Böyle düşünenler Türk milletine bühtanda bulunmaktadırlar."

Albay Türkeşin bu sınıfa dahil olduğu hiç kimsenin hatırına gelmez. İzmir gazetesine verilen beyanatın diğer kısımları dahi Türk milletine olan güvenin işaretleriyle doludur. O halde, ihtiyatsız sözler sarfetmenin mânası ne? Zira bu sözler Albay Türkeş gibi bir kudretli kimsenin ağzından çıktı mı, bambaşka mânalar almakta, dört bir tarafa meharetle çekilmektedir. Ciddi ve memleketsever bir partinin halledemeyeceği dâvalar ancak Demokrasiye lâyık olmayan cemiyetlerde mevcuttur. 27 Mayıs hareketi Türk cemiyetini öyle bir cemiyet sanan ve meselâ kalkınmanın demokratik yoldan olamayacağı mucip sebebiyle bu rejimi yok etmeye kalkışan bir zümrenin suratına inen şamar değil midir? Ama o şamarı indiren ellerden birinin sahibi olan Albay Türkeş böyle konuştu mu Demokrasiye inanan bütün çevrelerde ona şüpheyle bakan gözler çoğalır, "Vay, bunlar da mı gidici olmak istemiyorlar" endişesi yüreklerde tohumlanır.

Kader Albay Türkeşi ve arkadaşlarını politikanın tâ içine getirip bırakmıştı. Bu yeni durumun icaplarını mutlaka yapmak zorundadırlar. İcaplardan biri talihsiz beyanlarda bulunmamaktır. Üstün vasıfları haiz Albayı samimiyetle takdir edenler ve ondan istikbâlde hakikaten çok şey bekleyenler eğer Türkeş kendisini bu neviden ihtiyatsızlıklarla yıpratırsa sâdece üzülürler, sâdece esef duyarlar.

nmış ve zamanın Başbakanına pek cafcaflı bir telgraf çekerek eski partisini terketmişti. Sümerin çektiği telgraf hâlâ hâtırlardaydı. Telgrafı gözlerinin önüne getirenler gülümsemekten kendilerini alamadılar. Hele "nurlu istikbâl"in öncüsü Yassıadaya gidecek gazetecilerin bâzı hallerde Adada kalmaları icap edeceğini öğrenip telâşlanınca, tebessümlerini adamakıllı genişlettiler. Sümer, hava şartları müsait olmadığı takdirde Adada kalacak gazetecilerin sıhhî durumlarının garantiye alınıp alınmadığını merak etmiş ve Erkanlıya sorduğu sualin cevabını müspet olarak alınca âdeta rahatlamıştı. Salonda bulunan gazeteciler, eski Menderes hayranının hâlen Adada bulunanların sıhhî durumlarıyla yakınen ilgili bir sual daha sormasını beklediler. Bu, Sümerin belki de dudaklarının ucuna gelmişti. Ama tecrübeli politikacı çizmeden yukarı çıkmadı! Salondaki gazeteciler eğlence kısa sürdüğü için doğrusu biraz üzüldüler.

Erkanlı kısa ve kesin cümlelerle durumu izah ediyordu. Günlerdir beklenen ve efkârıumumiyenin merakla tâkip ettiği mevzuu, az da olsa, açıklıyordu. Genç Yarbayın hemen yanına sokulmuş iki kişi daha vardı ki bunlar da basın mensuplarının gözünden kaçmadı. D.P. borazanı Zafer gazetesinin muteber muhabirleri -şimdi biri Son Posta, diğeri Havadisin muhabiridir- her ne sebepse bir müddetten beri askerî üniformadan ziyadesiyle hoşlanmağa başlamışlar ve hangi basın toplantısına gidilirse gidilsin, bir üniformanın yanında bulunmayı âdet edinmişlerdi. Basın mensupları eski Zafercilerin bu davranışlarını eski bir alışkanlıklarına verdiler. Üniversite nümayişleri başladığı sırada zamanın Örfi İdare Kumandanı Namık Argüclün -şimdi Yassıadadadır- yanında dolaşmaktan doğan alışkanlık her halde nüksetmişti!

Orhan Erkanlı basın toplantısında

Kurmayca bir plân

G-20

Erkanlı açıklamağa devam ediyordu. Yassıadada duruşmalar Ekimin ilk haftasında behemehal başlıyacaktı. Bunun için bir aydır hazırlık yapılıyordu. Bu sırada şişman bir gazeteci -şişmanlığı eski bir iktidar mensubu olmasından değildir- kati bir tarih söylenip söylenilemiyeceğini sordu. Erkanlı gülümsiyerek başıyla "hayır" mânasına gelen bir işaret yaptı ve ilâve etti:

"— Duruşmaları tâkip için müracaat tarihi G-20 dir".

Salonda bir iki saniye sessizlik hüküm sürdü. Gazeteciler birbirlerine baktılar. Tâbiri anlayan çıkmamıştı. Sonra başlar tekrar Erkanlıya döndü Genç Kurmay neredeyse kahkahayı basacaktı. Kendine has kısa cümlelerle işi izah etti:

"— Bu, askerî bir tâbirdir ve demektir ki: Duruşmaların tesbit edilen tarihinden 20 gün evvel müracaatlara başlanacaktır. Tarih meselâ 5 Ekim ise, müracatlar 15 Eylülde başlıyacaktır".

Erkanlının izahından durumu anlayan gazeteciler birbirlerine göz kırptılar. Komite işi iyi plânlamıştı. Bir gazeteci dayanamadı ve:

"— İhtilâlin plânı gibi hazırlanmış âdeta" diye mırıldandı.

Duruşmaların yapılacağı salona 600 kişi alınacaktı. Her şey en ince teferruatına kadar tetkik edilmiş ve en az hata işlenmesi için gerekli bütün tedbirler alınmıştı. Duruşmaları vatandaşlar da tâkip edebileceklerdi. Adaya, basın mensupları dahil, elinde kart olmayan tek fert alınmıyacak, gazete ve siyasî dergilerden de ancak bir veya ikişer kişiye kart verilecekti. Miktar gazetenin tirajına, ehemmiyetine göre ayarlanacaktı. İşten zararlı çıkan foto muhabirleriydi. Sâdece Ordu fotoğraf merkezi tarafından dağıtılacak olan fotoğraflardan faydalanacaklar ve duruşmalar esnasında salonda bulunmıyacaklardı.

Basın mensuplarına ayrılan yer 200 kişilikti. Diğer yerler dinleyiciler. Kordiplomatik, Hükümet erkânı ve Üniversite mensuplarına dağıtılacaktı.

Aman etmeyin..

Erkanlı izahatına devam ediyordu. Mahkemelerin devamı müddetince gazetecilere mümkün mertebe kolay çalışma imkânları araştırılmıştı. Basın mensupları her sabah, Bahçe tipi bir gemiyle Adaya geleceklerdi. Yolculuk esnasında o gün duruşması yapılacak olayla ilgili resimler gösterilecek, olaya adı karışan sanıkların portreleri gazetecilere teşhir edilecekti. Gaye, hafızaların tazelenmesi

Eyyamcılar Senfonisi

Ortaç

Düşük Başbakanın, karakterine pek uyan bir âdeti cemiyetimizin son on senelik panoramasını gözler önüne serme bakımından inanılmaz fayda sağladı. Menderes, Başbakanlık hırkasını üzerinde taşıdığı devrede kendisine yazılan her satırı saklamış, her pusulayı dikkatle muhafaza etmiş. Bunlardan bir kısmı, numaralanmış halde düşük Başbakanın kasalarından çıktı ve bazıları umumi efkâra açıklandı. Âdetin, düşük Başbakana has bir âdet olmadığı anlaşılmaktadır. Koraltana gönderilmiş bir eğlenceli mektup da ele geçmiş ve yayınlanmıştır. Bayarın dosyaları içinde de bu neviden vesikalara bol bol rastlanmıştır. Umumi efkâra açıklanan mektupların hiç biri dost mektubu, arkadaş mektubu, sevgili mektubu değildir. Başbakanların dahi, mutlaka kapalı kalması gereken tamamile hususi bir hayatı vardır ve meselâ Başbakanlık hırkası sırttan çıkarılmak suretiyle yaşanılan o fasıldan dolayı her hangi bir kimseyi yermek fazla beğenilecek bir usul değildir. Menderes böyle nâmeleri de saklamış mıdır, bilmiyoruz ama ele geçen pusulalardan bugüne kadar yayınlanmış bulunanlar hep, bir takım yaldızlı kelimelerle Başbakandan bir takım nimet taleplerine aittir. Mektupların muhtevası kadar alâka uyandırıcı olan, bunların altındaki imzalardır. Daha doğrusu o gün o yaldızlı kelimelerle şakşakçılık yapanların bugün nasıl bir fütursuzlukla düşmüş velinimetlerine saldırdıklarını görmektedir. Bu bakımdan Menderesin ve öteki düşüklerin bütün dosyalarının ortaya dökülmesi cemiyetimiz için bir cerahat akılmasının faydasını sağlayacaktır.

Hele haçları meydana çıkmış bu hacıların kendilerini müdafaa tarzları, aralarından bir kısmının işi şirretliğe götürecek dereceyi bulan fütursuzluğu, mazeret diye ortaya sürdükleri delilleri insanı donduracak mahiyettedir.

Bir örtülü ödenek tiryakisi, "Bunların alçak olduklarını bilirdim ama bu derecesini hatırıma getiremiyordum" diyerek pala sallamaktadır. "Alçak" olanlar, dün kendilerinden nimet dilendiği ve asaletleri karşısında "kelime müflisi" haline düştüğü "cibilliyetleri büyük" kimselerdir. Efendim, bu örtülü ödenek listeleri her mali yıl sonunda yok edilir, böylece o ödenekten faydalananlar gizli kalırmış. Halbuki bunlar ne yapmışlar? Rezalet! Listeleri olduğu gibi, hem de seneler senesi kasalarında saklamamışlar mı? Şu âdiliğe, şu bayağılığa bakınız.. Ya, o mektup dosyalama âdeti! Korkunç, korkunç!

Bir diğeri, daha büyük endişeler içindedir. Zira ele geçen dosyalarda başka ne marifet delillerinin bulunduğunu gazetesinde mükemmelen bilmektedirler. Şimdi bütün gayretleri bu pisliklerin ortaya dökülmesini önleme istikametine çevrilmiştir. Efendim, bu mektuplar nasıl olup ta yayınlanıyormuş? Yani, insanların mahremiyetlerine hürmet etme hissi kalkmışmıymış? Muharebe mahremiyeti teminat altındayken buna nasıl cüret ediliyormuş? Yoo, mutlaka "Efendi, kendine gel!" diye haykırmak lâzımmış, aksi halde "namuslu insanlar meydanı boşaltıp sinmeğe mecbur edilirler"miş. Peki, kimmiş bu sinmeğe mecbur kalacak "namuslu insan"? Düşük Menderese, hem de gemi en ziyade azıya aldığı, 1954 sonrasının bütün zorbalık kanunlarını çıkarttığı, Bakanların alabildiğine suiistimal yoluna saptığı devirde şakşakçılık yapan, lütuf olsun diye gönderildiği beynelmilel basın kongrelerinde "Türkiyede hapsedilen gazeteciler bir takım şeref ve haysiyet mütecavizleridir, yoksa Menderes Türkiyesinde mis gibi basın hürriyeti vardır" diyerek lütfun bedelini ödeyen ve sonra "bana memlekette koltuk değnekliği edecek, muhteşem eserlerinizi yerlerinde görüp yaşama iradem kuvvetlendirecek" bir otomobilcik getirtmek için hususi döviz verilmesini Menderesin "yüksek insanlığı"ndan bekleyen bir tip! Tipin zihniyeti eğlencelinin eğlencelisidir. Zavallıcık, "masum bir döviz müsaadesi talebi"nin niçin bu mecmuada ele alındığını da anlayamamış. "Hafızamı yokluyorum, Akis sahibi ile aramda her hangi nahoş bir geçmiş de hatırlamıyorum" diyor. Münasebetleri hep normal ve efendice olmuş. Hayır, bir türlü bulamıyor. Her ihtimali düşünüyor, hattâ "Akis mecmuası sahibi tiyatro müellifi de olmadığı için her hangi bir tenkidimden de alınmış olamaz" diye teselli buluyor. Anlamıyor, anlamıyor!

Siyavuşgil

Başgil

Anlamamakta mâzur bulunduğu muhakkak. Bu neviden bir sebep olmadan bir tutumun aleyhinde, bir döviz çıkarı bulunmadan bir tutumun lehinde ömrü boyunca kalem oynatmayan adam bir mecmuanın asıl sahibinin okuyucu olduğunu, şahsi alışverişlerin bir mecmuanın neşriyatında kaale alınmayacağını nereden bilsin? Nereden bilsin ki o mektup düşük Başbakana Akis sahibinin en yakını, en ziyade sevdiği kimse tarafından dahi yazılmış bulunsaydı aynı çerçeve içinde Akisin aynı sayfasında, aynı tefsirle birlikte neşredilirdi? Zaten üstad ve aynı cins marifet sahibi ahbapları Akise küfrederek Başbakanın dosyalarının muhteviyatının her ne pahasına olursa olsun açıklanmasını önlemeye çalışırlarken o kudukları bir haberle kulaklarına kar suyunun dolduğunu hissetmişlerdir: Düşüklerden bu nevi talep ihtiva eden vesikalar savcılıklara yollanmaktadır ve meselâ otomobil dövizini Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığından değil de "Muhterem Beyfendi"den talep eden "muhteşem eser" hayranları dertlerini oraya anlatacaklardır.

Ama, nâme yazarları içinde rekoru meşhur Ord. Prof. kırmıştır. Bu -mektubunun yayınlanması- bir C.H.P. komplosudur! Zira C.H.P. kendisini asla affetmemiştir. Nesini mi? Vaktiyle "Halk Partisi ileri gelenlerinden bir zat" kendisine şöyle demiştir: "Bizi, Demokratlar değil, sen yıkacaksın. Fakat biz seni affetmiyeceğiz!"

Ha, şeyhin kerameti kimden mi menkul? Kendinden tabii, canım!

ve unutulanlar hâtırlanmasıydı. Erkanlı sözün burasında şöyle dedi:

"— Meselâ, Topkapı hâdiselerinin mi duruşması var, sanıkların hepsinin resimleri ve olayla ilgili fotoğraflar basın mensuplarına gösterilecek ve kısa izahat verilecektir. Hani, Topkapı hâdiselerini unutmuş olanlar bulunabilir de..."

Genç Yarbayın sözü hâdiseleri yakinen tâkip ettiği anlaşılan bir genç gazeteci tarafından kesildi:

" —Aman Orhan bey, nasıl unutulur o hâdise!.."

Erkanlı kısa bir tebessümden sonra devam etti:

"— Şayet hava şartları müsait olmaz ve Adadan şehre inmek imkânsızlaşırsa, 200 gazeteci için Adada barınacak yer hazırlanmıştır. Gazetecileri Yassıadada misafir edeceğiz."

Gene gençlerden biri dayanamadı ve:

"— Yâni, sâdece misafir edeceksiniz değil mi?" diye sordu.

Küçük kahkahalar bir halvet kadar sıcak odanın havasında akisler yaptı. Erkanlı devam ediyordu:

"— Şayet hava muhalefeti duruşmada muhakkak bulunması gereken bir tanığın Adaya botla gelmesine mani olacak gibiyse muhakemelerin aksamaması için bu zatlar helikopterle Adaya getirilecektir. Böyle bir hâl vukuunda gazeteciler şehirde iseler, duruşmalar tâkip edemiyeceklerdir".

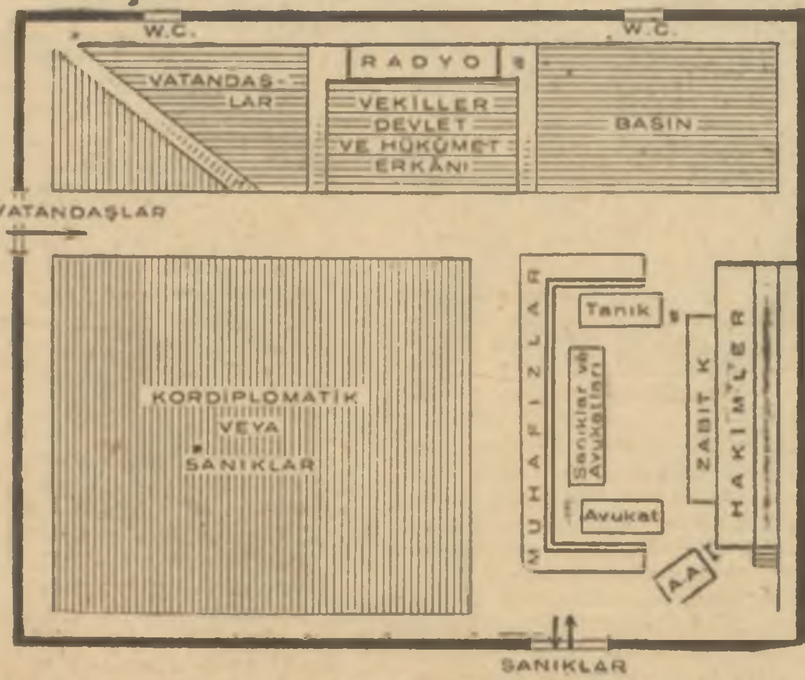
Odada bulunan basın mensupları bu açıklamayı beğenmediler. Allahtan, ikibuçuk aydır Yassıada sâkinlerine gazeteler gönderilmiyordu. Aksi taktirde bütün Ada sâkinleri yağmur duasına çıkar gibi hava muhalefeti duasına çıkarlardı.

Basın toplantısı bittiğinde gazetecilerin terden sırsıklam olmuş yüzlerinde memnuniyet açıkça belli oluyordu. Hele Anayasa komisyonundan affedilen iki üye hakkında sorulan sualden ötürü açılan sohbet salonda bulunanların hemen hepsini memnun etmişti. Affedilme sebebini soran gazetecilere Erkanlı kesin bir şey söylemedi. Ancak bir ihtilâf olabileceğini, fikirlerde ayrılık bulunabileceğini belirtti. Bunun da gayri tabiî bir durum olmadığını sözlerine ilâve etti. Sonra, gülerek cümlesini şöyle bağladı:

"— Bunlar geçici vazifelerdir. Bakanlarınki de öyleydi."

Salonda bulunan Millî Birlik Komitesi üyelerinden Dündar Taşer lâfın burasında sohbete karıştı. O da aynı fikirdeydi. Bu vazifeler geçiciydi. Bir kere seçilen ömrü billâh orada kalmayı düşünmemeliydi. Zaman gelir değiştirilebilir veya nöbet bir

DURUŞMANIN CEREYAN EDECEĞİ SALON

Yassıadada duruşma salonu

Filmin dekoru

başkasına devredilirdi. Binbaşı Taşer bir an duralamıştı. Bunu fırsat bilen genç bir gazeteci gülümsiyerek Komite üyesine:

"— Hakikaten öyle Binbaşım. Millî Birlik Komitesi bile geçiciliğini kabul ediyor, değil mi?" dedi.

Binbaşı Taşer evvelâ kaşlarını çattı sonra gülümsemeğe çalıştı ve sonra da gülümsedi. Şakacı bir edayla başını salladı.

Bir dost ziyareti..

Başkentte yapılan bu açıklamadan birkaç gün evvel Ankaralıları ziyadesiyle alâkadar eden bir hâdise daha vukua geldi.

Geçen haftanın başında birgün, saatlerin 18 i gösterdiği sırada Dikmen Yapı Kooperatifi evlerinin birinde olağanüstü bir faaliyet vardı. Mahallenin sâkinleri gerçi çoğu zaman bu evde olağanüstü hâdiselere rastlamışlardı. Ama üç ay var ki ev bir hayli sâkin günler geçiriyordu. O gün evin camları silindi, baştan aşağı bir kere daha temizlendi. Üstelik, öğleden beri giren çıkanın haddi hesabı yoktu. İş bununla bitmemiş, akşama doğru ellerinde fotoğraf makineleri olan bir yığın gazeteci de evin merdivenlerinde nöbete geçmişlerdi.

Belli ki CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşıyı biri ziyaret edecekti. Haber öğleye doğru duyulmuştu. Ama gazeteciler CKMP Genel Merkezine telefon edip meseleyi sorduklarında aldıkları cevap "böyle bir şey bilmiyoruz" oluyordu. Bizzat Bölükbaşı da aynı cümleyi tekrarlamaktaydı. Ancak öğleye doğru İstanbul gazetelerinden birinin bürosuna telefon eden gene CKMP Genel Merkeziydi ve haber bu merkezden uçurulmuştu.

Devlet ve Hükümet Başkanının gelişini babasına haber verme işini Bölükbaşının oğlu Deniz üzerine almıştı. Lâcivert bir elbise giyen Deniz bir de şık papyon takmış ve gözetleme vazifesine başlamıştı. Saat 17.34 de 8. Caddedeki evin kapısından içeri CKMP Genel Sekreteri Ahmet Bilgin girdi. Gazeteciler Bilgine ziyaretin ne zaman yapılacağını sorduklarında Bilgin şaşkın şaşkın bakındı, birşeyden haberi olmadığını söyledi. Hakikaten Genel Başkanı ziyarete gelecek biri mi vardı? Basın mensupları bıyık altından güldüler. Ama bâzıları Bilginin birşeyden haberi olmayabileceğini de düşündüler. Bunlar Genel Sekreteri iyi tanıyanlardı.

Bu sırada lâcivert elbisesine siyah - kırmızı karışık bir kravat takmış olan Bölükbaşı göründü. Omuzlarının üzerinde birkaç beyaz saç vardı ve lâcivert zeminde gümüş gibi parlıyordu. Gazetecilere merhaba dedikten sonra fazla merak ettiklerini, telâş etmemeleri lâzım geldiğini

söyledi. Sonra ilâve etti:

" —Canım, niye üzülüyorsunuz? Siz nasılsa yazacağınızı yazarsınız" dedi.

Gençlerden biri atıldı:

" —Aman Osman bey, biliyorsunuz. Basın Ahlâk Yasası diye bir şey var".

Bölükbaşı gülümsedi. Sağ eliyle havada bir daire çizerek:

"— Biz bu memlekette tatbik edilmiyen Anayasayı da biliriz" diye cevap verdi.

Kapının önüne birikenler saatler ilerledikçe artıyordu. Meraklıların büyük bir kısmı mahallenin çocuklarıydı. Oyunlarını bir kenara bırakmış, evin önüne sıralanmışlardı. Yandaki apartmanların pencere ve balkonları şık hanımlarla doluydu.

Devlet ve Hükümet Başkanı General Gürsel Bölükbaşının evine Bakanlıklar - Bahçelievler yoluyla geldi. Gürselin Cadillacı'nın önünde Başkanlığa ait gene siyah renkte bir otomobil vardı.

Otomobilden ağır ağır inen General Gürsel, kapının önünde bekleşen kalabalığı görünce bir an durdu. Kalabalığın içinde yabancı olmayan simalar vardı. Gazetecilere doğru ilerledi. Kaşlarını kendisine has şekilde çatarak hafif hafif başını salladı:

"— Nereden duydunuz gene buraya geleceğimi?" dedi.

Gülümsemesini arttırarak aynı dinç adımlarla evin giriş kapısına doğru yürüdü. Arkasında bir havacı yâver, üç tane de refakat polisi vardı. Kapıya yaklaştığı sırada bir an duraladı, hafifçe geri dönerek kalabalığı eliyle selâmladı ve "Merhaba" dedi. Daha sonra Bölükbaşının elini askerce sıkarak:

" —Sizi selâmlarım" dedi ve başıyla da hafifçe selâmladı.

CKMP Genel Başkanı, Devlet ve Hükümet Başkanının elini sıktıktan sonra yanında bulunan Nurettin Ardıçoğluyla, Ahmet Bilgini Gürsele takdim etti. Sonra hep birlikte içeri girildi. Ev sahibi ve misafiri gazeteciler de tâkip ettiler. 8. Caddenin 5 numaralı evinin küçük salonu birden doluverdi. İçeride en azından 30 kişi vardı. Flâşlar patladı. Gazeteciler Gürsel ve Bölükbaşıyı bir de el ele tutuşturdular. Birkaç poz resim çektiler. Resimler çekilirken her ikisi de gülüyordu. Bir ara Bölükbaşı Gürsele hitaben:

"— İşte yıkamadığımız diktatörler bunlar Paşam" dedi.

Gürsel kahkahayı bastı.

Salonun [illegible]lundaki kırmızı abajuru kısa bir süre tetkik eden Gürsel, köşede 14. Louis stili kanapenin sol tarafına oturdu. Ona yakın bir koltuğa da Bölükbaşı oturmuştu. Kısa bir sükûttan sonra babacan General, babacan tavrıyla gazetecilere döndü, başını kendine has hâliyle hafifçe salladı ve:

"— Biz buraya hususî bir sohbet için geldik. Siz burada olursanız işin hususiyeti kalmaz" dedi.

Gazeteciler, bordo renkli yol halısının üzerinden hafif ve isteksiz adımlarla kapıya doğru yürürlerken Devlet Başkanı:

"— Bu evlerin birinci ve ikinci katları çok iyi galiba" diye söze başlamıştı.

Konuşma tamamı tamamına 44 dakika sürdü. Bu süre içinde Gürsel sâde kahvesini içip zevkle iki Samsun sigarası tüttürdü. Sıcak yavaş yavaş azalmış ve başkentin serin ak-

C. Sümer basın toplantısında
Hortlaklar bastı

şamlarından biri başlamıştı. Bayan Bölükbaşının ikram ettiği soğuk limonatayı ağır ağır içen Gürsel, bardağı masaya bıraktıktan 18 dakika sonra Bölükbaşının evinden ayrıldı.

Dışarıda pek sevdiği, kendisini fazla sıkıştırmalarına rağmen bir türlü kıramadığı gazeteciler vardı. Başkan, bekleşen basın mensuplarını birkaç dakika süzdü. Sorulacak sualleri âdeta biliyordu. Elini hafifçe kaldırarak:

"— Osman beyle dostça konuştuk. Bu bir dostluk ziyaretidir. Osman bey beni ziyaret etmişti, ben de şimdi iade ediyorum, o kadar. İşlerimin çokluğu sebebiyle bir parça geç bile kaldım. Sohbetimizde ne politikadan, ne de kabineden görüştük çocuklar" dedi.

Gürsel yürümeğe başlamıştı. Gazetecilerin boyunlarını büküp kendisini tâkip ettiklerini görünce dayanamadı, tekrar durdu ve Kabinenin cumartesi günü ilân edileceğini -ki edildi- söyliyerek gönüllerini hoş etti.

Gene piramit meselesi..

Başkan Gürselin CKMP Genel Başkanını ziyaretinden birkaç gün sonra Ankara caddelerinin birinde elindeki gazeteye göz atan resmî elbiseli bir yedek subay talebesi evvelâ soğuk bir ter döktü, sonra gülümsiyerek yanındaki arkadaşını dürttü:

"— Vartayı kolay atlattık. Bak..." dedi.

Arkadaşı gazeteyi, gösterenin elinden aldı ve manşetinde iri puntolarla yazılı habere baktı. O da arkadaşı gibi ilk anda şöyle bir titredi, sonra derin bir nefes alarak güldü. İki yedek subay talebesinin gördüğü haber hakikaten bâzılarına soğuk ter döktürecek kadar mühimdi. Haberde sâdece Yüksek Tahsil mezunlarının Yedek Subay olabileceği yazılıydı. Kanun teklifi Millî Birlik Komitesinin en genç üyesi Muzaffer Özdağ tarafından hazırlanmış ve Komitenin tasvibine sunulmuştu. Özdağın teklifinin gerekçesi, Ordunun Gençleştirilmesi hareketinin hemen hemen aynıydı. İş gene piramidin tabanının sağlamlaştırılması ile ilgiliydi. Ordunun ihtiyacı olan yedek subay miktarıyla, her yıl yedek subay olmağa hak kazananların sayısı arasında dağlar kadar fark vardı. Yedek subay olabilme imkânını sağlıyan okulların bir yıl içinde verdikleri mezunların toplamı 11 - 12 bin arasındaydı. Silâhlı kuvvetlerin sefer ihtiyacı ise yılda ancak 3500 kişiydi. Bu hesaba göre yer yıl 8000'e yakın yedek subay adayı fazlalık teşkil ediyordu. İşte bu 8000 kişiye yapılan masraf fuzûliydi. Üstelik, ordunun er ve teknik assubay sıkıntısı vardı. Bundan dolayıdır ki ordunun alt kademelerinde gene bir sıkışıklık husule geliyordu.

Kanun teklifi ayrıca, yedek subaylık süresinin iki yıla çıkarılmasını istiyordu. Bundan başka orduda küçük subay ihtiyacını karşılamak için -yüzbaşı, üsteğmen- bir muvakkat sınıf ihdası talep ediliyordu. Bu sınıfa dahil olabilmek için en az lise ve muadili okullardan mezun olmak gerekmekteydi. İstekliler askerlik vazifelerini yaparken bir yıllık kıta hizmetinden sonra müracaat edecekler ve okullara sevk edilerek muvaffak oldukları taktirde asteğmen olarak orduya katılacaklardı. Bundan sonra dokuz yıl mecburi hizmetleri

Ethem Menderesin Hatıra Defterinden

Düşük Bakanlardan Ethem Menderese ait bir hâtıra defteri ele geçmiştir. Düşük Bakan, Devlet Demiryollarına ait mavi kaplı bir 1957 ajandası olan bu defterine her gün, eski türkçe harflerle bâzı notlar kaydetmiştir. Aşağıda 1957 seçimlerinin hemen öncesi ve hemen sonrasına ait bâzı sayfaları bulacaksınız.

8 Şubat 1957 —

Yunan Sefiri yeni bir 6-7 Eylülden korkuyormuş. Rahatsızım. Gulubüs hakkındaki tahkikat.

7 Mart 1957 —

Cumhuriyet hakkında Hiltonun açtığı dâvayı Hicabi bey uyuşturmuş.

Selçuk şilebinde polis özel metodlarıyla 100 bin fişek buldu.

9 Mart 1957 —

Maliye Vekili ile Samet ve Süreyya hakkında büyük dedikodular var.

8 Mart 1957 —

Seçim kaybolursa, tevkif tehlikesi var. Grubun durumu fena. Zorlunun politikasından Amerika memnun değil.

5 Ekim 1957 —

Nuri Sait Paşayı kucakladık. Akşam büyük bir dâvet var.

7 Ekim 1957 —

Polatkan çok sinirli bir halde Karayollarına telefon ederek hazine hisseleriyle ilgili olarak karşısındaki şahsı azarlamış, karşısındaki de bu parayı verirsek bizim program ne olacak demiş...

Hayrettin Erkmen Giresuna 50 bin istedi.

Faruk Tuncaya bin kadar çimento. Cehdi Sayar 6.550 dolârlık Nafia malzemesi istiyor.

27 Ekim 1957 —

Radyo, açılan sandıklardan alınan neticeleri 17'den önce okumaya başladı, itiraz bahis mevzuu olabilir. Adana ve Ankarayı kaybettik, İstanbul tehlikeli. 20 vilâyete kadar kazandık.

Birçok seyahatin acısını çekeceğiz galiba... Beyefendi, birgün "odundan namzet göstersem millet seçer" demişti. Fakat, umulmayan bir sürpriz bizi felâkete sürükler. Bütün zekâsına rağmen kaprislerine kurban oluyoruz.

Sabaha kadar Dahiliyede endişe içinde seçim haberlerini aldık, birçok vilâyette sükûn var.

Namık Gedike "bu gidiş iyi değildir" dedim, bana nasihat etmeye kalktı. Dünyadan haberi yok.

29 Ekim 1957 —

Gaziantepde hâdiseler oldu. Halk, 4-5 bin kişi vilâyete hücum ve tahrip etti. Jet tayyareleri gönderdik.

Namık, Kalafat ve Tevfik İleri Giresun ve Niğdeyi kazandık diye müjde verdiler.

Başvekil, bütün memleketi gezeceğiz ve bu zayiatı telâfi edeceğiz dedi. Ankarayı kısa zamanda ihya edecekmiş...

2 Kasım 1957 —

Fransız şirketiyle köprü meselesini tetkik ettik.

Hayrettin Erkmen Grup adına bir müsvette hazırlayıp telefonla Başvekile okumuş. Başvekil de beyenmemiş... Erkmen için, bu adamla çalışılmaz diyormuş.

C.H.P. hakkında sert ve haşin tasavvurlar var.

3 Kasım 1957 —

AKİS'de münasebetsiz yazıları okuduk. Yarın Reisicumhur İstanbula gidiyor.

(AKİS'in notu: Mecmuanın o sayısının kapağında Menderesin resmi ve içinde biyografi bulunuyordu. Menderes "rızası hilâfına hususi hayatının neşredildiği" ithamıyle AKİS aleyhinde dâva açmış, kendisini mahkemede temsil eden meşhur avukatı Bülent Nuri Esen mahkûmiyetimizi istemiş, meşhur Ankara Toplu Basın Mahkemesi yazı işleri müdürümüz Tarık Haluluyu 16 ay hapse mahkûm etmiş, Temyizin meşhur Celil Cevherioğlu başkanlığındaki 3. Ceza Dairesi bu hükmü tasdik ettiğinden Halulu 16 ay hapis yatmıştır.)

vardı. Ancak yüzbaşılığa kadar terfi edebilecеklerdi.

Millî Birlik Komitesinin bu yakınlarda ele alacağı teklif, oldukça büyük fırtına kopardı. Elbette ki birçok kimseyi ziyadesiyle üzmüş, kızdırmış ve bunların teklif sahibine kırılmalarına sebep olmuştu. Ancak genç yüzbaşı Özdağ böyle bir kanunun memleket için son derece faydalı olduğu kanaatindeydi ve inancından çevrilmesi bir hayli güç olacaktı. Komite üyeleri arasında kanun teklifinin lehinde olanlar gibi, aleyhinde bulunanlar da mevcuttu. Müzakeresi pek tartışmalı geçecek olan teklifin, kanunlaştığı taktirde pek çok kişinin canını yakacağı biliniyordu.

Soruşturma

Tatlı yorgunluk

Geçen haftanın içinde günlerden bir gün başkenti gene yazın son sıcakları kavururken, Yeni Meclis binasının D blokunda, üst katta hummalı bir faaliyet hüküm sürmekteydi. Beyaz gömleklerinin kolarını sıvamış, kravatlarını gevşetmiş aydınlık yüzlü adamlar, yekûnları yüzlere, hattâ binlere baliğ olan dosya kümeleri arasında durmadan ,dinlenmeden çalışıyorlardı. Bu hummalı faaliyet yeni değildi. Soruşturma Kurulunun teşekkülü ile başlayan, ilk nazarda süratle halledilebilecek gibi görünen, fakat dosyalar ele alındıkça ve sâkıtların kirli çamaşırları ortaya döküldükçe gittikçe ehemmiyet arzeden bir çalışma devresine ihtiyaç gösteren soruşturma, geçen haftanın son günlerinde ilk meyvalarını vermeğe başladı. Gerçi elde edilen netice sarf edilen emeğin karşılığı değildi. Zira şimdi yapılan birçok işe yaramaz evrakın ayıklanmasıydı. Ancak, geçen haftanın sonlarına doğru, duruşmalarda iddianameye temel teşkil edebilecek, kuvvetli esbâbı mûcibeye dayanan suç delilleri hazırlanıp dosyalanmağa başlanabildi. İşte bunun içindir ki sıcakların büyük bir şiddetle devam ettiği Ankarada bu sıcakların acısını en fazla çekenler, Yeni Meclis binasının D blokundaki mütevazi odalarda çalışan, beyaz gömleklerinin kollarını sıvamış, kravatlarını gevşetmiş Soruşturma Kurulu üyeleriydi.

Ne var ki, Soruşturma Kurulu üyeleri hiç de hayatlarından şikâyetçi değillerdi. Zira zaman zaman ellerinin altındaki dosyalarda öylesine eğlenceli mektuplara rastlıyorlar ve o kadar gülüyorlardı ki, bu onlara vazifelerinin ve sıcağın yorgunluğunu unutturuyordu. Koraltanın notları, kibarlığı ile temayüz etmiş Ethem Menderesin akıllara durgunluk veren hâtıraları onları ziyadesiyle alâ-

kalandırıyordu. Soruşturma Kurulu üyeleri, münderecatı hukuken suç teşkil etmeyen bu nâdide evrakı bir parça da iç ezilmesiyle tetkik ediyorlar ve sonra, tefessüh etmiş bir idarenin bu son kalıntılarını bir kenara yığıyorlardı.

İşin acı tarafı

İşin eğlenceli olan bu tarafı yanında bir de acı olan tarafı mevcuttu ki onu da Soruşturma Kurulunun bir başka grubu incelemekteydi. Meselâ, bu grupların içinde muhakkak ki en sıkılan ve üzülen, devr-i sâbıkta işlenen kanlı cinayetlerin tahkikatını yapan gruptu. İşte bu talihsiz gruplardan biri, 2 Numaralı Kurul, haftanın sonunda bir öğle üzeri Gaziantebe hareket etti. 2 Numaralı Kurulun vazifesi 1957 seçimlerinde Gaziantepte işlenen suçları ve cinayetleri ortaya çıkaracak delilleri toplamaktı. Gaziantebe hareket eden 2 Numaralı Kurulun işinin bir hayli uzayacağı muhakkaktı.

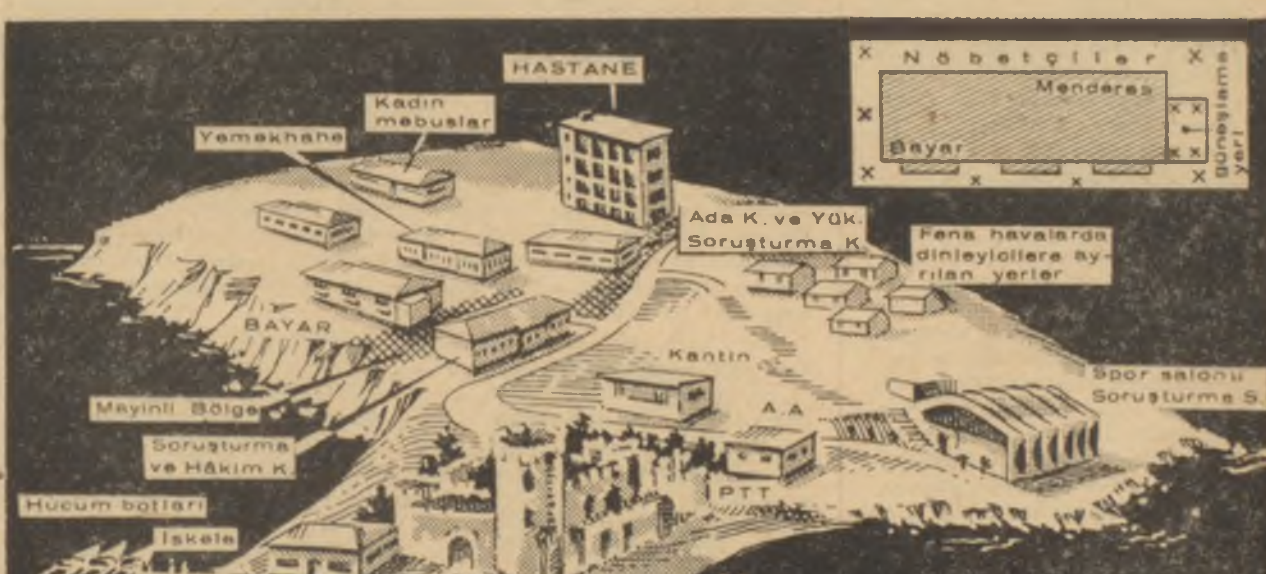
İşler böylesine kâh eğlenceli, kâh üzüntülü safhalar arzederek tam bir süratle neticeye doğru giderken yeni yeni dosyalar, yeni yeni suçlar Soruşturma Kurulu üyelerinin önlerindeki dosyalara ilâve ediliyordu. Bunların içinde tabiî gene en fazla kabarık olanı D.D.Y. Umum Müdürlüğüne ait dosyaydı. Anlaşılan, sâkıt Umum Müdürün kırdığı ceviz bini aşmaktaydı. Üstelik bir de inkılâbı müteakip vatandaşların giriştikleri ihbar kampanyasının ortaya çıkardığı yeni suçlar vardı ki, onlar da ayrı bir zaman ve mesai sarfını icap ettirmekteydi. Nitekim geçen haftanın içinde bu kabil suç delilleri Soruşturma Kuruluna ve alâkalı bakanlıkların komisyonlarına havale edildi. Bu dosyaların bazıları ise, işe başlar başlamaz boyundan büyük işlere burnunu sokan bir eski gazeteciye aitti. Bu, sâbık gazeteci, Basın - Yayın Umum Müdürü Altemur Kılıçtı. Bir zamanlar kendisine Menderesin Kılıcı denilmesinden ziyadesiyle mütehassis olan iri kıyım Umum Müdür hakkında elde edilen deliller Soruşturma Kurullarına sevk edilince üyeler, bu marifetin bu kadar kısa zamana nasıl sığdırıldığına hayret ettiler.

Bu arada yeni bir isim Soruşturma Kurulu üyelerini meşgul etmeğe başlamıştı. Bu, A.A.'nın meşhur Umum Müdürü Firuzan Tekilden başkası değildi. Anlaşılan devr-i sâbıkın Umum Müdürleri arasında eli yüzü düzgün birine rastlamak kaabil olmayacaktı. Tekil hakkında tertip edilen dosya bir hayli enteresandı. Zira Tekilin marifetleri meşhur ve meşhur olduğu kadar da komik V.C. ile alâkalıydı. İddia edilen, sâbık Umum Müdürün A.A.'dan faydalanarak, memlekette cereyan eden hâdiseleri uydurma bir şekilde Radyo vasıtasıyle aksettirdiğiydi. Bunlara bir de, A.A. mensuplarını odacısına varıncaya kadar V.C. ye kaydettirmeğe çalışması eklenince Tekilin hali bir hayli alâka çekici oluyordu. Ne var ki kirli işlere burnunu sokan ve bin türlü denaete ortak olan sâdece Kılıçla Tekil değildi. Meselâ bir Fuat Adalı vardı ki onun karıştırdığı marifetleri kimse karıştıramazdı. Nedim Ökmenle aralarındaki ihtilâftan Tapu Kadastro Umum Müdürlüğüne transfer etmekle kurtulan Adalı, Tapu Kadastroya gelir gelmez hemen tezgâhı kurmuş ve nüfuz ticaretinin envâını yapmıştı. Ancak Adalının dosyası içinden çıkılacak gibi değildi. Sâkıt Umum Müdür işlerinde maşalar kullandığı için hakkında düzenlenen dosyayı tamamlamak hayli yorucu oluyordu. Fakat Soruşturma Kurulunun çalışkan ve feragat sahibi üyeleri geceyi gündüze katarak bu kirli çamaşırları ortaya çıkarıyorlardı.

Adalının faaliyet sahası olan Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğünde işlenen suçlar toprak ile alâkalıydı. Adalı toprak dağıtımı işinde bütün zekâsını kullanmış, toprakları yakınlarına ve D.P. illere aktarmıştı. Anlaşılan Adalı bir Umum Müdürden ziyade bir D.P. ocak başkanı gibi hareket etmişti. Tabiî bu fedakârlığının karşılığını da koparmasını bilmişti. Dosyaların tetkiki bunu gösteriyordu.

Armatörün işleri...

İşler böylesine kızışır ve Soruşturma Kurulunun vazifesi her gün bir parça daha mesuliyetli safhaya girerken bir dosya daha gün geçtikçe kabarıyordu. Dosya, ültramodern armatör Ali İparın dosyasıydı. İpar tevkif edildikten ve bir zamanlar ga-

zetecilerin ikamete mecbur edildikleri Ankara Hiltonun mavi boyalı tahtadan mamul ranzalarına yerleştikten sonra boş durmamış bütün imkânlarını seferber ederek kendisini kurtarma teşebbüslerine girişmişti. Ancak, bu gayretleri pek işe yarayacağa benzemiyordu. Eniştesi, Bonn Büyük Elçisi -ve Zorlunun gençlik arkadaşı- Settar İlksel Ankaraya gelmiş ve eli boş dönmüştü. İparın Amerikalı eşi Virginia Bruce'ün bir Amerikan gazetesine yaptığı ihtiyatsız beyanat şimdi dosyanın içindeydi. Fakat İparın adamları, patronlarının suçsuz olduğuna evvelâ kendilerini inandırmış olmak için kesif bir propagandaya girişmekte fayda mülâhaza etmişlerdi. Gerekirse İparın bütün milyonları dökülecekti. Milyonlarla ne yapılmazdı ki... Halbuki İparcıların kabul etmeleri gereken hakikat, artık Bay Yüzde On'un himayesinden mahrum kaldıklarıydı. Ancak, onlar bunu bir türlü kabul edememiş olmalılar ki, iki avukatla İparı müdafaaya karar verdiler. İparın avukatları şimdilik Necdet Çobanlı ve Hamdi Ünerdi.

Sâbıkların marifetleriyle alâkalı dosyaların her gün yeni bir tahkikata ihtiyaç gösterecek vüsate eriştiği günlerde Emniyet Müdürlüğü bünyesindeki bâzı memurların ifadelerine müracaat etmek lüzumu hasıl oldu. Yüksek Soruşturma Kuruluna dâvet edilen emniyet mensuplarına, devr-i sâbıkta cereyan eden kanlı hâdiselere alâkalı sualler soruldu, cevaplar alındı. Emniyet mensuplarının anlattıkları, Kurul üyelerini pek sevindirdi. Zira bâzı hâdiselerin karanlık kalmış tarafları böylece gün ışığına çıkmış oluyordu. Kurulun o günkü faaliyeti sâdece ifade almaktan ibaret kalmadı. Emniyet mensuplarının verdikleri delillerle sâkıtların ifadelerini birleştirmenin faydası büyüktü. Onun için hemen bir vazifeli kurul daha Yassıadaya hareket etti ve Adada Anayasayı ihlâl konusunu tetkik eden Kurulla işbirliği yaptı. Böylece, Yassıadada faaliyette bulunan Kurullar takviye edilmiş ve bu takviye ile günlük sorgu vasatisi 50 ye yükselmiş oluyordu. Bu hesaba göre Adada bulunan sâbıkların ifadelerinin alınması 7 Eylüle kadar tamamlanmış olacaktı. Sonra da kurullar Ankaraya dönüp raporlarını Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı Hayrettin Perke sevdi edeceklerdi. Perk duruşmalarda muhtemelen savcı vazifesini görecek ve Kurulların raporlarını tevhid ederek iddianameyi hazırlıyacaktı.

Haftanın sonundaki günlerde bu çalışma temposu daha da hızlandırıldı ve bâzı tarihler tespit edildi. Fevkalâde hâdiseler cereyan etmezse 10 Eylülde Soruşturma Kurulları ve onlara bağlı tâli komisyonlar raporlarını hazırlamağa başlıyacaklar ve en

Bir Görüş

TIME'ın Gözüyle

Türkiyede artık adını herkesin bildiği meşhur Amerikan mecmuası Time 5 Eylül tarihini taşıyan sayısında memleketimizle alâkalı bir yazı neşretmiştir. "Türkiye - Seçimlere doğru" başlığını taşıyan haberde Time kendi görüşüyle Türkiyedeki durumu aksettirmektedir. Meşhur Amerikan mecmuası Menderes rejimiyle olan mücadelede bizlerin büyük bir yardımcısı olmuş, dünya umumî efkârına bu rejimin içyüzünü mükemmelen duyurmuştur. Bu yüzden de düşüklerin bütün yıldırımlarını üezrine çekmiş, Menderesin emriyle bilhassa Burhan Belge bir Don Kişot edasıyla bu, kayadan kuvvetli mecmuanın üzerine saldırmıştır.

Time'ın aşağıda bulacağınız son yazısında bizleri memnun etmeyen görüşler ve tâbirler vardır. Bunların bir kısmına iştirak da imkânsızdır. Ama yazı "Time bizi böyle görüyor" diye okunursa ve anlayışla alınırsa mutlaka fayda sağlayacaktır.

Türkiyede siyasi meseleler çoğalırken seçimler de geri bırakılmış bulunuyor. Türkiyenin 50 kişilik (AKİS'in notu: 38 olacak) askerî ihtilâl kuruluna başkanlık eden Orgeneral Cemal Gürsel, bu nereye gittiğini iyi bilen adamı, eski Başbakan Adnan Menderesi devirdiği zaman, ilk önce, yeni bir sivil Hükümetin kurulması için yapılacak seçimlerin en çok üç ay sonra tertiplenebileceğini tahmin etmişti. Ancak, geçen hafta Gürsel, yaptığı Hükümet darbesinden tam üç ay sonra, seçimleri gelecek 27 Mayısa, yâni iktidara gelişinin ilk yıldönümüne tehir etti. Eğer seçimlerin bu tarihten bir müddet sonraya bırakılması zarureti ortaya çıkarsa, Gürsel sözlerine ilâveten, "Şunu kesin olarak kabul edebilirsiniz ki 29 Ekim 1961 günü yeni Büyük Millet Meclisi Ankarada toplanmış olacaktır." dedi.

Şimdiki hâlde Orgeneralin diktatör olmak istediğini gösteren hiçbir işaret yoktur. Sâdece, önündeki işi olduğunun çok altında tahmin etmiştir. Sâkıt Başbakan Menderes on yıllık bir bilânçonun sonunda 248 milyon dolâra bâliğ olan bir bütçe açığı ve 1,3 milyar dolârlık bir dış borç yükü bırakmıştır. İflâsı önleyebilmek için Gürsel, Menderes devrinde inşası düşünülen veya inşaatı devam eden 1.314 projeden yarısını kesti ve -İstanbul ile İzmirde şatafatlı opera binaları dâhil olmak üzere- hektarlarca şehir içi inşaatını da geri bıraktı.

Generalin bu şekilde kemerleri sıkması muhakkak ki yerindeydi. Fakat bu hareket, aynı zamanda işsizliği arttırdı ve hafif bir iktisadî duraklamaya sebebiyet verdi. Bu kadar pahalı paraya alışmamış olan Türk tüccarı, cari masraflarını karşılayabilmek için altın tasarruflarından kesmek zorunda kaldı. Menderes tarafından kendilerine şeker ve çimento fabrikaları vaad edilmiş olan çiftçiler, şimdi, etrafta asker olmadığı zaman, açıkça Gürselin aleyhinde konuşuyorlar. Öte yandan, Ordunun hâlâ "İhtilâl Aleyhtarı" tevkifler yapmasından dolayı homurdanmalar da mevcuttur. "İhtilâl Aleyhtarlığı", nazarî olarak idamla cezalandırılan muğlâk bir suç olup aynı sebepten dolayı muhalefet hakkına karşı da kuvvetli bir önleyicidir.

Geçen hafta sonlarına doğru, Gürsel ve arkadaşları, artan hoşnutsuzluğa karşı bariz bir tepki olarak 17 kişilik sivil Türk Kabinesinin on Bakanını ani olarak işlerinden çıkardılar. -Yerinde bırakılan bellibaşlı bir adam: Kabiliyetli Dışişleri Bakanı Selim Sarperdir.- Orgeneral Gürsel, nâzik bir edayla, "Bu şahısların üç aydır ağır yükler taşıdıklarını ve şimdi yükleri başkalarının devralınası zamanının geldiğini" bildirdi. Muhakkak olan bir şey varsa, o da eski Kabinenin iyi yürümediği ve icraat tasavvurları bakımından yeterli olmadığı idi. Bunun bellibaşlı bir sebebi de Gürselin, gerek Demokrat Partiyle, gerek Cumhuriyet Halk Partisiyle bağları olan şahsiyetlere vazife vermeyişidir. Fakat, aynı sebepten dolayı, gidenlerin yerine daha iyilerini bulmanın da hayli güç olacağı anlaşılıyor. Orgeneral Gürsel, bütün Türk askerleri gibi "politika dışı" bir insan olmakla övünmektedir. Fakat, öyle görünüyor ki kendisinde eksik olan da siyasi meharetten başka bir şey değildir.

geç 20 Eylülde bunlar tamamlanmış olacaktı. Bundan sonra iş Yüksek Soruşturma Kurulu Umumi Heyetine geçecekti. Yüksek Soruşturma Kurulu bu raporları inceleyecek ve raporlardan meydana gelen iddianameyi Yüksek Adalet Divanına verecekti. Bu arada, hâkimlerin işlerini kolayca görmelerini temin etmek gayesiyle ihtiyaca uygun iddianameler hazırlanması da mutasavverdi.

İşte bütün bunlar, duruşmaların başlamasına pek az kala Başkentteki vazifeli kurulların nasıl titiz ve süratli bir çalışma içinde olduklarını gösteriyordu. İşin asıl meraklı ve heyecanlı safhası bundan sonra başlıyacaktı. Duruşmalar ve duruşmaların cereyan edeceği Yassıada, bunun için bu haftanın başında bütün nazarları üzerine çekti.

Altemur Kılıç
İki ayak bir pabuçtayken

Yassıadada hazırlık...

Haftanın sonundaki cuma günü Millî Birlik Komitesi Basın Sözcüsü Orhan Erkanlının basın mensuplarını tenvir edici beyanatiyle (Bak: YURTTA OLUP BİTENLER, İnkılâp) Yassıada hakkında dolaşan çeşitli söylentilerin sonu alındı.

Duruşmaların başlıyacağı tarih olarak "şimdilik" kaydiyle tespit edilen Ekim ayının ilk yarısı için Yassıadada gerekli hazırlıklara girişilmiştir. Millî Birlik Komitesi bu mevzuda önce prensip kararlarına varmış, sonra teşkilâtı kurmuş ve kararların tatbikine geçmiştir. Bu plânda en ufak teferruat dahi dikkate alınmış, meselâ Adadaki muhafız botlarının boyanması işi bile bu plâna ithal edilmiştir. Adada cereyan edecek duruşmaların, vatandaşlar ve basın mensupları tarafından tam bir huzur ve emniyet içinde tâkip edilebilmesi için bir de plân çizilmiştir. (Bak: Yassıada planı)

Bu plâna göre, Adaya inen her hangi bir kimse hiçbir güçlükle karşılaşmadan duruşmaları tâkip edebilecektir. Duruşmaları tâkip etmek isteyen vatandaşlar ayrılan kontenjana göre bir sıra numarası alacaklar ve radyodan sıralarının geldiğini öğrendikten sonra irtibat bürosuyla temasa geçeceklerdir.

Adaya sabahın erken saatlerinde -saat 7 de- hareket edilecektir. Adaya gidecekler için irtibat bürosu, İstanbulda Deniz Müzesinde faaliyete geçmiş bulunan Basın Bürosudur. Basın Bürosuna Deniz Müzesinin kapısını geçtikten sonra mermer merdivenlerden inilerek gidilebilmektedir. Bu arada, açık bir kapıdan muhabere vasıtalarını görmek mümkündür. Daha sonra giriş yolundan geri dönülmekte ve bir bahçeye çıkılmaktadır. Burada Yassıada ziyaretçisinin son araması yapılacaktır. Aramayı müteakip camlı bir bölme geçilecek ve bahçenin sonundaki rıhtımda bekleyen Bahçe tipi gemiye binilecektir.

Yolculuk takriben bir saat devam etmektedir. İskeleye yanaşmadan evvel, Adanın sol tarafında keskin bir yamacın kıyısına inşa edilmiş tek katlı, üç balkonlu binalar ziyaretçilerin dikkatini çekecektir. Bu binalar hâlen sâkıtların ikamet ettikleri odaları havi binalardır. Yolcular bir emniyet tedbiri olmak üzere vapurdan teker teker inecekler ve iskelede bir defa daha aranmaya tâbi tutulacaklardır. Sonra hafif bir yokuş tırmanılmaya başlanılacaktır. Bu yokuş duruşmaların cereyan edeceği salona giden yolun başlangıcı sayılabilir. Daha ileride, kale mimarisiyle inşa edilmiş bir duvar blokunun ortasından açılmış ve tahminen iki kişilik bir otomobilin geçebileceği genişlikte bir kapıdan geçilecektir. Bu kapının sol tarafını dik bir yokuş tamamlamaktadır. Fakat tâkip edilecek asıl yol bu değildir. Ziyaretçiler sağ taraftaki yola sapacaklar ve ilerde görünen modern bir salona doğru ilerliyeceklerdir. Burada giriş kapısı salonun denize bakan kısmında yer alan kapıdır. Salon basit, fakat intizamlı bir şekilde tefriş edilmiştir. İçeriye girince tam karşıda riyaset kürsüsü dikkati çeker. Kürsünün üzerinde ve tam karşıya isabet eden kısımda anfiteatr yer almaktadır. Anfinin sonundaki kısım radyo locası olacaktır. Riyaset kürsüsünün tam önünde ise sanıklar ve avukatları için ayrılmış bölmeli kısım bulunmaktadır. A.A.'ya ayrılan yer sanıkların hemen yanıbaşıdır. Tam ilerideki kısım üç bölümden meydana gelmiştir ve anfi şeklindedir. En baş kısımda basın mensupları, ortada kordiplomatik ve devlet erkânı, sol tarafta ise vatandaşlar yer alacaklardır.

Fıruzan Tekil
Marifetli Umum Müdür

Duruşma salonunun çıkış kapısı sol taraftaki merdivenlere açılmaktadır. Bu merdivenler tırmanılırsa,

Fuat Adalı
Ocak başkanı

llerde tel örgülerle ayrılmış bir kısım dikkati çeker. Tel örgülerin arkasında kalan kısım sâkıtların bulundukları, ilk sorgularının yapıldığı kısımdır ve mayınlarla tahkim edilmiştir. Blok binaların bir parça ilerisinde yer alan tek bir bina kadın milletvekillerinin ikamet ettikleri mahaldir. Bu kısma yaklaşmak izne tâbidir. Biraz daha ilerde tek katlı bir bina daha vardır ki, bu binanın balkonunda sâkıt cumhurbaşkanı Bayar mevkufiyeti müddetince hemen her gün saat 16 da dört otomatik tabanca arasında güneş banyosu yapmıştır.

Duruşmalar müddetince Adada ikamet edeceklerin hayatları ve sıhhatleri emniyet altına alınmıştır. İaşe ve ibate temin edilecektir. Herkes, Adada bulunduğu müddetçe göğsünde hüviyetini gösterir bir kokart taşımağa mecbur olacaktır. Duruşma salonunun çıkış kapısının hemen yanında P.T.T. merkezi yer almıştır. P.T.T. merkezinden sâdece gazeteciler faydalanacaktır. Gazete muhabir veya muhabirleri için ayrı kabinler yapılmıştır. Bu kabinler vasıtasiyle gazeteciler haberlerini istedikleri şekilde ve hiç bir sansüre tâbi tutulmadan gazetelerine bildirebileceklerdir.

İşte, haftanın sonunda gün ışığına çıkan Yassıada hakkındaki bu bilgiler, zihinlerdeki bâzı istifhamları izale etmesi bakımından önemli oldu. Gerek Millî Birlik Komitesi, gerekse İnkılâp Hükümeti duruşmaların asrın icaplarına göre ve tam bir emniyet içinde cereyan etmesini temin maksadiyle her şeyi en ince teferruatına kadar plânlaştırmışlardı. Onun içindir ki geçen cuma günü yapılan basın toplantısındaki aydınlatıcı bilgiler ve Yassıada hakkındaki bu malûmat ferahlık uyandırdı.

Yeni ihbarlar

Yassıadada başlıyacak duruşmalar ve duruşmalarla alâkalı hazırlıkların umumî efkâra arzedildiği günlerde 2 Numaralı Soruşturma Kurulunun orta boylu, beyaz gömleğinin yakaları sıcaktan açılmış bir üyesi, üzeri Millî Birlik Komitesi antetli bir zarfı açmakla meşguldü. Gerçi Soruşturma Kurulu üyeleri için mektup almak, mektup açmak, yemek yemek kadar tabiî bir hâle gelmişti ama, ne de olsa Millî Birlik Komitesi tarafından, hem de iadeli taahhütlü olarak gönderilen bir mektup dikkate değerdi. Orta boylu, sıcaktan bunalmış Soruşturma Kurulu Üyesi zarfı itina ile açtı ve içindeki dörde katlanmış kâğıdı çıkardı. Dörde katlanmış kâğıt, bir mektuptan ibaretti. Ne var ki Soruşturma Kurulu Üyesi mektubu okumağa başlayınca bu mektubun diğerlerinden farklı olduğunu anlamakta gecikmedi. Zira mektup Millî Birlik Komitesince havale edilen bir ihbar mektubuydu ve beş kişinin ölümü ile alâkalıydı. Mektubun içinde ayrıca bir de dilekçe vardı. Dilekçe âdeta sâkıt D.P. milletvekili Mahmut Goloğlunun cezalandırılmasını talep eden bir iddianameydi. Goloğlu, dilekçeye göre beş kişinin ölümünün müsebbibi olarak itham ediliyordu. Hâdise şuydu:

1950 ve onu tâkip eden yıllarda, sırf oy avlamak için, Goloğlunun himmeti ve "Beyfendi"nin delâletiyle Vakfıkebire bağlı bulunan Beypınar yaylası Akçaabata, Karadağ yaylası da Çallıya bağlanmış, bunun üzerine Vakfıkebir halkı ile Akçaabat halkı birbirlerine girmişler, bu arada silâhlı çatışmalar da olmuş ve beş kişi ölmüştü. Dilekçe sahipleri, işte bu ölümlerin müsebbibi olarak Mahmut Goloğlunu gösteriyorlar ve onu sahte vesikalar tertip etmek suretiyle iki kasaba halkını birbirine düşürmekle suçlandırıyorlardı.

Dilekçe Millî Birlik Komitesine hitap ediyordu, fakat Komite meselenin üzerine eğilinmesi lüzumunu hissediyor ve bunu Soruşturma Kuruluna havale ediyordu. Ancak Kurul bu meseleüzerine eğilecek zamandan mahrumdu. 20 Eylül tarihine kadar Yassıada ile alâkalı tahkikatın bitmiş olması lâzımdı. Onun için bu meselenin 20 Eylülden sonra ele alınması kararlaştırıldı.

İşte, geçen haftanın başından sonuna kadar boğucu sıcaklar altında ve dosyalar arasında geceli gündüzlü çalışan bir grup insan, her gün bu kabil ihbar mektupları alıyorlar ve her biri üzerine aynı dikkatle eğilmeyi bir vatan borcu addediyorlardı. Bu yüzdendir ki kravatları gevşemiş, bağırları açık bu yorgun adamların hiç bir şikâyetleri olmuyordu. Onlar, vazifelerinin mesuliyeti yanında eğlenceli taraflarını da hesaba katıyor ve çalışıyorlardı.

Anayasa

Fikir ihtilâfı

Sırtı hafifçe öne doğru eğrilmiş olan ince sesli profesör, yeşil çuha masanın üzerine doğru abanarak "Anayasa Komisyonundan affedilen iki arkadaşımızla aramızda herhangi bir fikir ihtilâfı yoktur." dedi. İnce sesli profesör, bunları söyledikten sonra, oturduğu uzun arkalıklı koltuğa yaslandı.

İnce sesli profesör Sıddık Sami Onardı ve hâdise geçen haftanın sonunda cuma günü akşam üzeri İstanbul Üniversitesindeki rektörlük binasında, Anayasa Komisyonunun toplantı yaptığı salonda cereyan ediyordu. Dikdörtgen biçimindeki uzun yeşil çuha örtülü masanın çevresinde Anayasa Komisyonu üyeleri ve gazeteciler sıralanmışlardı.

Anayasa Komisyonu, Prof. Tarık Zafer Tunaya ve Doç. İsmet Giritlinin Millî Birlik Komitesi tarafından vazifeden affedilmesinden sonra, yeni üyelerin katılmasıyla ilk toplantısını o gün sabahleyin yapmıştı. Öğleden sonra iki üyenin affı hakkında gazetecilere açıklama yapıla-

Sıddık Sami Onar
Münevver mutlakıyet

cağı bildirilmişti. Toplantı bu maksatla tertiplenmişti. Komisyon odası sıcaktı ve Anayasa Komisyonunun eski üyeleri Ord. Prof. Onar da dahil, ceketlerini çıkarıp, koltukların arkalarına asmışlardı. Sâdece iki yeni üye, Doç. Vakur Versan ve Doç. Lûtfi Duran ceketlerini çıkarmak lüzumunu -boğucu sıcağa rağmen- hissetmediler.

"Hocaların Hocası" Sıddık Sami Onar, o gün gerek sıcağın, gerek gazetecilerin sordukları suallerin tesiriyle bir hayli terledi ve açık kahverengi kravatını bir ara gevşetmek zorunda kaldı. Gazeteciler Prof. Tunaya ve Doç. Giritlinin ne sebepten affedildiklerini öğrenmek istiyorlardı. "Hocaların Hocası" hemen hemen hiçbir şey söylemedi ve gazetecileri verdiği kaçamak cevaplarla atlattı. Meselâ bir gazeteci, Onara Millî Birlik Komitesinden bu iki genç üyenin affı hakkında izahat isteyip istemediğini sordu. Onar bu soruyu "öğrenmek selâhiyetim olmayan bir şeyi öğrenmek istemem" diye cevaplandırdı.

"Hukuk İmparatoru"nun Komisyonda bir fikir ihtilâfı olmadığını ileri sürmesine rağmen, Prof. Tunaya ve Giritli, anlaşmazlık olduğunda ısrar ediyorlardı. Aslında Anayasa Komisyonu üyeleri arasında zaman zaman sert tartışmalara varan anlaşmazlıkların olduğu biliniyor, fakat "Ko kırılır yen içinde kalır" fehvasınca, bu mevzuda dışarıya bir şey sızdırılmamasına gayret ediliyordu. Hattâ, Anayasa Komisyonu Başkanının fırtınalı bir oturumda, elindeki kalemi masanın üzerine fırlatarak. "Kendinize başka bir başkan bulun" diye hışımla salonu terkettiği de bilinen, fakat söylenmeyen hakikatlerdendi.

İsmet Giritli

Gençlik ateşi

Tarık Z. Tunaya

Hocanın talebesi

İşin iç yüzü

Prof. Tunaya ve Giritliye göre, Hocaların Hocası, -Onar her iki Anayasa Komisyonu üyesinin hocasıdır-, Komisyonda kendi fikirlerini kabul ettirmek konusunda "fazla hissî" davranıyordu. Anlaşmazlık sebeplerinden biri de buydu. Meselâ bir mesele hakında Tunaya ve Giritli, "Hukuk İmparatoru"nun fikrine taban tabana zıt bir fikir mi söylemişlerdi, Onar derhal öfkeleniyor ve müsamahasızlık gösteriyordu. Anlaşılan "Hukuk İmparatoru" biraz "mutlakiyetçi" bir imparator hüviyetine bürünmüştü. Sıra oylamaya gelip de Ord. Prof. Onarın fikrinin ekalliyette kaldığı müşahede edilince, -ki bu ekseriya 6 ya karşı 3 oyla oluyordu- Onar üzülüyor ve kırgınlık duyuyordu. Hattâ bu durum karşısında Onarın birkaç defa "İstifa ederim" dediği de dolaşan söylentiler arasındaydı.

Komisyon üyeleri arasındaki ihtilâfın suyun altındaki sebepleri ise, Tunaya ve Giritlinin açıkladıkları gibi Siyasî Partilerin, İkinci Meclisin kuruluş tarzı ve İktisad Şûrasının teşekkülü ile alâkalıydı. Meselâ Ord. Prof. Onar, İkinci Mecliste siyasî partilere en son plânda yer verilmesine taraftardı. Onara göre, İkinci Meclisin temsil hiyerarşisinde ilk plânda "Forces Sociales = İçtimaî Kuvvetler" geliyordu. "Forces Sociales" -tâbir Onarındır- kuvvetler arasında bir muvazene unsuru olacaktı. Bu meselenin görüşüldüğü oturumda Onar, Sosyal Kuvvetlerin savunmasını yaptı. Üyeler bu "Forces Sociales"in neler olduğunu merak ediyorlardı. Onar açıkladı: Bunlar Tabip Odaları ve Barolardı. Uzun bir konuşma yapan Onar, sözlerini korporatif bir Meclise taraftar olduğunu söyliyerek bitirdi. Tunaya ve Giritli söz istediler ve "Hocaların Hocası"nın bu fikrini tenkid ettiler. Sözlerinin özetini, parlemanter demokrasinin siyasî partilere dayandığı esası teşkil ediyordu.

Meslekî teşekküller ile siyasî partiler arasında daima fiilî münasebetler olacaktı. İnsan münasebetleri içinde bunu önlemenin çâresi şimdiye kadar bulunamamıştı ve bulunamayacaktı. Ama, İkinci Meclisi meslekî teşekküllerin temsilcilerinden kurmak, Baro, Tabip Odası, sendika, Ticaret ve Sanayi Odası gibi teşekkülleri hakikî yollardan uzaklaştırmak sonucunu verecekti. Genel oyla iktidara seçilen veya yine genel oyla muhalefet vazifesini üzerine alan siyasî partilerin İkinci Mecliste durumlarını kuvvetlendirmek için meslekî teşekkülleri nüfuzları altına almağa çalışacakları ve şimdiki vaziyetten de iyice anlaşılabileceği gibi, bunda muvaffak olacakları muhakkak idi. Meslekî teşekküllerin -tıpkı Üniversiteler gibi- parlemanter demokrasideki vazifesi, memleket meseleleri üzerinde kendi açılarından uyarıcı fikirler söylemek ve böylece genel halkoyunun teşekkülüne hizmet etmekti. Siyasî partiler ise meseleleri millî açıdan görmek ve bunu yaparken halk oyunun tesiri altında kalmak durumunda olmalıydılar. Ama İkinci Meclis meslekî teşekküllerden kurulursa, bu Meclisin bir muvazene unsuru olmak şöyle dursun, aksine, iktisadî kalkınma meselelerinde kaynakların enflâsyon yoluyl israfına yol açıcı ve bu meseleleri millî açıdan göremeyen ve daha da kötüsü memleketin sosyalizan akışına karşı kürek çeken muhafazakâr etiketli bir kurul hâline gelmesi tehlikesi çok büyüktü. Bütün bu anlaşmazlıklar şunu gösteriyordu ki Onarın, siyasî müesseseler sosyolojisi hakkındaki fikirleri son ilmî ilerlemeleri pek tâkip edememişti.

Siyasî partiler meselesi görüşülürken daha başka anlaşmazlıklar

da ortaya çıkmıştı. Meselâ Onar, siyasî partilerin malî bakımdan, sâdece üyelerinden sağladığı aidatlarla yaşamasına taraftardı ve "teberru" nun kat'î olarak aleyhindeydi. Hocaların Hocası, karşısında yine Tunaya ile Giritliyi buldu. Genç üyeler, siyasî partilerin bir teşkilât ve kadro partileri olarak ikiye ayrıldığını, dünyada bütün teşkilât partilerinin sırf aidata dayanmadığını ve dayanamıyacağını, Türkiyede böyle bir yola gidildiği takdirde yeni parti kurulmasının fiilen imkânsız olacağını belirterek, İmparatorun fikirlerini mükemmel surette cerhettiler. Onar, ses çıkarmadı. Ama kızdığı iyice belli oluyordu. Siyasî partiler meselesinde çıkan anlaşmazlıklardan biri de, Bakanların yapacakları siyasî konuşmalar meselesi idi. Anayasa Komisyonu Başkanı, Bakanların, ancak mensup oldukları partilerin Büyük Kongrelerinde konuşabileceklerini, İlçe ve İl kademesindeki kongrelerde konuşmalarının yasak edilmesi tezini savunuyordu. Bu mesele de büyük gürültülere sebep olmuştu. Gerçekten, Onarın dünyanın hiçbir demokrasisinde mevcut olmayan böyle bir sınırlamayı nasıl olup da düşündüğünü anlamak kaabil değildi.

Anayasa Komisyonunda asıl kasırgayı, basında Anayasa Komisyonunun çalışmaları ile ilgili olarak çıkan haberler kopardı. Sıddık Sami Onar, bu mevzuda, muhafazakârlığa varacak derecede ketum davranılması fikrindeydi. Nitekim, AKİS'te çıkan bir yazı üzerine Onar, bu haberleri AKİS'e kimin verdiği konusunu Anayasa Komisyonuna getirdi. Tunaya ve Giritli ise, bu haberlerin AKİS'e kimin tarafından verildiğini bilmediklerini söylemekle beraber, her oturumdan sonra varılan kararların açıklanmasını faydalı bulduklarını ifade ettiler. Onar. Tunayanın sözlerini keserek, "Böyle şey olmaz" dedi. Bu işe bir nihayet verilmeliydi. Onara göre, basınla en çok teması olan Prof. Tunaya ile Doç. Giritli idi. Sözü Giritli aldı. "Hocam, Anayasa çalışmalarının millete arzedilmesinde büyük faydalar mülâhaza ediyorum." dedi ve gerekçelerini anlattı. Giritli, Anayasa Komisyonunun vardığı kararların "nihai bir karar" olarak değil, fakat "Anayasa Komisyonunun vardığı netice" olarak, efkârı umumiyeye açıklanmasına taraftar olduğunu söyledi. Tasarı, nasıl olsa referanduma arzedilecekti. Bu yüzden, millet "kendisi için hazırlanan" Anayasayı hazmeder ve bu, referanduma bir nevi hazırlık olurdu. Onar ise, aksi fikirde ısrar ediyordu.

Onun için geçen hafta cuma günü Onarın aramızda "fikir ayrılığı olmamıştır" demesi garip karşılandı. Halbuki fikir ayrılığından daha tabiî bir şey olamazdı. Nitekim, geçen haftanın sonunda İstanbulda konuşan MBK üyesi Kur. Yzb. Numan Esin İkinci Meclisin korporatif olup olmaması konusunda Anayasa Komisyonuyla fikir ayrılığı olduğunu açıkça söyledi. Onar, kahverengi kravatını düzelterek, "Anayasa Komisyonu protokolleri neşredilince, aramızda fikir ayrılığı olmadığını göreceksiniz" diyordu. Onarın protokoller dediği, her oturumdan sonra varılan kararın yazılmış metni idi ve bunlar bir "zabıt ceridesi" hüviyetinde olmadığı için bittabiî Komisyonda cereyan eden münakaşaları göstermiyordu. Üstelik, protokollerin çoğu henüz imzalanmamış ve bu sebeple muhalefet şerhleri ilâve edilmemişti. Tunaya ve Giritli. bu mevzuu bilâhare yaptıkları basın toplantısında açıkladılar.

Bu arada. bir nokta daha meçhûldü. Rektör Onar, Ankaraya Üniversitenin iç işleri için gittiğini ve Millî Birlik Komitesi üyeleri ile iki komisyon üyesinin Komisyondan affı hakkında bir şey görüşmediğini ifade ediyordu. Halbuki. Millî Birlik Komitesinin, böyle bir tasarrufta bulunmadan önce. Komisyon Başkanının fikrini almaması "eşyanın tabiatına aykırı" idi. Bu yüzden Onarın bu mevzuda söyledikleri maalesef inandırıcı olamadı. Halbuki Onarın Millî Birlik Komitesi üyeleri ile bu meseleyi konuştuğu bir vakıa idi. Nitekim, bir Komite üyesi İstanbuldaki AKİS muhabirinin bu mevzuda sorduğu bir suali gülerek, "Canım o tarafını karıştırmayın" diye cevaplandırdı. Fakat muhakkak olan bir şey vardı. "Hissi olaylar. Anayasa çalışmalarını aksatıyor ve uzatıyordu. Bunda her iki tarafın kusuru vardı.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Ürdün

Suikast

Geçen haftanın birinci günü saat 10,30 da Arap Devletlerinin Dışişleri Bakanları İştora tepelerinden esen çam kokulu rüzgârları ciğerlerine doldurdukları sırada, Ürdünün 44 yaşındaki genç Başbakanı Hazza Mecalinin 10 çalışma arkadaşıyla birlikte Ammanda Başbakanlık binasının enkazı altında son nefesini vermek üzere olduğunun farkında değillerdi. Ölenler arasında, Haşimi Hanedanının ve ondan önce meşhur Lawrence'in en sâdık destekçisi olan Bedevi aşiretlerinden Mecali aşiretinin Şeyhi Atvah Mecali de bulunuyordu. Ayrıca, üçü ağır olmak üzere 34 kişi de yaralanmıştı. Başbakanlık binası, iki saatli bombanın kısa bir aralıkla patlaması ile berhava olmuştu. Kısa bir tahkikat, bombaları koyanların, aynı binada bulunan Dışişleri Bakanlığının şoförlerinden Kemal Şammut ile aynı Bakanlığın hademelerinden Şakir Abbas olduğunu gösterdi. Bombalar, Başbakanın, Dışişleri Bakanı Musa Nâsır Lübnandayken muvakkaten işgal ettiği Dışişleri Bakanlığı makam odası ile, yine aynı binadaki Basın - Yayın Bakanlığına yerleştirilmişti.

İki gün sonra, Bedevi çölünün ortasında, aziz çalışma arkadaşının tabutunu fatiha okuyarak bizzat takip eden Melik Hüseyin I, mezar başında verdiği demeçte, bu bilgileri tekrarlıyor ve iki kaatilin Suriyeye kaçmağa muvaffak olduklarını da bildiriyordu. Melik, aynı zamanda, Birleşik Arap Cumhuriyetinden, iki suçlunun iade edilmesini de istemişti. Sorumluluk, Ürdünün kanaatince, hiç şüphesiz, B.A.C.'ne ve onun Başkanı Abdülnâsıra aitti. Gerçi, Kudüsteki İsrail çevreleri B.A.C.'nin Suriye Eyaleti İçişleri Bakanı Albay Sarracın bu işi Başkan Nâsıra sormadan yaptığı tezine de kıymet veriyorlardı, ancak, Ürdün resmî makamlarının gözünde Sarraç ile Nâsır arasında hiçbir fark yoktu. Sorumlu olan Birleşik Arap Cumhuriyetiydi.

Birleşik Arap Cumhuriyeti ise suikasdin sorumunu resmen kabullenmiyordu. Bundan tabiî hiçbir şey olamazdı. Fakat, öte yandan, Kahiredeki Arapların Sesi Radyosu ile Şam Radyosu, Kamal Şammut ile Şakir Abbasın birer Arap kahramanı olduklarını, Ürdünü Batı emperyalistlerinin uşaklarından kurtarmak için canlarını tehlikeye attıklarını ve bu suikasdi yaptırtanın B.A.C. olmamasına rağmen Ürdünün Arap halkının memleketlerini emperyalist uşaklarından kurtarmak için her çâreye başvurmasının da onun en tabii hakkı olduğunu ileri sürüyorlardı.

İki memleket arasındaki diplomatik münasebetler günü gününe tam bir yıldan beri yeniden kurulmuş ve Ürdünün Arap Birliği toplantılarına katılması sağlanmışken, şimdi Arap Maşrikında tekrar karabulutlar dolaşmağa başlamıştı. I inci B.A.C. Ordusu Suriye - Ürdün sınırında toplanıyordu. Ürdünün B.A.C. tarafından işgal edilmesinden korkan İsrailin de Ordusunu hem Ürdün, hem B.A.C. sınırlarında toplamasından korkulabilirdi. Bu durumda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Mr. Dag Hammarskjöld derhâl harekete geçti. Mr. "H", bir yandan Ürdün ve B.A.C.'ye, öbür yandan da İsraile telgrafla başvurarak, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1958 Ağustosunda almış olduğu Ortadoğu hakkındaki karara uyarak, birbirleri aleyhine silâhla, basınla ve radyoyla tecavüzden kaçınmalarını talep ediyordu. Mr. "H" ayrıca, Ürdündeki durumun bir aralık iyileşmesi dolayısiyle Kongoya yolladığı Ammandaki Birleşmiş Milletler Özel Temsilcisi Sinyor Spinelli'ye derhâl Ürdün başkentine dönmesini emrediyordu.

Arap Yarımadasının suni krallığı tekrar maceranın içine dalmıştı. Oradan nasıl çıkacağı ise, her defasında olduğu gibi, belli değildi.

Rıza Şah Pehlevi

Halkla oyun olmaz

İran

Konsolosun yanlışı

Geçen ayın başlarında İstanbuldaki İran Başkonsolosu, tanınmış İstanbul gazetelerinden birinin dış politika yazarına hayli kötü bir Türkçe ve gereksiz bir üslûpla yazılmış bir mektup gönderiyordu. Başkonsolosun mektubunda -neredeyse zorlaanlatmağa çalıştığı, İranda seçimlerin muhteşem bir dürüstlük ve serbestlik içinde geçtiği idi.

Yazar, çok ciddi yabancı basın mensuplarının İranda seçimlerin dürüstlüğünden şüphe ettiklerini belirtmiş ve İran Muhalefet mensuplarının Hükümetten, Muhalefetin seçim sandıklarında temsil hakkının tanınmasını istemesine rağmen, Sadrâzam Manuşeyr İkbalin, bu pek haklı talebi "kanunun seçimleri murakabe hakkını İçişleri Bakanlığına tanıdığı" tarzında karşılamasını tenkit etmişti. Başkonsolosa kalırsa, durum bunun tamamen tersineydi. Neredeyse, dünyanın hiçbir yerinde hiçbir devirde İrandaki kadar dürüst seçim yapılmadığını iddia edecekti! Hernekadar Başkonsolos işi bu kadar uzatmıyordu ise de, yine de İran "demokrasisi"nde seçimlerin dürüstlüğünü İngiltereden ve Amerikadan aşağı bir seviyede görmek niyetinde olmadığı belliydi. Anlaşılan, İstanbuldaki İran Başkonsolosu kendi memleketinde olup bitenlerin hiç mi hiç farkında değildi. Nitekim, bu haftanın başında gazeteleri açınca, bizzat Şehinşah Hazretlerinin kendisini şiddetle tekzip ettiğini gördü. Şehinşah, son seçimlerde birçok yolsuzluklar yapıldığını aylık basın toplantısında açıktan açığa kabul etmişti.

Şehinşah buna niçin lüzum görmüştü? Muhammed Rıza Şah Pehlevi II, 1953'te Musaddıkın Sadrâzamlıktan uzaklaştırılmasından sonra memleketini demir bir elle idareye çalışıyordu. Ancak, toprak derebeylerinin muhalefeti yüzünden hiçbir ıslahat hareketine girişemeyen Rıza Şah II, iktidarının halk içindeki temellerinin hızla kaymakta olduğunu görecek kadar zekâ ve bilgi sahibiydi. Uzun tereddütlerden sonra, toprak derebeylerinin hâkimiyetini yıkmanın çârelerinden birinin, memlekette demokratik bir siyasî hayatı başlatmak suretiyle halk oyundaki kuvvetlere ortaya çıkmak fırsatını vermek olduğunu anlamıştı. Gerçi, Şahın bu işte fazla ileri gitmeğe niyeti yoktu. Resmen müsaade edilen partiler, Sadrâzam İkbalin muhafazakâr Milliyun Partisiyle, eski Ba-

kanlardan Âlamın başkanlık ettiği Pehlevi Hanedanına tamamen sâdık Mardom -Halk- Partisiydi. Ayrıca, İşçi Partisinin eski lideri Dr. Begai gibi bağımsız şahsiyetler de seçimlere girebiliyorlardı. Fakat, seçimlerin dışında kalan hakikî kuvvetler Musaddık taraftarlarının toplandığı milliyetçi Millî Cephe ile komünist Tudeh Partisiydi.

Şahın seçimlere hile karıştığını ilân etmesi üzerine, Manuşeyr İkbal, sorumlu Hükümetin Başkanı olarak Hükümdara istifasını sundu. Yeni Hükümeti, İkbal Kabinesindeki Madenler ve Sanayi Bakanı Yüksek Mühendis Şerif İmamî kuracaktı. Fakat yeni seçimler nasıl yapılacaktı? İran Anayasası Meclisin kendi kendini yenilemesi veya Şahın Meclisi feshetmesi gibi yolları tanımıyordu. Tek çâre, yeni seçilen milletvekillerinin toptan istifa etmeleriydi. Muhalefetteki Mardom Partisinin milletvekilleri bu teklifi derhâl kabul ettiler. Milliyun Partisi milletvekilleri ise, pek namuslu olmakta direniyorlar ve istifa etmekte mırın kırın ediyorlardı. Fakat Şah, gerekirse, açık bir yetkisi olmadan bile Meclisi feshedeceğini ve yeni seçimler yaptırtacağını açıkladı. Öte yandan, bizzat Şehinşahın yapılan sahtekârlıkları açıkça kabul etmesi, İran halkoyunu birdenbire harekete getirmişti. Büyük şiî liderlerinden Ayetullah Behbani evinde bin kişinin iştirakiyle yaptığı bir toplantıdan sonra Şehinşaha bir telgraf çekerek bütün milletvekillerinin istifasının derhâl sağlanmasını istiyordu. Dr. Begai ise, bir miting tertipliyor ve yedibin kişinin önünde seçimler yenilenmediği takdirde İran halkının haklarını bizzat alacağını bildiriyordu. Dr Begai ayrıca, seçim hilelerinden sorumlu olanlar hakkında derhâl takibata geçilmesini istiyor ve yeni Sadrâzam İmaminin de eski Hükümetin bir üyesi olarak bu sorumlular arasında bulunduğunu söylüyordu. Hafta sonunda gelen haberler, memleketin her tarafında nümayişlerin ve kaynaşmaların şiddetlendiğini göstermektedir. Hattâ, yeni Hükümetin örfi idare ilân edeceği bile söyleniyor. Bu durumda, belki de Şehinşah, yeni seçimlerden önce mevcut nizamı kurtarmağı tercih edebilecektir. Fakat, Şahın hareketi yine de -ve geç de olsa- bir siyasî basiret örneğidir. Çünkü o, hiçbir yer de seçimsiz iktidarda kalınamayacağını nihayet iyice anlamıştır.

KİTAPLAR

İstiklâl Harbimiz

(Kâzım Karabekirin hâtıraları, Birinci cilt, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1960, Türkiye Basımevi, 1171 sayfa 4000 kuruş).

Geçen haftalar içinde kitapçı vitrinlerinde arzı endam eden odun kütüğü kalınlığında bir kitap, cildinin arka tarafında yer alan astronomik rakama rağmen peynir ekmek gibi kapışıldı. Ankaradaki ve Anadoludaki kitapçılar İstanbula tekrar tekrar sipariş vermek zorunda kaldılar.

Kitapçı vitrinlerine dağ gibi yığılıp kar gibi eriyen kitabın adı, "İstiklâl Harbimiz"di. Kurtuluş Savaşının komutanlarından biri olan Kâzım Karabekir yazmıştı. Kurtuluş Savaşına ait hâtıralarını, bir takım belgeleri ile birlikte toplamışlardı. Karabekir öldüğü için kitabının basılması ancak üç kızının müsaadesi ile mümkün olmuştu. Türkiye Yayınevi bu hayli riskli işi, en azından malî tehlikesini göze alarak benimsemişti. Nitekim kitap yayınlanır yayınlanmaz derhal dedikodular başladı. Dedikoduları, gazete sütünlarında yer tutan açık tenkitler tâkip etmekte gecikmedi. Bir takım gazeteciler kitabın toplattırılmasını talep edecek derecede ileri gitmekten çekinmediler. Kitap hakkında anketler yapıldı, Karabekirin devrini yaşıyanların fikirleri alındı ve hukukçularla konuşuldu. Velhasıl, aslında ilgi çekici olan kitabın daha çok ilgi çekmesi ve daha çok satılması için ne gerekiyorsa hepsi yapıldı. O kadar ki, gazetelerin açtığı kampanyaya bakan bâzı safdiller, acaba bu kampanya kitap nâşirleri tarafından para ile mi yürütülüyor diye düşünmek zorunda kaldılar.

Etrafında bu kadar gürültü koparılan kitabın mahiyeti ne idi, gürültüler niye koparılıyordu? Kitabın takdimini bu sorulara cevap vererek yapmakta fayda vardı.

Karabekir, Kurtuluş Savaşında canla başla çalışmış, Mustafa Kemale en büyük destek olmuş komutanlardan biri idi. Daha Savaşın başlangıç sancıları içinde Karabekir Mustafa Kemalden tarafı tutmuş, Babıâli Hükümetine karşı gerçekten mertçe davranmış, boynuna idam fermanının asılmasına rıza göstermiş, yurdun hemen her tarafındaki Türk Silâhlı Kuvvetleri tam bir hezimet içindeyken, elindeki kolorduyu dağıtmıyarak tek silâhlı birliğimizi dimdik ayakta tutmuştu. Bütün Kurtuluş Savaşı boyunca Anadolu, doğunun savunması ve asayişi Karabekirin omuzlarında olduğu için bu yakasından hiç endişe etmemişti. Kurtuluş Savaşı bitip de gerçek savaş, devleti kurmak, muasır medeniyet seviyesine çıkmak savaşı başlayınca Karabekir arkadaşları ile bir takım anlaşmazlıklara düşmüştü. Mustafa Kemalle, İsmet Beyle anlaşmazlığa düşen sâdece Karabekir değildi. Hamidiye Kahramanı Rauf Bey de, Fethi Okyar da aynı konularda anlaşmazlıklarla arkadaslarından ayrılmışlardı. Pek tabiî ki bu anlaşmazlıklar Karabekiri de, Rauf Beyi de, Fethi beyi de yeni kurulan devletin ön plândaki mevkilerinden uzak düşürmüştü. O günlerin havası bunu gerektiriyordu. Bir başka çıkar yol bulmak mümkün değildi. Ya muasır medeniyet seviyesine ulaşmak ve modern devleti kurmak savaşını kazanmak, ya da Kurtuluş Savaşının muharebe safhalarını kazandığımız halde, fikrî safhalarını kazanamıyacağımız için tarihten silinmek sorundaydık. Mustafa Kemal pratik bir insan olarak birinci şıkkı ikinciye tercih etti. Savaşı kazandı, arkadaşlarını kaybetti.

Yarı yolda harcanan arkadaşları elbette ki Mustafa Kemale ve etrafında kalanlara hayır dua etmiyeceklerdi. Nitekim bunun en tipik örneğini bizzat Karabekir verdi. Adının vatandaş kulağında doğuracağı büyük yankılara da güvenerek alttan alta Mustafa Kemal ve etrafındakilerle uğraşmağa başladı. Bu, henüz kuruluş sancıları bitmemiş bir memlekette rahneler açabilirdi. Mustafa Kemal değilse bile, etrafındakiler de Karabekirle uğraşmağa başladılar. Artık Karabekir tatsız günlerin içindedir. Evinde bir nevi siyasî nezaret altındadır. Her hareketi kontrol edilmekte, her sözünde mânalar aranmaktadır. Karabekir bu devresinde Mustafa Kemale suikast hazırlamaktan sanık olarak İstiklâl Mahkemeleri huzuruna dahi çıkacaktır. İhtilâllerin kanunu kan dökmektir ama, Karabekir bu mahkemelerde boynunu bir çingenenin yağlı ipine teslim etmekten kurtulmuştur. Bu kurtuluşta, Mustafa Kemalin herşeye rağmen bu eski arkadaşını harcamak istememesinin rolü büyüktür.

Karabekir, her geçen gün baştakilere kini bir parça daha artarak köşesinde oturmağa başlar. Bu arada da hâtıralarını yazmağa koyulur. Elinde bir yığın vesika vardır. Bu vesikaların ışığı altında, biraz da çekememezliğin ve kinin tesiri ile çoğu zaman tek tanığı kendisi olan hâdiseleri kendi görüş açısından kaleme alır. Sonra tutar, bu hâtıraları bastırmak ister. Yıl 1933 Nisanıdır. Memlekette gericilerle devrimciler bir iç savaşın başındadırlar. Devrin Mustafa Kemal yâranı Karabekirin bu kitabını haber alırlar. Kitap daha matbaada iken toplatılır ve yakılır. Bu, Karabekirin hırsını bir kat daha arttırır ama, bir daha da 1938 yılına, Mustafa Kemalin ölümüne kadar sesi sedası çıkmaz. Mustafa Kemalin ölümünden sonradır ki, Türkiyenin ikinci Cumhurbaşkanı, eski kinleri ve anlaşmazlıkları yatıştırmak için, perde gerisine itilmiş olan bâzı Kurtulus Savaşı kumandan ve idarecileri gibi Karabekiri de muayyen bir müddet ön plâna çıkarır. Ona imkânlar tanır, T.B.M.M.'ne Karabekiri Başkan yapar. İtibarını iade eder. Sonra da günün birinde Karabekir ölür. Yakılan kitabın müsveddeleri eldedir ama bir daha bastırılmağa teşebbüs edilmemiş, daha doğrusu bastırmağa cesaret verecek bir hava bulunamamıştır.

Derken devran değişir, Türkiye çok partili hayata girer. C.H.P. iktidardan yuvarlanır ve bir takım Mustafa Kemal düşmanları başlarını kaşıyacak tırnak sahibi olurlar. İşte o yıllarda birden Karabekirin kitabı piyasada boy gösterir. Kitabı, ilk defa basmağa teşebbüs eden Sinan Omur bastırır. Bu, 192 sayfalık ufak bir ciltir ve Karabekirin hâtıraları kısaltılarak hulâsa edilmiştir. 1951 yılında basılmış olan ve o zamandan bu yana sahaflarda sürüklenip duran bu hâtıralar kimsenin dikkatini çekmez. Ama vakta ki 27 Mayıs devrimi olur ve ortalık bir kere daha "Hürriyet" âvâzeleri ile çınlar ve bu arada da Karabekirin kitabı tam metni ile ortaya çıkar, işte o zaman kıyamet kopar. Vay efendim nasıl olurmuş da bu hâtıralar basılırmış!..

Karabekirin hâtıralarının basılması Mustafa Kemale saygısızlık mıdır, değil midir? Bunu kısa bir müddet bir kenara bırakarak, hatıralarında Karabekir neler söylüyor, buna bakmak lâzımdır. Karabekir, Kurtuluş Savaşının başlangıcını kendisine mal ediyor. Ben olmasaydım, benim yerinde ve ciddî davranışım olmasaydı Mustafa Kemal Samsundan çıkıp Erzurum ve Sivas kongrelerini yapamazdı. Miralay İsmet bana daha mütarekenin ilk günlerinde herşeyin bittiğini, askerlikten istifa ederek çiftçilik yapmanın doğru olacağını söyledi. Mustafa Kemal, Anadoluya geçmeden İstanbul kabinesinde bir bakanlık kaparak gününü gün etmek istiyordu. Kurtuluş Savaşının başlangıcı da Mustafa Kemalin Samsuna ayak bastığı gün değil, benim Trabzona ayak bastığımı gündür. Ben olmasaydım Mustafa Kemal belki de Bolşeviklerle birleşecek ve bolşevik-

liğin bu memlekete yerleşmesine yol açacaktı. Sonra, Mustafa Kemal benim zorumla ordudan istifa edip de sine-i millete çekildikten sonra dahi sırtından Padişah-ı Şehriyârın Yâver-i Hası üniformasını çıkarmadı da Erzurum Kongresi üyeleri buna çok kızdılar, onların kızgınlıklarını ben önledim, diyor.

Karabekirin kitabının özeti ve ana hatları aşağı yukarı budur. Bu sözler, 1933'te bastırıldığı sırada toplatılıp yakılan kitabında da, 1951'de basılıp sahaflarda satılan kitapta da, Türkiye Yayınevinin yayınladığı kalın ciltte de vardır. Şimdi, ilk ve ikinci kitaplarda da yer alan iddialara fikri plânda cevap vermek dururken, yeni çıkan kitaba körükörüne hücum etmek ne dereceye kadar doğru olur? Hele her fikre hürmet etmek gerektiği iddia edilen bir asırda falanın fikirleri bizim işimize gelmiyor diye işi jurnalcılığa kadar götürmek niyedir? Bunu anlamak imkânsızdır.

Karabekir iddialarında haklıdır veya değildir. Bunun münakaşası yapılabilir. Haklı değilse, haklı olmadığı belgelerle izah edilir, gerekiyorsa fikri sahada kitabın paçavrası dahi çıkarılır. Ama bu kitap toplatılmalıdır demek, gerçek Mustafa Kemal sevgisi ile bağdaşamaz. Mustafa Kemali bir zamanlar kanunlarla korumağa kalkacak kadar aciz gösterenler, bugün de onun aleyhinde bir kitabı toplatmayı arzu ediyorlarsa, bunlara Mustafa Kemale inanmış insanlar gözü ile bakılmamalıdır. Zira Mustafa Kemal, ne bir takım yobazların küfürleri ile, ne Karabekir gibi, haklı olduğu bir koltuğu kapamamış insanların hırsı, kini ve şaşkınlığı içinde hislerinin zebunu olmuş yazarların kalemleri ile küçülür. Artık bugün önemli olan, iyi ve kötü tarafları ile, Türk gençliğinin Mustafa Kemali ve devrinin insanlarını etraflı olarak tanımalarıdır. Karabekirin hâtıraları gibi kitaplar ise bu hususta en güzel miyarlar olacaktır. Bu tip kitapları yazacaklar varsa bunları korkutmamalı, bilâkis teşvik etmelidir. Zira Mustafa Kemal, eteklerinden çok daha aşağıda kalacak bu tip hücumlarla yıpranacak insan değildir. Divan Edebiyatının lâfı malûmdur: "Atarlar seng-i târizi dıraht-ı meyvedar üzre."

MUSİKİ

Ankara

Tecrübe tahtası

Eski ve düşük iktidarın iyice düşünüp taşınmadan, gerekli tedbirleri almadan, hissi ve fevri hareketlerle giriştiği bir takım icraat vardı. Bu icraat yalnız Devlet dairelerini, yalnız iktisadi teşekkülleri tecrübe tahtası hâline getirmekle kalmıyor, ayrı bir bilgi ve ihtisas istiyen alanlara, Devlet yardımı ile yürütülen sanat müesseselerine kadar uzanıyordu.

Bunun tipik bir örneği iki yıl kadar önce, ciddi hiçbir incelemeye, hiçbir hazırlığa lüzum görülmeden Devlet Tiyatrosu bünyesinde yapılan bir ameliyatla verildi. Kuruluşundan bu yana faaliyeti bir tek Umum Müdürlük tarafından yürütülen Opera, Tiyatro bölümünden ayrıldı, yeni ve müstakil bir umum müdürlük hâline getirildi.

Bu ayırma işi, o zamanlar pek ciddi sebeplere dayanan bir vakıa, bir zaruret gibi gösterilmek istendi. Ayrı bilgiye, tekniğe, çalışmalara ihtiyaç gösteren Opera ile Tiyatronun tek elden idare edildiği nerede görülmüştü? Ancak küçük bazı Alman şehirlerinde, o da fazla masrafa girmemek için bu iki sanat kolunu bir tek Devlet veya Belediye sahnesinde birleştirme yoluna gidilmişti. Bizim Operamız hiç onlarınkine benzer miydi? Hem sonra -o zaman Devlet Tiyatrosunun başında bulunan- Muhsin Ertuğrul operadan ne anlardı? Anlamadığı için işi çoluk çocuğun eline bırakmıştı. Bu yüzden temsiller günden güne kötüleşiyor, bazı temsillerin -meselâ "Carmen"in- yuhalandığı bile söyleniyordu.

İşin tuhafı Muhsin Ertuğrulun opera işlerini ellerine bıraktığı o çoluk çocuğun arasında, sonradan Operanın başına getirilen, Necil Kâzım Akses de vardı ve uzun zamandan beri -gene yüksekçe bir yevmiye de alarak- Operada mütehassıs müşavir olarak çalışmakta idi.

İşin içyüzü

Aslında bütün bu iddiaların bizim gerçeklerimizle bir ilgisi yoktu ve opera ile ilk temasını belki de bakanlık sandalyasına oturduktan sonra yapmış olan Millî Eğitim Bakanına bazı akıl hocaları ile her devirde her zaman eksik olmayan küçük bir gayrı memnunlar zümresinin demagojisinden ibaretti. Fakat bu demagoji o sıralarda Muhsin Ertuğrula pek öfkelenen Millî Eğitim Bakanının işine geliyordu. Hani öfkeler de, o devirde, burunlarının ucunda idi... Nasıl olmasın ki başka umum müdürler, en basit işleri danışmak için hususi kalemde saatlerce, hattâ günlerce sıra beklerken o kendi bildiğini okuyor, Bakanın istediği birçok şeyleri yapmamakta inadediyor, Beyefendiyi, temsillere şeref verdiği geceler kapılardan karşılayacağı yerde ortalarda gözükmüyor, mukadderatı iki dudağının arasından çıkacak bir söze bağlı olan adamı âdeta hiçe sayıyordu. Böylesine bir umum müdür görülmüş şey miydi yani?. Bu Kendini beğenmiş, serkeş adama hâddini bildirmek gerekti. Netekim sabık Bakan bir pundunu bulup, Muhsin Ertuğrulu tutar görünen efendilerini de kandırmanın yolunu bulunca, elli yıllık sanat adamını bir çırpıda Devlet Tiyatrosundan atıverdi. Yerine, genç rejisör ve aktör Cüneyt Gökçeri getirdi. Operayı Tiyatrodan ayırdı ve bu yeni Umum Müdürlüğe de Necil Kâzım Aksesi tâyin etti.

Eski tas, eski hamam

Görünürde mühimce bir değişiklik yapılmıştı. Ama esasta hiçbir şey değişmemişti. Çünkü operanın tiyatrodan ayrılabilmesi herşeyden önce bir bütçe, sonra atölye ve teknik personel meselesiydi. Devlet Tiyatrosuna verilen yıllık ödeneğin üçte ikisini operanın erittiği herkesin bildiği bir şeydi. Dekor ve kostüm atölyeleri on yıldanberi hem tiyatro hem opera için çalışmak üzere tertiplenmişti. Bunların ikiye bölünmesi, yeteri kadar yetişmiş teknik eleman bulunmadıkça imkânsızdı. İmkân bulunsa bile yeni atölyeler kurmak, yeni yatırımlar yapmak ve iki misli personel masrafını göze almak lâzımdı. Daha kötüsü iki ayrı bölümün ayrı atölyeler ve personellerle aynı binada çalışması maddî bakımdan mümkün değildi. Halbuki ne opera bölümü, haftanın her akşamı temsil verebilecek duruma gelebilmişti, ne de tiyatro bölümü. Büyük Tiyatro binasının dışında, kendisine ait dekor ve kostüm atölyeleri kurabilecek binalara sahipti. Temsil verdiği bütün öteki tiyatrolar kendi malı olmayan kira ile tutulmuş binalardı. Demek ki opera ile tiyatronun tam mânasiyle ayrılabilmesi, tiyatro bölümünün bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni bir Devlet Tiyatrosu binasının inşasını gerektirecek kadar külfetli bir işti. Ama işin bu kadar uzağa gideceği akıldan bile geçmemişti. Sâdece idari bir ayırma ile mesele halledilebilir sanılmış ve bunun Devlet Tiyatrosu kuruluşuna ait kanunda yapılacak bazı değişikliklerle sağlanması cihetine gidilmişti. Ne çare ki bu tâdil tasarısı da bir türlü ger-

çekleşemedi ve 27 Mayıs gelip çattığında teklif daha Meclise bile sevkedilmiş değildi.

Onun için iki yıldır Devlet Operası Umum Müdürlüğü "görülen lüzum üzerine" bol keseden ihdas edilmiş bir makam olarak muallâkta duruyordu. Bu makama getirilen Necil Kâzım Akses ise bazan eskisine rahmet okutan, bazan eskisinden farksız, bazan da -yabancı rejisör ve solistler savesinde- eskisinden farklı temsiller verdiriyor ve tabiî faaliyetin günden güne artan malî bütün yükünü gene Devlet Tiyatrosu bütçesi çekmeğe devam ediyordu.

Başarısızlığın sebepleri

Büyük iddialarla girişilen bu denemenin başarısızlıkla sona ermesi mukadderdi ve öyle de oldu. Çünkü operamızın durumunu bilenler için, lirik sahnemizin bugünkü şartlar altında müstakil bir faaliyet göstermesi, başına getirilmiş idarecilerle büyük bir gelişmeye kavuşması hemen hemen imkânsızdı. O idareciler ki Avrupa seyahatinden, munzam yevmiyelerle ve kendi tercümelerini oynatarak kazançlarını arttırmaktan, işlerine gelmeyen sanatkârları iş başından uzaklaştırmaktan, vekil vükelâ ile D.P. ileri gelenlerine hoş görünmekten başka bir şey düşünmez olmuşlardı...

Halbuki operada başarının en mühim unsuru "ses" di. Çoğu solistlerimizde ise ses namına pek bir şey kalmamıştı. Yeni solistler de yetişmiyor, daha doğrusu yetiştirilmesi için ciddî bir gayret sarfedilmiyordu. Konservatuarın şan bölümü koroyu beslemekten ileri gidemiyor, sağlam, büyük istikbâl vâdeden yeni sesler aranmıyor, kendiliğinden ortaya çıkmış olanları geliştirmek, değerlendirmek için ciddî bir gayret ve emek harcanmıyor, hattâ Leylâ Gencer, Orhan Günek gibi Avrupada şöhret yapmış sanatkârlardan faydalanmak için şuurlu ve anlayışlı bir tutuma lüzum bile görülmüyor, Opera ile ilgilerinin büsbütün kesilmesi mühim ve parlak bir icraat sayılıyordu.

Bu parlak icraat arasında, operaya hayatlarını vakfetmiş, az çok yüzümüzü güldürmüş, birçok eserleri de başarıyla sahneye koymuş olan Vedat Gürten, Aydın Gün gibi değerlerin, şahsî ve hissî mülâhazalarla, iş başından uzak tutulmaları ve yerlerine "Saraydan Kız Kaçırma" fiyaskosunun kahramanı Ertuğrul İlginin getirilmesi de vardı.

Öte yandan eski ve düşük iktidara dayanan bazı solistler kadroları sembolik bir şekilde dolduruyor, kimi tam maaşlı bir emeklilik durumunda sahneye adım atmıyor, kimi sesinin "açılmasını" bekliyerek aylar ayı kuliste bekliyor, kimi "görgü ve bilgisini arttırmak" üzere altı aydan kısasına iltifat bile edilmeyen Avrupa gezilerine çıkıyor ve tabiî ortada sahneye çıkarılacak, hele dinletilecek ses kalmıyordu. Operanın yeni ve müstakil müdürü, kendisile beraber, V.C. nin kalkanı arkasında dokunulmaz hâle gelmiş olan bu toplulukla işleri yürütebilmenin, hele yeni eser çıkarmanın tek çaresini yabancı rejisör, yabancı solist ve şef getirtmekte buldu. Bu parlak buluş, bir gecede bizim artistlerin bir maaşından fazlasını alan yabancı sanatkârlarla haylı pahalıya, bir haylı da döviz israfına mal olduysa da Bakanından Umum Müdürüne ve sanatkârlarına kadar herkesin işine geldi. Bakana hoş görünmek isteyen bazı müzik allâmelerimiz operanın millîyeti olmayan milletlerarası bir sanat olduğundan dem vurmaya bile başladılar. Onlara göre sahnemizde yabancı artistlerle, yabancı dilde temsiller vermekten daha tabiî bir şey olamazdı. Ama bu gidiş, binbir emekle meydana getirilen operamızı, henüz gelişme çağında iken dumura uğratacakmış, yabancı seslerin sultası altına sokacakmış, ne çıkar! Bir işe yaramayan yerli solistler oturdukları yerde ücretlerini alacaklar, idareciler -yalnız hazineye pahalıya oturan- ucuz başarılara konacaklar, züppe prömiyer seyircileri de hazdan mest olacaklardı.

Bağdattan dönen hesap

Bereket versin İnkılâp Hükümeti bütün bu gerçekleri kavramakta gecikmedi ve yanlış hesabı Bağdattan geri çevirdi. Şimdi Opera bölümü Tiyatro ile tekrar birleştirilmiş ve Cüneyt Gökçerin idaresine verilmiştir. Müstakil bir idarenin maddî, manevî bütün icapları gerçekleştirilinceye kadar da öyle kalması, geçen iki yıllık denemenin verdiği menfi neticeler karşısında, operamız için çok daha hayırlı olacaktır.

Şimdi opera bölümünün sorumluluğunu da yüklenen Cüneyt Gökçeri çetin vazifeler bekliyor. Bunların başında da işlemez hâle gelmiş olan kadronun yeniden gözden geçirilmesi, gençleştirilmesi ve değerlendirilmesi geliyor. Ordunun bile gençleştirildiği bir İnkılâp devrinde, tıkanıklığa ve kötü örneklere meydan veren tortuları, posaları temizlemek, operaya yeni bir canlılık, aynı zamanda yeni bir ruh ve mâna vermenin tek şartıdır.

Bunu gerçekleştirmek için Umum Müdürün hatır, gönül dinlemeden Sezarın hakkını Sezara verecek bilgili, tecrübeli, vicdanlı ve mutlaka sahnede yetişmiş bir artistik direktöre veya müzik direktörüne ihtiyacı vardır. Geçmiş yılların tecrübesi bizde henüz bu vasıfların hepsini yeteri kadar kendinde toplayan, sorumluluğunu ciddiyetle müdrik bir uzmanın ne yazık ki mevcut olmadığını göstermiştir. Onun için hiç çekinmeden ve vakit geçirmeden bu mühim uzmanı tanınmış Batılı sanat adamları arasından arayıp bulmalı ve getirmelidir.

Bu arada, şu veya bu sebeple müesseseden ayrılmış, hizmetlerinden her zaman faydalanılabilecek sanatkârlar da ihmâl edilmemeli, onlara istedikleri takdirde eski yuvalarına dönebilmek imkânı verilmelidir. Böyle olur ve sanat endişesinden başka endişesi olmıyan gerçek sanatkârlar, eskiden olduğu gibi, gene elele verirlerse operamızın geleceğine ümitle bakabiliriz.

RADYO

Ankara

Genç kafalar

1 Eylül 1960 perşembe sabahı, saat 8.17'de radyolarını açanlar oldukça şaşırdılar. Çünkü o sabah Ankara Radyosunda hafif Batı müziği çalınıyordu. Halbuki dinleyiciler bu saatte yalnız Türk müziği dinlemeğe alışmışlardı. Türk müziğini sevenler, yayında bir aksaklık olduğu için spikerin zaman doldurmak maksadiyle plâk çaldığını düşünerek bir müddet radyolarını kapatmadılar.

Uzun bir zamandanberi Ankara Radyosunun iki saatlik sabah yayınında Türk müziğinden başka birşey bulamayan diğer dinleyiciler ise sevkle hafif Batı müziğini dinlemeğe koyuldular. Aslına bakılırsa her iki gruba dâhil olan dinleyiciler de şaşırmışlardı. Şaşırmakta haklıydılar. Çünkü 1 Eylülde programlarını ve program saatlerini yeniden düzenleyen Ankara Radyosu 27 Mayısdan sonra ilk defa dinleyicilerinin karşısına bambaşka bir şekilde çıkıyordu. Fakat 1 Eylül sabahı herkesi şaşırtan bu değişiklik değil, bu değişikliğin yeter derecede etrafa duyurulmamış olmasıydı. Gerçi günlük Ankara gazetelerinde, bir gün önce, Ankara Radyosunda yayınlanacak olan yeni programlara ait kısa bir haber çıkmış ve aynı gün 22.30 haber bülteninde de bu mealde bir haber yayınlanmıştı ama, dinleyicilerin ekseriyeti radyo programlarında yapılan değişikliğin çok geç farkına varmışlardı. Acaba neden radyo idaresi gereken açıklamayı birkaç gün önce bir basın toplantısıyla yapmamış, yahut ta neden özel bir programla bu değişikliği dinleyicisine duyurmamıştı da, 27 Mayısdan sonra ilk defa hazırlanan yeni program devresine sessiz sedasız geçmeyi tercih etmişti?

Biraz dikkatli olanlar bunun sebebinin Ankara Radyosunun yeni programlarına ait günlük gazetelerde çıkan kısa haberin en son kısmında bulunduğunu anlıyabilirlerdi. Haber yeni programlar hakkında kısa bir açıklama yaptıktan sonra şu şekilde sona eriyordu: "Öte yandan, haber aldığımıza göre Ağustos ayının başında, radyo programlarının esasını teşkil etmek, söz yayınlarını denetlemek ve radyoya yeni bir yön vermek amacıyla Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığında görevlendirilen Prof. Aydın Yalçın, Doçent Mübeccel Kıray, Metin And ve Faruk Güvenç, radyo ile ilişkilerini kesmişlerdir." -

Bu gruba dâhil olanlar, -Faruk Güvenç hariç- ilk defa radyo ile ilgilenmişlerdi ve yine -Faruk Güvenç hariç- ilk defa da radyodan ayrılıyorlardı. Faruk Güvençin ise radyodan bu ikinci ayrılışı idi. 1956 yılının Eylül ayında Bülent Arel Ankara Radyosuna Batı Müziği Yayınları Şefi olunca, Faruk Güvenç de tonmayster ve müzik programcısı olarak radyoda çalışmağa başlamıştı. 1958'e kadar Ankara Radyosunun bütün ciddi Batı müziği programları Faruk Güvençin eleğinden geçtikten sonra mikrofona çıkıyordu. Bütün bu ciddi Batı müziği programlarının bambaşka bir özelliği vardı. Eğitim ön plâna alınmıştı. Belli bir çerçeve içinde hazırlanan ciddi Batı müziği programları iki yıl boyunca dinleyicilere müzikten başka, müzik tarihi, müzik kalıpları, müzik deyimleri, icracılar ve besteciler hakkında geniş bilgi de vermişti. Radyoculuğumuzda ilk defa böyle birşey yapılıyordu. Fakat şahısların değerine ve bilgisine önem verilmeyen o devrin bir gününde Faruk Güvenç çok sevdiği radyoculuktan ayrılmak zorunda kaldı. Faruk Güvenç, Heine'nin şiirleri üzerine Schubert'in yazdığı şarkılardan mürekkep bir program hazırlamıştı. Programda söyliyen de ünlü bir baritondu. Yayın sırasında o zamanın Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı müsteşarı Fuat Adalı -şimdi Yassıadadadır- telefonu açmış ve "bağırtmayın bu eşeği" diye çıkışmıştı. Aynı şahıs ertesi gün bir emirle de Ankara Radyosunun ciddi Batı müziği programlarının yarım saatten uzun olmasını önlüyor ve bu tip programların yalnız saat 22.00'den sonra yayınlanmasını sağlıyordu. İşte bunun üzerine Faruk Güvenç de bu zihniyetle basın yolu ile mücadele etmek için Ankara Radyosundan istifa etmiş ve 12 yazı ile geniş bir kampanya açmıştı. Bunu 3 yazı ile Falih Rıfkı Atay ve çeşitli yazılarla da Apti İpekçi, Nadir Nadi, İlhan Mimaroğlu, İlhan Usmanbaş tâkip etmişti. Mücadelenin tesiri o kadar kuvvetliydi ki, Almanyanın sayılı gazetelerinden "Die Zeit" bile bu kampanyaya katılmıştı.

O sabah

Bütün bunlar haksızlık, suiistimal ve hile devri olan D.P. zamanında cereyan etmişti. Bu devrin bıçakla kesilircesine kapandığı 27 Mayıs sabahı, yayın başlamadan önce Ankara Radyosuna bir yardımım dokunur ümidiyle koşan ilk sivil şahıs yine Faruk Güvençti. Milli Birlik Komitesi tebliğlerini okuyan subaylarla birlikte ilk anonsları da kendisi yapmış ve Ankara Radyosunun İnkılâptan sonra çalışması normale dönünceye kadar da idareye yardımcı olmuştu. Bâzılarına göre, Faruk Güvençin 27 Mayıs sabahı radyoya koşmasına sebep, birçoklarının yaptığı gibi bir yer kapmaktı. Ortada, Ankara Radyosu Program Müdürlüğünü -sanki rahat bir yermiş gibi- elde etmek için uğraşanların bulunması Faruk Güvenç hakkındaki düşünceleri kuvvetlendiriyordu. Fakat onu tanımayanlar yanıldıklarını İnkılâbın dördüncü günü anlamışlardı. Faruk Güvenç yalnız radyodan ayrılıp kendi işine dönmekle kalmamış, birkaç hafta

sonra kendisine teklif edilen radyo müdürlüğünü de, ortada istediği bir radyo ekibi bulunmadığı için, reddetmişti. Radyoculuğun ancak bir ekip çalışmasıyla yükselebileceğine inanan genç müzikçi, Prof. Aydın Yalç. Doçent Münci Kapani, Metin Anddan müteşekkil bir komite kurulmasına ve Ankara Radyosu Program Müdürlüğünde Mahmut Öngörenin, Prodüktörlükte Erhan İmsetin, Temsil Müşavirliğinde de Adalet Ağaoğlunun çalışmalarına devam etmelerine güvenerek bizzat, Genel Müdür Ahmet Yıldız ve Bakan Zühtü Tarhanın emri üzerine, Ankara Radyosunda Müdür Yardımcısı ve Batı Müziği Yayınları Şefi olarak çalışmayı kabul etti.

Bu sabah

Ne yazık ki bugün Faruk Güvenç Ankara Radyosundan ikinci defa kalbi kırık olarak ayrılmış bulunuyor. Bir ay önce kendisini Ankara Radyosuna tâyin eden Genel Müdür Ahmet Yıldız bu sefer başka birisini yine Ankara Radyosu Batı Müziği Yayınları Şefliğine tâyin etmekte bir kusur görmemiştir. Radyodan kendi arzusu ile ayrılan Faruk Güvençin kalbinin kırık olmasına sebep yerinden olması değil, yerine Millî Birlik Komitesinde bacanağı bulunan başka birinin eski usûllere göre tâyin edilmesi ve Ankara Radyosunun son dakikada yine dertleriyle başbaşa kalmasıdır.

Fakat Faruk Güvenç ve onun gibi düşünen genç kafalar çoktur ve 27 Mayısdan sonra bile hâlâ ortalıkta kıpırdanan eski usûllerle mücadele etmekten bu genç kafalar hiçbir zaman yılmayacaklardır.

Bu Büyük Gaf Düzeltilmeli

Yeni bir "bacanak saltanatı" devri mi başlıyor? Ankara Radyosundaki son olayı, derhal düzeltilmesi beklenen bir yanlışlık saymazsak, böyle bir korkuya kapılmamak elde değildir. Daha şimdiden zihinlerde, "takkeler değişti ama, kafalar aynı" düşüncesi yer etmiye ve bu düşünce, şimdilik şurada burada, münferit olarak görünen belirtilerle beslenmiye başlamıştır. Bunca yılın mâneviyat kırıcı tutumuyla şartlanan bir kötümserlik. bugün için ileriye pembe gözlüklerle bakılmasına imkân veremez. Devrim sonrasının getirmesi gereken iyi hava içinde bile henüz haklı dayanaklarından ayrılıp tedaviye doğru gidilememiş olan bu kötümserliğin dağıtılması, ancak elle tutulur delillere dayanan bir "iyi niyet" sayesinde mümkün olacaktır. Oysa şimdilik iyi niyet, sâdece bir yarı-efsâne durumundadır.

Olay ortada: Ankara Radyosunu ıslah edecek dört kişilik kurul, protesto amacıyla, görevini bırakmıştır. Bu kurul, yurdun ileri gelen aydınlarından meydana gelmiştir. Biri profesör, biri doçent, biri eser sahibi bir sanat ve bilim adamı, sonuncusu ise yıllanmış bir şöhretin sahibi bir musiki uzmanıdır. Kurulun protesto istifası, işte bu sonuncu kişinin Ankara Radyosu musiki yayınları şefliğinden uzaklaştırılması yüzünden olmuştur. Niçin yapılmıştır bu uzaklaştırma? Daha yetkili, daha bilgili, daha tecrübeli, daha çok işbilir bir kişiyi onun yerine getirmek için mi? Hayır. Sırf, henüz tedavi görememiş o kemirici hastalığımız yüzünden, yâni "adam kayırma" yüzünden, "torpil" yüzünden, "piston" yüzünden... Yeni musiki yayınları şefi, Millî Birlik Komitesinden bir albayın bacanağıdır. Bu şahsın musiki yayınları şefliğine getirilmesini, hem de müspet çalışması, yetkisi, ve yararlılığı bugüne kadarki hizmetleriyle doğrulanmış bir kişinin yerine getirilmesini gerektiren tek sebep budur: Bir "Millî Birlik"çinin bacanağı olması... Kimdir bu kültür hayatımızda bir kilit -ödeve lâyık görülen şahıs? Söyliyelim: Eski bir emekli çalgıcı ve bugün için de bir elektrikçi dükkânı işleticisi. Dil bilir mi? Hayır. Bugüne kadar radyo programcılığı ve musiki yayıncılığı yapmış mıdır? Hayır. Geniş, yaygın ve müspet bir musiki kültürü var mıdır? Hayır. Bu işe uygunluğu, bundan önce, uzun veya kısa bir süre içinde denenmiş midir? Hayır. İşinden uzaklaştırılan musiki yayınları şefindeki bütün meziyetler, bütün vasıflar bu şahısta yoktur. Bütün bu hiçliklerine rağmen, hiç olmazsa, hayatta yapabileceği tek işin musiki yayınları şefliği olduğuna -safdilce bile olsa- inanmış bir kişi midir? O da hayır. Çünkü bu şahıs, sırf bacanak olmasının verdiği güvenle, önce radyonun tonmaysterliğine talip olmuş, fakat ücreti az bulduğu için, musiki yayınları şefliğini istemiştir. İstemiş ve bu ödevi de almıştır. Neden? Çünkü bir "Millî Birlik"çinin bacanağıdır. Bacanaklara "hayır" diyecek kadar olgunlaşmadık henüz.

Utandırıcı değil mi? Gerçi, radyo kurulunun, üyelerinden birine böyle yüz kızartıcı bir sebeple işten el çektirilmesi yüzünden, toptan ve protesto maksadiyle istifa etmesi, hiç olmazsa medenî cesaretin ve iş görme ahlâkının bizde henüz tam bir çöküntüye uğramamış olduğunu göstermektedir. Fakat, kurulun çekilmesiyle, Ankara Radyosunu batı radyolarının seviyesine yükseltecek yeni bir radyo yayıncılığı anlayışının da tatbik mevkiine konulması imkânları suya düşmüş olmaktadır. Kurul, musiki yayınları şefliğine yapılan bu uygunsuz tâyinin Hükümetçe korkunç bir gaf olduğunun en kısa zamanda idrâk edilip yapılan yanlışlığın en kısa zamanda düzeltilmesi yoluna gidileceğini umarak birkaç gün daha ödevinde kalabilirdi, diye düşünebiliriz. Nitekim bundan önce de bir başka korkunç gaf -hani şu eski Adalet Bakanınınki- hemen düzeltilmiştir. Aynı iyi niyetli davranışı bu kere de bekliyoruz. Tevil yoluna gidilmiyeceğini umuyor, durumun birkaç gün önceki haline getirileceğine güveniyor ve kurulun, işinden uzaklaştırılan musiki yayınları şefiyle birlikte, yeniden iş başına döneceğine inanıyoruz. Yoksa, artık bundan sonra yeni bir devrimden bile medet umacak mânevi gücü bulamıyacağız kendimizde. Bu yurttaki bir avuç aydın için, "iktidardakiler, iş başındakiler, beyinlerinin ve ahlâklarının çapınca ne yapacaklarsa yapsınlar, ne halleri varsa görsünler" deyip bırakmaktan başka çâre kalmıyacaktır.

S P O R

Olimpiyatlar

Atletizm

Amerikalı atletler değil kendi milletlerini, bütün dünyayı yanılttılar. Romadaki müsabakalar başlamadan önce geçilmelerine imkân olmadığı söylenen atletler, kolaylıkla geçilmişler, hattâ ilk derecelere dahi girememişlerdir. Meselâ herkesin hârika çocuk diye adlandırdığı yüksek atlayıcı Thomas'ın geçileceğine ihtimal verecek tek kişi dahi çıkmamıştı. 20 gün önce çekici 70 metrenin üstüne fırlatan Harold Connoly ile dünyanın en büyük sprinteri olarak gösterilen Norton'un altıncı olmalarına ne denilebilirdi? Tahminleri yanıltmayan Amerikalılar uzun atlayıcı Boston, gülleci Nieder ve 400 engelli koşan Davis olmuştu. Üç atlet de yeni olimpiyat rekorları ile altın madalyaya hak kazanmışlardı. Ama Amerika, Romaya ümitli olarak sâdece bu üç atleti göndermemişti. Her atlayışında 2.18 i geçen Thomas'ın 2.16 metre atlayan iki Rus rakibine mağlûp olması, Connoly'nin çekici 64 metreye dahi fırlatamaması ve Norton'un Amerikadaki derecelerinden çok daha düşük bir derece tutturması Amerikalıları hayli şaşırttı.

Güreş

Geçen hafta içinde greko-romen güreşler sona erdiği zaman bütün sporseverlerimiz, bir şampiyonluğu kaçırdığımıza yakındılar. Halbuki greko-romende değil şampiyonluk, ikincilik dahi beklenmiyordu. Ama, gerek kuraların iyi düşmesinden ve gerekse bâzı sikletlerdeki güreşçilerimizin olimpiyata iyi hazırlanmış olmalarından, Ruslar takım halinde birinciliği çok güç kurtardılar. Hattâ şunu da belirtmek gerekir ki, olimpiyatta takım birinciliği göz önünde tutulmadığı için, greko-romen siklette Rusların üstünlüğü yalnız iki bronz madalyaydı. Ruslar üç altın, iki bronz, güreşçilerimiz de üç altın madalya kazanmışlardı. Netice gösteriyordu ki, daya iyi hazırlanıldığı takdirde, güreşte yapamıyacağımız yoktu. Demirperde milletleri arasında birleşmenin önceki şampiyonlara nisbetle azalması da takımımız hesabına bir kazançtı. Demirperde güreşçileri greko-romende, sâdece bir güreşte şike yapmışlardı. Bu şike o kadar belirliydi ki, F.İ.L.A (Beynelmilel Güreş Federasyonu) Başkanı Robert Coulon dayanamamış, yerinden kalkarak "bu güreş şikedir!" diye haykırmıştı. Olay 67 kilo güreşleri sırasında cereyan etmişti. Bulgar güreşçisi, Rusu şampiyon yapmak için kendiliğinden tuş olmuştu. Coulon ile birlikte birçok güreş otoritesi de durumu tespit etmişlerdi ama elden ne gelirdi ki? Yapılacak tek şey yapıldı ve Bulgar güreşçisi diskalifiye edildi. Rus ise kilosunun şampiyonu olmuştu.

Serbestte kötü başlangıç

Greko-romende başarı sayılabilecek bir netice alındıktan sonra, serbest güreşlere iyi başlanılamadı. En güvendiğimiz adam Hüseyin Akbaşın ilk gün İranlı Yakubi ile berabere kalması, ikinci gün de Rus Shakov'a yenilmesi bütün güreşçilerin moraline tesir etmişti. Bu arada, Hüseyinin ikinci yenilgiyi de Fin Jaskaridele karşı alıp elenmesi ve diğer güreşçilerimizin başarısız neticeleri, perşembe günü sona erecek serbest güreşler de ümidimizi azalttı.

en alâsı
NUH'UN
ANKARA
MAKARNASI
ANKARA
MAKARNASI
ANKARA
ANKARA MAKARNA UN VE İRMİK FABRİKALARI NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL Tel: 27 36 58 - ANKARA Tel: 1 2 3 9 5 Telgraf: MAKARNAANKARA ESKIYAPAN İSTANBUL